

Strije Tomova kočā

ali

življenje zamorcev

v robnih državah svobodne severne Amerike.

Angleški spisala

Henrieta B. Stowe.

Iz nemškega poslovenil

Fr. Malavašič.

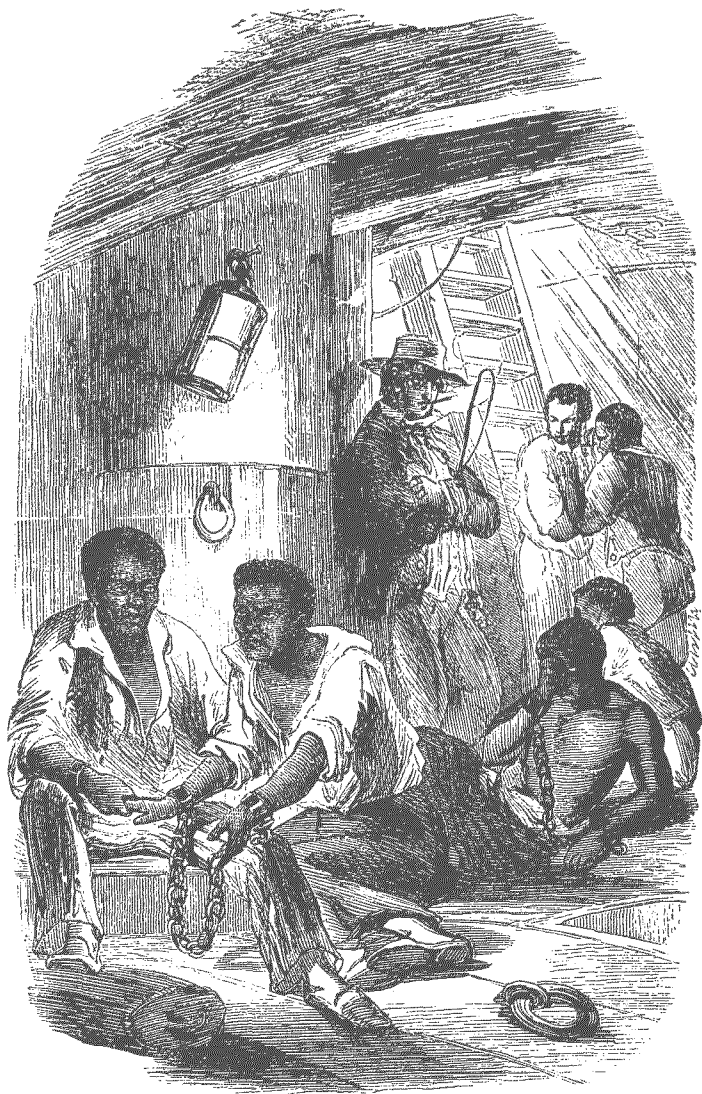
Drugi popravljene natis.

Jean Urhovec

V Ljubljani.

Založil in izdal Janez Giontini.

1888.

Tiskala Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

Kazalo.

	Stran
Predgovor	1
I. Ljubezen v sužnosti	5
II. Béq	26
III. Materne stiske in njena srčnost	43
IV. Iz življenja kupčevalca s sužnji	51
V. Imeniten gospod	80
VI. Rešitev	100
VII. Jasni dnevi	120
VIII. Hudi dnevi	150
IX. Stari znanci in vesel sklep	220

Predgovor.

Slovenskemu ljudstvu se podajejo tukaj bukvice, katerih gotovo ne bo nihče nevoljen položil iz rok, preden jih ne bo zbral do konca, in še ko jih bo enkrat prebral, jih bo gotovo v drugo, v tretje prebiral. Predstavljena je ta povest skoraj že v vse jezike omikanih narodov in povsod ima toliko bralcev, da se mora natiskavati vnovič. Dostojno spričevalo njene vrednosti.

Ker bodo pa bralci zadeli na marsikaj, česar ne bodo uméli, se mi zdi potrebno, dati tukaj nekoliko razjasnenj:

V Ameriki je več dežel, katere so se združile pod eno vlado, in se zato imenujejo Zedinjene ali Združene države. Ker ležé v severni Ameriki, imenujejo jih severo-

amerikanske. V petnajstih teh dežel je še grda navada, da imajo bogati posestniki svoje sužnje, katere kupujejo in prodajajo na semnjih, kakor živino ali drugo robo. Večjidel so zamorci obojega spola in njihovi otroci. Pa tudi otroci zamorcev z belimi ljudmi so sužnji, in taki imajo razna imena: Mulati in mulatke se pravi otrokom zamork z Evropejci; kreólci in kreólke so otroci evropejskih starišev v Ameriki rojeni. Otroci mulatk in belih ali belcev se imenujejo kvateroni in kvaterone, in belih z kvateronami pa kvinteroni. V teh deželah je postavno dovoljeno imeti sužnje. Imajo jih namesto poslov, da jim obdeljujejo polje, opravljajo domača dela in oskrbujejo plantaže, t. j. zemljišča, kjer prideljujejo pavolo.

Kupujejo jih po razni ceni, kakor so jim za večjo ali manjšo rabo. Najnavadnejši denar v teh državah se imenuje dolar in veljá nekoliko več, kakor naš tolar.

Kako se godí takim ubogim ljudem, posome se nekoliko iz nastopne povesti, dasi ravno se tudi nahajajo gospodarji, kateri s svojimi sužnji ravnajo tako in dostikrat še bolje, kakor pri nas nekateri s svojimi posli. Hvala Bogu, da solnce krščanske vere od dne do dne bolj taja led, ki obdaja srca takih neusmiljencev, in da daje takim pomilovanja vrednim ljudem v vseh nadlogah podporo in krepost, nad katerimi mora omagati vsa trdosrčnost.

Upati je, da bodo tudi v teh krajih, kjer še imajo sužnje, modre postave in nebeski žarki krščanske vere razsvetlili srca mōž, kateri imajo toliko sto ljudi srečo in nesrečo v svoji oblasti, in da bo vsem enako zasijala svoboda.

I.

Ljubezen v sužnosti.

V izhodnem delu Kentúške države ležite nekaj ur eno od družega dve posestvi, katerih lastnika sta se v tridesetih letih tega stoletja imenovala Želbij in Haris. Vsak njiju je imel precej sužnjeve, kateri so jima ali delali na polji ali pa opravljali domača dela.

Ta dva moža si nista bila enaka ne v dušnih lastnostih ne v imetji. Gospod Haris je bil bogat in dober gospodar, toda pri tem silno samopašen in je s svojimi sužnji ravnal z grozno, neusmiljeno ostrostjo. Vsa njegova dejanja so kazala krepkodušnega moža.

Gospod Želbij je bil v vseh rečéh ves drugačen. Sicer je bil tudi bogat, pa z marsikatero nepremišljeno potrato, in ker ni bil vajeen nikakoršnega reda, je s časoma zabredel v dolgove; in ta čas, o katerem se govori tukaj, so narastli njegovi dolgovi, katere plačati je bil siljen, ne da bi bil

vedel poravnati jih s čim in kako. Njegova tako pametna kakor bistroura in ljubeznjiva žena bi si že vedela najti pomoči; pa ni se ji razodel iz sramežljivosti, temveč se je delal kakor poprej tako še zdaj, kakor če bi, kdo vé, kako trdno stal in bil brez vsake skrbi. Tako se ji o njegovih tačasnih zaprekah še sanjalo ni. Ker mu je bila dobrosrčnost prirojena, ni le milosrčno in rahlo ravnal s svojimi sužnji, temveč privoščil in naklonil jim je še marsikaj, kar bi lastniki sužnjev v soseski nikakor ne bili storili. Še ostro grajali so ga zavoljo tega. Prav za prav pa je bila nekaka nemoškost poglavitni značaj njegovega bitja, kar se pa o njegovem najstarejšem otroku, trinajst let starem Juriju Želbiju, ni moglo reči ali misliti. Dasiravno je bil tako mlad, razodeval je že veliko trdnost in je bil v vseh rečéh bolj materi podoben, kakor očetu.

Med sužnji gospoda Želbija je bil posebno eden, Tom z imenom, katerega bi mogel vsakdo, da tako rečem, v resnici imenovati pošteno in zvesto zamorsko dušo. Že več let je bil pri tem gospodu, in ta mu je zaupal toliko, da mu je izročil vodstvo svoje kmetije, mu dal denarje izterjevati, konje in živino kupavati in sploh v hiši in na polji ravnati po svoji volji.

Nikoli mu ni bilo treba žal biti, da mu je vse zaupal; spoznal je namreč dobro, da je Tom dosti boljši gospodar, kakor on sam. Necega dné ga pošlje v Cincinat, glavno mesto sosedne države Ohija, da bi tam oskrbel njegove opravke in zanj prevzel 500 dolarjev. Drug posestnik bi si nikakor ne bil upal storiti kaj tacega; ker sužnji, kateri uídejo iz Kentukija, gredó navadno najprej v Ohijo, ker od ondot morejo najhitreje priti v Kánado in so tako za vselej v varnosti. In tukaj je bila s 500 dolarji (t. j. 1325 gld.) dvojna priložnost za bég, ker ni bilo samo lahko uíti, ampak tudi prav lahko priti v Kánado. Pa gospod Željij si je brez pomišljanja upal, ker je dobro poznal svojega človeka, rekel mu je pri odhodu samo: «Tom, zaupam ti, ker vem, da si kristijan, in me zategadelj ne boš goljufal.» Teh besed bi pa še treba ne bilo, ker Tom ni mislil na bég, še menj pa goljufati gospodarja svojega za denarje. Natanjko je opravil svoje naročilo ter se povrnil o pravem času. Še le pozneje je zvedel gospod Željij, da so Toma v Cincinatu jako nagovarjali njegovi znanci, da naj lepo priložnost obrne v svoj prid in pobegne v Kánado. Toda Tom jim je odgovoril: «O, tega ne storim! Moj gospod v mé zaupa, in zavaljo tega naj ne trpi nobene škode!»

To in še druga znamenja zvestobe poštenega sužnja so tako omečila gospodovo srce, da je sklenil, brž, ko bi se njegove gospodarstvene razmere le nekoliko zboljšale, Toma popolnoma oprostiti sužnosti.

Tom je bil oženjen in oče treh otrok. Njegova žena, ki je bila ž njim enakega srca in duha, bila je sicer tudi sužinja, pa enako dobro je njen gospodar ravnal ž njo, in ker je bila dobra kuharica in gospodinja, imela je še dosti boljše od družih sužnj pri njem. Kloa ji je bilo ime. V celi hiši je nihče ni imenoval drugače, kakor «têta Kloa», kakor so tudi njenega moža navadno le «strijc Tom» imenovali.

Tom je bil trdnega života in neutrudljiv delavec; živel je prav zmerno in žganja in drugih vpijančljivih pijač nikoli ni pokusil. Se vé, da so mu bile vse njegove dobre lastnosti prirojene; pa utrjene in še bolj obdelane so bile v njem še le po krščanski veri. S to se je seznanil že prej, a prav živo se je krščanske vere še le navzél, kar je dobil dovoljenje, hoditi poslušat krepkih in v srce segajočih pridig resnično vernega duhovna v soseski. Ker je vedno molil in v sebi zatiral vsako grešno nagnjenje stanovitno, dosegel je s časom dušni mir, kateri po besedah svetega aposteljna ne preséga

pameti, temveč človeka tudi stori močnega v vseh križih in nadlogah, katerim je vsak v tem življenju menj ali bolj podvržen.

Tom je s svojo družino prebival v majhni pa vedno snažni koči za dvoriščem. — Ko je opravil delo svoje, bilo je zvečer njegovo edino veselje, vaditi se v pisanji, pri čemer mu je pomagal mladi Želbijeve Jurij; potem je pa s svojimi in z drugimi sužnji, ki so bili ž njim enega duha, opravil večerno molitev. Najprvo so zapeli pesmico, potem pa molili za časno in večno srečo pričujočih in nepričujočih, posebno pa za Želbijevo rodovino. Tako mu je preteklo že več let v miru, veselju in srečni zadovoljnosti. Oh! Tómu se ni dozdevalo, da je konec tega srečnega časa pred durmi!

Kakor se je Tom odlikoval pred vsemi moškimi sužnji, tako je bila Eliza med ženskimi prva. Bila je brhka kvaterona. Ko je bila osem ali devet let stara deklica, kupil jo je bil gospod Želbij v Novem-Orlinu ter jo podaril svoji ženi. Gospa Želbijeve je skrbela z materinsko ljubeznijo za otroka; dala jo je poučiti v krščanski veri in priučiti ženskih del, ter jo je napeljavala k pobožnosti. Bolj ko je Eliza rasla in bolj ko so se razvijale lepe njene lastnosti, toliko menj je mogla njena gospodinja biti brez nje;

ravnala je ž njo kot s prijateljico, ne pa kakor s podložno ali pa celó sužinjo. Seznanila se je z mladim kvateronom, kateri je bil sicer tudi suženj, pa je imel enako lepe lastnosti, kakor ona, ter se je sam brez druge pomoči olikal tako, da je mogel v tem oziru osramotiti svojega gospoda, kakor tudi mnogo svobodnih. Bilo mu je ime Jurij, in po njegovem gospodu so ga imenovali Jurija Haris. Njegov gospod je bil spredej imenovani posestnik Haris.

Zgodi se dostikrat, da kmetovalci ali tovarnarji od svojih sosedov najamejo sužnje, posebno če obečajo dobro plačilo, katerega pa — se vé — ne dobi suženj, ampak njegov gospodar. Ko se je Jurij seznanil z Elizo, bil je tudi tako v bližnji tovarni najet, in ker je imel zavoljo svoje posebne spretnosti mnogo svobode, dovolil mu je dostikrat gospodar, da je hodil na vas v solesko na Želbijevo posestvo. Bolj ko sta se Jurij in Eliza spoznavala, bolj sta se sprijaznila; to je ugajalo Želbijevej gospej, in kmalu ju je poročil duhovnik. Dva otroka tega zakona umrla sta še prav majhna, samo najmlajši, prav ljubeznjiv deček, Henrik, je živel.

Henrik je bil že štiri leta star, ko se je nagloma skalila sreča njegovih starišev. Njegov oče je bil iz tovarne poklican na po-

sestvo svojega gospoda. To se je zgodilo takó:

Bistroumni Jurij, navajen vsako reč dobro premisliti, umel je kmalu ne samo vsa ročna, temveč tudi vsa mašinska dela v tovarni. Kmalu je s svojo umetnostjo tu in tam sam kaj popravil in nazadnje še je izumil celó pripravno mašino za čiščenje lanú, katero zdaj rabijo skoro v vseh severo-amerikanskih tovarnah, v katerih se izdeljuje platno za vreče in jadra. S tem, kakor sploh s svojo spretnostjo in natančnostjo, se je jako prikupil gospodu Vilzonu, posestniku tovarne; v tovarni ga je vse ljubilo zavoljo njegove prijaznosti.

Ali pri vsem tem je vendar veljal po tamošnjih ostrih postavah le samo kot stvar, ne pa kot človek, kateremu gré kaka pravica. Vse njegove lepe lastnosti so morale biti podložne volji trdosrčnega in neusmiljenega gospoda in zapovednika. Ko je namreč ta zvedel, da je Jurij izumil mašino za čiščenje lanú, pripeljal se je necega dne v tovarno, da bi sploh zvedel, kaj njegov suženj ondi dela in počnè.

Gospod Vilzon ga je vsprejel jako prijazno in uljudno; vošil mu je srečo, da ima tako prebrisanega sužnja, ter ga potem peljal v tovarno, kjer mu je Jurij pokazal izumljeno

mašino in druge naprave in pri tem govoril tako spretno, razlagal vse tako jasno in bistro, da se je čutil gospod Haris po spretnem svojem sužnji hudo osramočenega. To je bilo preveč, tega prevzetnež ni mogel pretrpeti. Sklenil je tedaj tisto uro znositi se nad Jurijem, vzeti ga na svoje posestvo in ga ondi siliti k najtežjim in najslabšim opravkom, da bi tega človeka, kateri je po njegovih mislih previsoko letal, po mogočnosti potlačil. Gospod Vilzon in vsi delavci so se tedaj silno začudili, ko je gospod Haris kar terjal Jurijev zaslužek in naznanil, da ga hoče vzeti seboj na dom.

«Gospod Haris, ali hočete to tako naglo storiti?»

«I zakaj pa ne? Ali suženj ni moj in ne morem li ž njim storiti, kar sam hočem?»»

«Rad plačam več zanj, če niste zadovoljni s dosedanjim plačilom,» rekel je gospod Vilzon.

««Ne, ne, nikakor ne! Jaz sploh nobenega sužnja ne prepustim, če nečem.»»

«Gospod Haris! ravno za to delo zdi se mi ves pripraven.»

««Mogoče; pa za to ni, k čemur sem ga naganjal jaz.»»

«Le pomislite, gospod, da je izumil mašino,» opomnil je pač preglasno eden tovarnih delavcev.

«I, se vé da!» bil je zaničevalni odgovor, «in sicer mašino, da ne bo treba delati, je li? Naj bi jih izumil še deset drugih, kaj so mi mar? Takemu zamorskemu psu se nikakor ne spodobi, da bi se pečal s takimi rečmi. Eden kakor drugi ni nič drugega, kakor mašina za prihranjenje dela. Naj dela, da mu bodo kosti pokale; to se mu spodobi!»

Tih in ves omamljen je stal Jurij, ko je zaslišal pikre besede iz ust trdosrčnega gospodarja svojega. Vse je v njem vrelo in le z veliko silo je krotil razburjenost svojo. Videl je prijazni posestnik tovarne, kaj se v njem godi. Položil mu je roko na ramo ter ga tiho tolašil:

«Nič ne marajte, Jurij, za zdaj kar idite ž njim; bom že skrbel, da vas kakor najhitreje dobim nazaj!»

Neusmiljenec je slišal to šepetanje, in dasiravno ni umel nobene besede, mislil si je vendar, kaj pomenijo. Sklenil je zategadelj toliko trdneje, da svoje žrtve po nobeni ceni ne izpusti iz rok. Vzel ga je brez odloga seboj in ga obkladal z najtežjimi in najhujšimi deli.

Gospod Vilzon je ostal mož-beseda, in precej, ko je mislil, da se je prva jeza količkaj vlegla, prišel je in si prizadejal vse, pregovoriti gospoda Harisa, da bi mu zopet prepustil Jurija. Pa komaj ga je poslušal; velel mu je osorno, naj si nikar več ne prizadeva in se ne zanima za reči, katere ga nič ne skrbé.

«Bog varuj, da bi se hotel vtikati v Vaše stvari; mislil sem le, da bi bili že zastran lastne koristi pri volji, mi ustreči.»

««Da, da! umem vas prav dobro in sem razločno videl, kako ste mu pomežikovali in šepetali, ko sem prišel pónj v tovarno. A ne dam se prekaniti tako lahko. Gospod! živimo v svobodni deželi, in ta človek je moj; ž njim morem storiti, kar sam hočem; me li umete?»»

S tem neotesanim odgovorom osornega posestnika se je moral človekoljubni gospod Vilzon vrniti in izginilo mu je vse upanje, da bi bil Jurij kedaj rešen iz tega nesrečnega stanu.

Malo tednov pozneje, ravno ko se je Željijeva gospa peljala z doma in je Eliza na dvorišči zamišljena zrla za vozom, jo nekdo od zadej lahko potrka na ramo. Ogledala se je, in njen mož je stal pred njo.

«Si li ti, Jurij? Kako si me vstrašil, a vendar, kako sem vesela, da te še enkrat vidim. Hodi, idiva v sobo, da bova sama govorila in si razodela svoji srci.»

S temi besedami ga je peljala v majhno pa čedno sobico, v kateri je imela svoje delo. Prebivala je blizu sobe svoje gospé. «Oj, kako sem vesela, da si prišel!» je rekla. «Pa zakaj si tako otožen? le poglej najinega malega Henrika; glej, kako je vzrasel in kako je ljubeznjiv!» To izgovorivši je poljubila dečka na rudeča ustica, ki je svojega očeta, katerega je le malokedaj videl, pogledaval nekoliko plašno in se držal materinega krila.

««Ko bi pač nikoli ne bil rojen!»» tárnal je Jurij bridko. ««Ko bi se tudi jaz nikoli ne bil rodil!»» Prestrašena je pogledala Eliza svojega moža in oči so se ji posolzile.

««Uboga žena moja! v globočino srca me boli, da sem te tako vznemiril,»» dejal je milo.

««Saj veš, kako te ljubim; pa ravno zavoljo tega bi bilo bolje, da bi me nikoli ne bila videla; bila bi bolj srečna, kakor si zdaj.»»

«Jurij, Jurij! kako moraš tako govoriti? Povej mi le najprej, kaj se ti je pripetilo ali kaj naju čaka strašnega? Ali nisva bila res srečna, dokler si bil v tovarni?»

«Tega ne morem tajiti, ljuba Eliza, pa vendar . . .» Obmolknil je in nevedoma potegnul fantička k sebi, posadil ga na koleni, ga božal ter mu milo zrl v bistre, nedolžne oči.

«Saj je ves tebi podoben; milejše ter ljubeznjivejše žene, kakor si ti, bi si ne mogel želeti! Pa oh! pri vsem tem bi bilo bolje, če bi se ne bila nikoli poznala!»

«Preljubi Jurij, še enkrat te vprašam, kako moreš kaj takega govoriti?»

«Res je, Eliza, ní ga bolj nesrečnega človeka pod solncem, in življenje se mi že gnjusi. Snesti se hočem v svojem srci in najstrašnejše mi je, da še moram tudi tebe sè seboj potegniti v nesrečo. Kaj nama v takih okolščinah koristi življenje? Da, res bi bil rajši mrtev.»

Vsaka teh besed je zbola Elizo kakor nož v srce, pa vendar si je prizadevala, sebe in svojega moža vmiriti. Rekla je: «Vem, kaj si trpel in čutil, ko si moral tako naglo iz tovarne, in vem, da imaš trdosrčnega gosпода. Pa vendar te prosim, potrpi in videl boš, da se bo vse dobro izšlo.»

«Potrpi!» segel ji je v besedo, «ali mar nisem dosti potrpel? Ali sem besedo, le besedico črhnul, ko je prišel ter me brez vsakega pametnega vzroka odvedel z mesta,

kjer me je vse rado imelo in ljubilo? Prejel je vsak vinar mojega zaslužka in vsi pričajo, da sem vedno marljivo in neutrudljivo delal.» »

«Žalostno, da, prav žalostno je res,» odgovorila je Eliza; «ali pomisliti moraš vendar, da je tvoj gospod!»

«Moj gospod! V navadnem pomenu besede znabiti; vprašam pa, kdo ga je meni dal gospoda? Kakšne pravice ima do mene? Človek sem kakor je on, in reči smem, da sem boljši človek od njega; bolj umem svoje delo kakor on; bolj umem gospodarstvo kakor on; bolje znam brati, bolje pisati kakor on; in vse to sem se naučil sam od sebe, njemu se nimam ne trohice zahvaliti. Kar vem, sem se naučil njemu navzlic; kdo mu je dal pravico, z mano ravnati kakor z oslom, kakor s tovarno živino, me odganjati od opravil, katera umem in bolje umem kakor on sam, in me siliti k delom, katera more vsak konj, vsak vol opravljati enako dobro? On pa to dela, da bi me, kakor sam pravi, globoko potlačil in ponižal in mi navlašč nalaga najtežja in najgrša dela.» »

«Oj Jurij, Jurij, ti me grozno strašiš! še nikoli te nisem slišala tako govoriti in bojim se, da nameravaš kaj hudega! Tvoji nevolji se prav nič ne čudim; pa vendar te lepo

prosim, varuj se storiti kaj takega, kar bi te popolnoma zakopalo v nesrečo! Zavoljo samega sebe, zavoljo mene, zavoljo Henrika ne delaj kaj takega!»

««Dozdaj sem prenašal najhujšo silo s potrpežljivostjo,»» opomnil je Jurij; ««ali od dne do dne prihaja huje — meso in kri tega ne moreta dalje trpeti. Poišče vsako le mogočo priložnost, da me trpinči. Dobro vem, da sem dober delavec in mislil sem si, da bom si takó pridobil kako prosto urico, v kateri bi se vadil brati in pisati; ali če več in bolj marljivo delam, več mi naklada. On mênì, dasiravno se mu nikoli ne vprem z nobeno besedico, da imam vruga v sebi, katerega hoče iz mene pognati. In gotovo je, da bo ta prej ali pozneje njemu na škodo planil iz mene.»»

««Še včeraj,»» pravil je Jurij dalje, ««zgodilo se je, da je Harisov sin, Tomaž, ko sem kamenje na voz nakladal, s svojim bičem pokal tako blizo konja, da se je splašil. Prosil sem ga prav prijazno, naj tega ne dela, pa pokal je še huje. Poprosil sem ga še enkrat, a zdaj je začel napletati mene. Prijel sem ga za roko in začel je kričati, z nogami brcati in potem je tekel k očetu ter mu tožil, da sem ga pretepal. Ves razljučen je prisopihal oče, in ko mí je povedal,

da me bo poučil, kdo je moj gospod, privezal me je k drevesu, odrezal več šib ter jih dal fantu, rekoč, naj me tako dolgo tepe, dokler se ne vtrudi. In tako se je tudi zgodilo. Pa svest naj si bo, da mu tega nikoli ne pozabim!» »

Pri teh besedah se je srdú zgrbančilo čelo mladega moža, iz njegovih oči pa je odseval strašen ogenj, tako da se je Eliza vstrašila. ««Kdo tedaj,» » pristavil je čez nekaj časa, ««dal je tega človeka meni gospoda? To je, kar bi rad vedel.» »

«In vendar mislim, ljubi mož,» izpregovorila je počasi s pobožnim pogledom na Onega, ki more edini v trpljenji dati moč, «treba je tudi tu vdati se v božjo voljo. Prepričala sem se vselej, da moram biti pokorna svojemu gospodu in svoji gospodinji, ali pa nisem kristijanka.»

««Pri tebi je drugače,» » segel ji je v besedo. ««Tebe je izredila tvoja gospôda kakor lastnega otroka svojega, ravnala je s teboj lepo, te lepó oblačila, ljubila in te dala dobro učiti. Mene pa so z nogami suvali, s pestmi tolkli, me preklinjali, to je dovolj; kakor se je dalo, so me trpinčili: za kaj bi naj potem bil hvaležen? Kar sem dobil obleke in živeža, odslužil sem jim stotero. Da bi se dalje tako

ravnalo z menoj, ne morem in nečem več trpeti!»» dejal je Jurij srdito.

Eliza se je strahú tresla in molčala. Še nikoli ni videla svojega moža tako razburjenega, tako jeznega, in spoznala je tudi, da bi tú vsaka tolažba, vse milo prigovarjanje bilo brez vspeha.

««Se še spominjaš malega psička, katerega sem tebi podaril?»» vprašal jo je Jurij. ««Zvesta živalica je bila edino moje veselje. Po noči je spal pri meni, po dnevi me je vedno spremljeval ter me je včasi pogledoval s tako umnimi očmi, kakor da bi bil uganil moje otožne misli in čutiljeje trpinčenega mojega srca. Kaj se je zgodilo ž njim? Oni dan mu dam glodati kosti, ki so ležale pred kuhinjo; moj gospod, ki je ravno k temu prišel, me je zato hudo okaral ter rekel, da ne more nikakor dovoliti, da bi imel vsak zamorec svojega psa in ga redil ob njegovih stroških. Na to mi je zapovedal, ubogemu psetu privezati kamen na vrat in ga vreči v vodo.»»

«Tega pač nisi storil, Jurij?»

««Jaz, pa kaj takega? Gotovo ne! Pa storil je on. Žalosti se mi je krčilo srce, ko sem moral gledati, s kakošnim veseljem sta on in hudobni njegov sin psa vrgla v vodo in ga potem tako dolgo pobijala s kamenjem,

da je vtonil. Uboga živalica! Tako otožno me je pogledovala, kakor če bi me hotela prašati, zakaj ji ne pomagam! Bil sem še razven tega hudo tepen, ker sem se branil psa utopiti. Naj bo; pa tega beriča bom še poučil, da se s tepenjem ne dam ukrotiti, kakor bi on hotel. Moja ura bo prišla, predno si bo svest!»»

«Oh Jurij, kaj nameravaš? Ne daj se zapeljati k hudemu; le v Boga zaupaj in opravljaj pošteno, kar ti je opraviti, in gotovo ti bo pomagal!»

««Jaz ne mislim tako, kakor ti Eliza, sem preveč razljučen.»»

«O Jurij, vero moramo imeti, in če nas zadene kaj hudega, je to božja volja, in Bog sam vé, kaj nam je v prid. Tako govori moja gospodinja.»

««Tako lahko govoré ljudje, kateri ugodno sedé na mehkih blazinah in se vozijo v kočijah; naj bi pa bili na mojem mestu, stavim, da bi kmalu govorili drugače. Rad bi bil bolj potrpežljiv in voljan, toda v meni vse vre in ne morem se več premagovati; tudi ti bi se na mojem mestu ne mogla in se tudi zdaj ne boš, če ti povem golo resnico. Vsega še ne veš.»»

«Moj Bog, kako me strašiš!» vskliknila je Eliza osupela, «bi li moglo priti še kaf hujšega?»»

««Poslušaj torej, kaj še ti moram povedati. Že davno je menil moj gospodar, da je bil neumen, da mi je dovolil ženiti se; razven tega sovraži vso Želbijevo rodovino zavoljo njene ošabnosti in ker se o njem bolje govori; on mênî, da si tudi ti mene navdala z prevzetnimi misli. Zavoljo tega bi jaz ne smel več sem zahajati, ampak imel bi se na njegovem posestvu ženiti. V začetku je o tem govoril le splošno, včeraj pa mi je povedal kar naravnost, da naj vzamem Mino in se naselim v koči na njegovem dvoru, če ne, bo me pa prodal v južne kraje.»»

«Moj Bog, ali nisi zaročen z menoj, ali te duhovnik ni poročil ravno tako, kakor če bi bil belokožnež ali svobodnik?» dejala je Eliza v svoji priprostosti.

««Ali ne veš, da suženj ne more skleniti pravnoveljavnega zakona? Vsaj v tej deželi nimajo nobene postave, katera bi imela vezilno moč; temu ne morem nič ugovarjati, moj gospod dobro vé, da naju lahko loči. To je ravno, zavoljo česar sem želel, da bi te ne bil nikoli poznal ali da bi se ne bil rodil; za oba bi bilo bolje in če bi se to dete ne bilo nikoli rodilo, bilo bi bolje zanj, kar je zadelo mene, to se zna pripetiti tudi njemu!»»

«Dete in jaz imava vendar tako dobrotljivega gospoda!»

«Res, toda kdo vé, kaj še pride. Umrje naj, in otroka lahko prodajo, nihče ne vé, komu in kam. Kaj nama potem pomaga veselje, da je tako ljubeznjiv, umen in brihten deček? Povem ti Eliza, meč bo presunil tvojo dušo zavoljo vsake njegovih dobrih lastnosti, zavoljo vsega dobrega, kar ima na sebi. To povišuje njegovo vrednost in toliko težje ti bo, obdržati ga.»

Te besede padle so kakor pečine na Elizino dušo ter so jo tembolj ranile, ker je videla že nekaj dni, da sta se gospod Želbij in nek trgovec s sužnji po gostem in na skrivnem pomenkovala, in da je bil trgovec posebno njenemu otroku prijazen. Toda skušala se je tolažiti in je tudi svojemu možu prikrila strah, da bi ga še bolj ne razdražila.

Na zadnje se je njen mož odpravljjal. ««Torej Eliza, preljuba žena moja,»» rekel ji je z otožnim glasom, ««vtolaži se in Bog te obvaruj, jaz odhajam.»»

«Ti odhajaš? Moj Bog, kam?»

««V Kánado,»» odgovoril ji je s krepkim glasom, ««in ko bom ondi, bom te odkupil, — in to je najin edini up, katerega še imava. Imaš dobrega gospoda, in ne bo se branil

tebe prodati meni. Tebe in otroka bom kupil, kupil vaju bom z božjo pomočjo!»»

«Gorjé, oh gorjé tebi, če te zopet vlové!»
tarnala je žena obupljivo.

««Vloviti pa se ne dam, Eliza, rajše umrjem! Svoboden hočem biti ali pa umreti!»»

«Pa si vendar ne boš sam jemal življenja?»

««Za to mi še ni nobene sile, kajti če bi bilo treba, bi drugi dosti urno skrbeli za to. Toda živega me ne bodo vlačili v južne dežele, to jim obetam.»»

«Oh, Jurij, stori zavoljo mene, kar te prosim, zdrži se vsake sile, bodi si do sebe ali do družih! Móli rajši k Bogu, da ti bo pomagal in ne zaupaj preveč svoji moči!»

««Poslušaj me torej, kaj sem namenil storiti. Moj gospodar me je poslal s pismom k gospodu Simesu, kateri stanuje komaj pol ure od todi. Gotovo se nadéja, da bom pri tej priložnosti tebe obiskal in ti vse povedal, zlasti pa, da namerava mene oženiti. Le na to pazi, da bi mogel Želbijevim zaigrati kako nerodno, to bi ga neskončno veselilo. Zdaj se vrnem, na videz kakor če bi bil v vse vdan, in bom se delal, kakor če bi bil vse premagal in prebil. Nekoliko sem se že za bég pripravil in našel sem ljudi, na katerih pomoč se svobodno zanesem. In tako bom

te dni izginil, ne da bi si moj gospodar kaj takega še mislil. Eliza, mōli za mé, da se vse dobro izide, morebiti bo te vendar uslišal ljubi Bog.» »

«Molila bom, Jurij, mōli pa tudi ti in zapaj v Boga, potem ti ne bo treba posluževati se grešnih pomočkov, da bi dosegel svoj namen.»

««Z Bogom ostani!» » poslavljal se je Jurij ter je z ginjenim srcem prijel Elizo za roko in jo milo pogledal. Molcé sta stala nekaj časa, Eliza jokáje, on pa si izkušajoč ostati stanoviten. Pa ne dolgo; kmalu ga je premagala otožnost, in tudi njemu so se solze vdrle iz očí. Še enkrat sta si podala roki, in ločila sta se mož in žena, ne da bi vedela, ali se hodeta kedaj še videla ali ne.

II.

B é g.

Eliza se ni zastonj bala, da ima trgovec s sužnji hud namen z njenim otrokom; kajti živ deček, kateri je v vsem svojem obnašanju razodeval nekaj posebnega, je tako vzbudil pohlep brezdušnega trgovca, da je sklenil kupiti ga na vsak način.

Rekli smo že, da se je gospod Želbij poslednji čas zakopal v dolgove in zdaj ni vedel, kako jih poravnati. Največ pa je bil dolžan temu trgovcu, ki se je imenoval Halej, in je že zdavnaj gledal na dobro «blago», katero je imel gospod Želbij. Zavoljo tega je nakupil skoro vse od gospoda Želbija podpisane dolžne liste, da bi ga tako popolnoma dobil v svojo oblast in ga v vseh rečeh napravil voljnega.

Njegovo najprvo delo je bilo, da ga je zdaj začel ostro terjati, ob enem pa se je delal dobrega in je namignil, da bi mesto denarjev vzel tega ali onega sužnja. S tem

je dosegel toliko, da se je zdaj gospod Želbij izneveril svojemu sklepu, nobenega sužnja prodati, posebno ne kakemu trgovcu s sužnji; kajti toliko gotovega denarja dobiti mu je bilo zdaj nemogoče. Halej se je posebno zanimal za Toma, katerega lepe lastnosti je poznal prav dobro, nadéjal se je ga dobro spečati, če bi ga le dobil. Se vé, vedel je tudi dobro, da gospod Želbij ne more biti brez zvestega, zanesljivega in neutrudno marljivega sužnja, in da mu je že večkrat obečal svobodo. V Želbijevo nestanovitnost zaupajoč se ni dal motiti v svojem sklepu in je nazadnje nekoliko s pretenjem, nekoliko s prilizovanjem in nekoliko z zgovornim jezikom svojim vendar dosegel svoj namen. Toda s Tomom še ni bil ves dolg poplačan in ravno, ko sta se zavoljo drugega kot nameček pogajala, priskakljal je po nesreči mali Henriček v sobo ter se tam v nedolžnosti svoji igral po svoji navadi. Tako je obrnil pazljivost trgovca náse ter v njem zbudil željo, dobiti ga. Halej je bil surov človek in vrh tega je izgubil pri svojem ostudnem trgovstvu že davno vse boljše človeške čutljeje.

Naj je gospod Želbij še toliko govoril, kako strašna bi bila ločitev edinega otroka od matere, in sicer kako strašna bi bila taka ločitev za njo in kako zeló bi žalovala nje-

gova soproga — bilo je vse zastonj. Halej je bil za vse govorjenje gluha. Žugal je, da včisto odstopi od kupčije in da bo svoje dolge izterjal na drug način. Kar se je tikalo ločitve otroka od matere, tolažil je z besedami, da bo otroka prodal prav dobremu gospodu; prizadeval se je dokazati, da more otrok samo na ta način prihodnje biti resnično srečen in da se celó lahko upa, da bo gotovo kdaj postal svoboden. Navedel je več izgledov ločitve, po kateri je prva bolečina kmalo minila, ker sužnji občutijo menj živo kakor svobodniki. Nazadnje se tudi kar nič ni obotavljal, predočiti gospodu Želbiju, kako prijetno je živeti brez dolgov. Z eno besedo, gospod Želbij se je odločil v kratkem prodati tudi dečka.

Podpisal je torej pogodbo zastran Toma in Henrika in je prejel za to iz Halejevih rok vsa dolžna pisma. Drugo jutro je hotel trgovec priti po svoje «blago».

Ko je otišel in je gospod Želbij po mogočnosti svojo vest kmalu omamil, se je bal sniti se s svojo ženo, kateri ni bilo mogoče te reči zamolčati in katera bi, kakor je dobro vedel, zblaznela zavoljo tega. Bila je zvečer v neki družbi ter je prišla precej pozno domu. Sicer ni vedela natanjko, da Halej kupčuje s sužnji, pa takoj, ko ga je ugledala, uprlo

se ji je njeno srce zoper njega, k čemer je mnogo pripomogla njegova ošabnost in napihnenost, katera se mu je brala na zarobljenem obličji. Vrh tega ji je Eliza tožila svojo skrb, da sklepa nekaj zoper njenega sina, — skrb, katera se ji je skoraj videla smešna, ker se ji je zdelo nemogoče, da bi se zgodilo kaj takega, kajti bila je do dobra prepričana, da njen mož brez njenega privoljenja ne bi prodal malega Henrika.

Kdo si more tedaj misliti njeno začudenje in njeno jezo, ko je zvedela še tisti večer, kako jo je goljufalo njeno prepričanje, ko ji je mož na dolgo in široko razložil, da ni samo prodal Haleju zvestega Toma, temveč tudi zalega Elizinega otroka. V začetku si je to komaj mislila, pa kmalu se je prepričala, da je žalostna resnica. In ko se je Želbij izgovarjal, da je to bilo silno treba storiti ter ji razodel, kako je zamotan v dolgove, bila je takoj pripravljena prodati ves svoj lišp in sploh storiti vse, samo da bi se ovrigel kup. Toda Želbij ji je zagotavljal, da Halej nikakor ne bo odstopil, ker njemu je kot strastnemu trgovcu s sužnji več ležeče na blagu, kakor pa na gotovem denarji, in ker bo že prihodnje jutro prišel po kupljeno robo.

«Oh!» izdihnila je dobra gospa, «zakaj moram to doživeti! vedno sem si prizadevala

zvesto spolnjevati dolžnosti, katere sem kot krščanska žena imela do teh ubogih. V vseh rečeh sem skrbela zanje, za njihovo dušno in telesno srečo ter sem ž njimi delila vse njihove težave in veselje; kako pa morem zdaj z dobro vestjo stopiti pred nje, posebno, če je tako dober, zvest in pošten služabnik, kakor je Tom, zavoljo kratke denarstvene zadrege prodan in nagloma odstranjen od tistih, katere smo ga učili ljubiti in čislati? Na srce sem njim pokladala dolžnosti, katere imajo med seboj kot zakonski, stariši in otroci, zdaj pa, kadar nam gre le za majhen dobiček v denarjih, jim kažemo dejanjski, da vse zveze žlahte nimajo v naših očeh nobene cene! Elizo sem napeljavala, kako ima učiti Henrika, katere dolžnosti ima kot krščanska mati, kako mora zanj skrbeti, zanj moliti, da bo tudi on hodil po krščanski poti: in zdaj? Kaj ji morem, kaj ji imam reči, če ji ga odtrgaš od njenega srca ter ga z dušo in telesom prodaš neusmiljenemu prodajalcu duš, samo da se za kratek čas iznebiš svojih dolgov? Dostikrat sem ji pravila, da je človeška duša več vredna, kakor vsi denarji na zemlji, zdaj pa se ji prodaja njeno lastno dete z gotovostjo, da bo imelo mnogo trpeti na svojem telesi in da bo se še vrh tega pogubila tudi njegova duša!!»

«Žal mi je, Emilija, da ti to tako teži tvoje srce!» odvrnil je gospod Želbij, «in verjemi mi, da jako čislam tvoje občutke, čeravno jih popolnoma ne delim s tabo. Toda kaj mi je bilo storiti? Me ni li imel Halej vsega v svoji oblasti; terjal me je in še celó žugal mi je, da ovrže vse pogodbe ter prosi sodnijo, da se mi prodajo vsi sužnji, če mu prostovoljno ne prepustim Toma in Henrika.»»

«Pravo prokletstvo je na tem robstvu!» izdihnila je gospa Želbijeva bitko, potem ko je premislila vse načine, kako bi odvrnila hudo nadlogo, in ko je uvidela v svojo žalost, da je ni pomoči. «Prokletev za gospoda, prokletev je za sužnja! Neumna sem bila, ko sem mislila, da morem iz hudega samega na sebi storiti še kaj dobrega. Naj so naše postave kakoršne hočejo, pa je vendar greh pod njihovim varstvom imeti sužnje. To sem mislila vselej; že kot mlada deklica mislila sem tako in še bolje se je ta misel utrdila v mojem srci, ko sem stopila v krščansko vero. Upala sem, da bom mogla to reč olajšati, upala, da bom mogla s poukom in dejanjem, z ljubeznijo in skrbljivostjo zboljšati stan meni podložnih sužnjev tako, da bi bil skoraj enak prostosti. Oh, jaz neumnica!»

«Ljuba Emilija, govoriš ravno tako, kakor tisti, kateri bi radi sužnost odpravili.»»

«Kakor ti! Naj bi oni vse vedeli tako dobro, kar se sužnosti tiče, gotovo bi govorili vse drugače, kakor so govorili dosedaj! Morejo se od nas učiti in ne mi od njih; in ti sam veš, da nisem mislila nikoli, da sužnost obstoji po pravici, in da sem se vedno branila imeti sužnje.»

«Vsa si drugačnih misli, kakor mnogi modri in pobožni možje,»» odgovoril ji je gospod Želbij. «In —»»

«In vendar popolnoma tistih, katere so gospod župnik razlagali poslednjo nedeljo v svoji pridigi. Se vé, duhovni gospodje morejo tu ravno tako malo pomagati kakor mi. Mislim pa vendar, da se ti je pridiga gospoda župnika prikupila ravno tako kakor meni.»

«Ljuba žena, da govoriva o svoji stvari,»» segel ji je gospod Želbij v besedo, ««jutri bom na vse zgodaj odjahal na deželo; kajti ne bom mogel gledati, kadar bodo posebno nesrečnega Toma peljali proč; tebi pa svetujem, da si daš napreči voz in se z Elizo odpelješ ven, da ji tako prihraniš žalost ločitve od svojega otroka.»»

«Ne, ne,» odbila je gospa, «jaz ne bom kriva njene žalosti in tudi k nji pripomogla ne bom. Dobrega, poštenega Toma bom po

mogočnosti tolažila v njegovi žalosti, naj vsaj on in njegovi spoznajo, da njihova gospodinja čuti za nje in ž njimi! Kar pa se tiče Elize, si še ne upam misliti, kako se ji bo godilo. Bog nam bodi milostljiv in prizanesi nam!»

S tem je bil pogovor končan, katerega pa je še skrivaj poslušal nekdo drugi, ne da bi si bila ona dva to domislila. Bila je to uboga Eliza. Pogovor s svojim možem Jurijem je hudo vznemiril njeno srcé in tudi grozna skrb zastran kupčevalca s sužnji ni ji dala spati; ker pa je bila njena soba tik one, v kateri sta se pogovarjala gospod Želbij in njegova žena, in ker je med govorom — dasiravno nerazumljivo — slišala imenovati svoje in Henrikovo imé, se je po prstih splazila do vrat, kjer je slišala vsako besedo tega záse tako osodepolnega govora.

V začetku je bila vsa omamljena in onesveščena; pa kmalu jo je vzdramila misel, da tukaj ne gre samo za njo, temveč za njeno ljubo, drago dete; ta misel jo je navdala s tako močjo in jo prešinila s tako krepostjo, da se je sama sebi čudila. Vrnivša se v svojo sobico se je spomnila marsičesa prijetnega iz prejšnjih časov. Tam v koticu pri oknu je sedela tolikokrat in pela pri svojem šivanji; tam v mali ormarici so

bile še marsikatere igračice, katere je njen Henriček dobil za vezilo; tam v drugi ormari in poleg nje v skrinji je bila njena prosta obleka, s kratka, tukaj je bilo njeno tiho in mirno domovje z malim, kar je imela, sè vsem, kar ji je bilo ljubo in drago. Tu na posteljici pa je v spanji ležal njen sinček s pol odprtimi rdečimi usticami, s svojimi okroglimi ročicami in s svojim nedolžnim smehljajočim, z laski obsenčenim obrazcem.

«Ubogi angeljček!» izdihnila je trpinčena Eliza sklonivša se čez njega, «prodali so te! toda tvoja mati te bo z božjo pomočjo že rešila!»

Nobena solzica ji ni kanila na njegovo blazino; kajti človek nima v takih okoliščinah, v katerih je bila ona, nobene solze iz stiskanega, trpinčenega srca! Eliza je vzela list papirja in pisala je s trepetajočo roko:

«Oj gospa, predraga moja gospa! ne imejte me za nehvaležno in ne mislite nič hudega od mene, — vse sem slišala, kar ste ta večer govorili z gospodom. Poskusila bom oteti svoje dete, — zavoljo tega me ne bodete grajali! Bog Vam plačaj s svojim blagoslovom vso Vašo dobroto in ljubezen!»

Potem, ko je list skup zganila in napisala naslov, poiskala je najpotrebnejšo obleko za sinčka, zavila jo v ruto ter jo je opasala

okrog života. Da, žalostno materino srce tudi v tej britki uri ni pozabilo seboj vzeti nekoliko igrač, katere so otroka najbolj veselile, posebno pa je imela pripravljenega pisanega lesenega petelina, da bi se takoj igral ž njim, ko bi se vzbudil.

Stalo jo je precéj truda, predno je zbrih-tala malega spančka; pa vstal je vendar ter se igral s svojim petelinom, med tem pa se je mati zavila v svoje ogrinjalo.

«Kam pa greste, mati?» vprašal jo je otrok, ko je ž njegovo suknjico, čevljički in nogovicami pristopila k njegovi postelji.

Sklonila se je čez njega in mu tako milo pogledala v oči, da je kmalu vganil, da se je moralo zgoditi nekaj nenavadnega.

«Tiho, Henrik!» je rekla, «ne smeš glasno govoriti, če ne naju slišijo. Prišel je hud mož in je hotel malega Henrika materi vzeti ter ga vtakniti v črno luknjo; pa mati tega ne dopusté; hitro te bodo oblekli in s teboj bežali, da jih grdi mož ne bo mogel dobiti.»

Tako govoreča je urno oblekla otroka, vzela ga na roke, ga še enkrat opominovaje, naj bo tih; potem je previdno odprla sobina vratca ter tiho šla v mrzlo, ostro, zimsko noč. Bilo je v začetku meseca svečana, in fantka je začelo hudo zebsti. Zato ga je še mati zavila v svoje ogrinjalo.

Njena najprva pot je bila v Tomovo kočo za dvoriščem, kjer je lahno potrkala na okno in kmalu potem stopila v sobo. Bilo je že po polnoči. Tom je ravno nocoj čez navado dolgo molil, kakor če bi bil hotel iskati nove moči za stanovitnost v trpljenji, katero bi ga imelo zadeti tako naglo in tako hitro. Primerilo se je tudi posebno, da je izbral prav primerno večerno pesem ter jo pél s posebnim navdušenjem.

Majhni zbor se je razšel še le komaj pred uro, Tom in Kloa še nista zaspala.

Dobra človeka sta se zelo začudila nad nenavadnim ponočnim obiskanjem, pa kmalu ju je poučila Eliza, za kaj da gré.

«Na bégu sem, strijc Tom in teta Kloa. — na bégu sè svojim otrokom, kajti naš gospodar ga je prodál!»

««Prodál!»» vskliknila sta oba, kakor iz enega grla ter jo zrla osupela.

«Da, prodál!» pristavila je Eliza krepko, «in še več, zavoljo tega sem najbolj prišla k Vama, še več, — da kar brez okolišev povem, tudi strijc Tom je prodán, in sicer surovemu kupčevalcu s sužnji, Halej se imenuje, — ki bo že jutri zjutraj prišel in ga prevzél.»

Tom je stal z vzdignenimi rokami in strmim pogledom, kakor okamenel in kakor

v sanjah. Čez nekoliko časa je padel na svoj stari stol ter naslonil glavo svojo na kolena. Toda to je bilo prvo znamenje njegovega tako naglo vznemirjenega duha. Kmalu se je premagal, in povrnil se mu je dušni mir; bil je popolnoma vdan v sveto božjo voljo in pripravljen sprejeti vse, kar mu je Bog naklonil. Vse solze in prošnje pomilovanja vredne njegove žene kakor tudi silno nagovarjanje Elizino, vse je bilo brezvspešno, nikakor ga niste mogli pregovoriti, da bi pobegnil.

«Ne, ne,» rekel je odločno, «ne bežim pa za nobeno ceno. Z Elizo je drugače, ne zamerim ji celó nič, da poskuša rešiti svoje dete. Kar se pa tiče mene, hočem ostati in se vdati v božjo voljo, posebno ker bom s tém, kakor posnamem iz Elizinih besed, obvaroval druge sužnje, da ne bodo prodani. Moj gospod me je vselej našel na mojem mestu, naj me najde tudi zdaj. Nikoli nisem zlorabil zaupanja gospoda svojega, nikoli prelomil svoje obljube, in tako mislim, da ji bom tudi v prihodnje zvest. Bog mi bo dal moč, da bom to, kar se odvrniti ne dá, prebil s krščansko stanovitnostjo. Naš gospod me je gotovo prodal z veliko nevoljo; primorala ga je k temu prevelika sila, in trdno sem prepričan, Kloa, da bo skrbel za tebe tako,

kakor do zdaj, ravno tako tudi za uboge nedolžne . . . » » Tukaj je milo pogledal svoje revne sladko spéče otročičke, in žalosti ni mogel govoriti dalje.

Ko se je Tom zopet zbrihtal, bila je njegova prva skrb, da je opomnil Elizo hitro bežati. Svetoval ji je zastran poti, po kateri naj hodi, da bi še do večera prišla v deželo Ohijo. Nazadnje je še Eliza prosila, njenemu možu po mogočnosti na skrivnem sporočiti, kaj se je zgodilo in mu naznaniti, da tudi ona namerava pobegniti v Kánado. Potem je otišla jadrno boječa se, da je ne bi premagala neizrečena britkost Klojina, katera je tako živo ž njo čutila, ter ji ne vzela poslednje moči, katere ji je za njenega otroka bilo treba.

Ker sta se gospod in gospa Želbij zvečer dolgo pogovarjala in prepirala, zbudila sta se zjutraj mnogo pozneje, kakor navadno.

«Ne vém, kje je Eliza tako dolgo,» opomnila je Želbijeva gospa, ko je že večkrat zastonj pozvonila. V tem hipu je prišel zamorček v sobo in prinesel gospodu Željiju vodé, da bi si obril brado.

«Andij!» nagovorila ga je gospa Želbijeva, «pojdi k Elizi in reci ji, da sem ji že trikrat pozvonila. Ubožica!» pristavila je gospa s težkim vzdihljajem.

Andij se je kmalu vrnil z besedami: «Liza je gotovo otišla; njene reči so po sobi razmetane, in škrinje stojé vse odprte!»»

«Gotovo je kaj zapazila in je pobegnila s svojim otrokom!»» vskliknil je gospod Želbij prestrašen.

«Bog bodi hvaljen in češčen, če je tako», dejala je gospa z očitnim veseljem.

«Žena, ti neumno govoriš! To bo lepa reč za nas, če uide. Halej me je že tako nekako sumno pogledaval, ko sem se branil mu prodati dečka; če pa izvé, da je ušla mati ž njim, bo gotovo mislil, da sem se ž njo pogovoril in ji pomagal k bégu. To pa se nikakor ne strinja z mojim poštenjem!»» To izgovorivši otišel je urno iz sobe.

Da je Eliza pobegnila, zvedeli so kmalu vsi sužnji in naselniki v soseski, ter so se vsi nad tem srčno veselili, dasiravno se niso upali v pričo gospoda Željija kazati svojega veselja. Tom je mirno opravljal svoja dela in varoval se je, kolikor mu je bilo mogoče, da bi govorili o njem ali o Elizi; varovala se je tudi njegova verna žena, bodi si kakor koli pokazati, da ji je reč znana.

Halej je prišel o napovedani uri po kupljeno svoje ‚blago‘. Sužnji, zlasti mlajši, katerim se ptujega moža ni bilo bati, imeli so

svoje največje veselje, da so mu brez odloga povedali posebno novico, da je Eliza ušla sè svojim sinom. Halej je skoraj zblaznel! Hipoma je divjal v Želbijevo hišo ter je ondi razsajal takó, da mu je gospod Želbij žugal, da bo ga pahnil iz hiše. To je pomagalo vsaj toliko, da se je uniril ter vsprejel ponudbo gospoda Želbija, da bi mu po mogočnosti pomagal pri lovu begunov. Želbijevega gospa, katero je surovo in drzno obnašanje kupčevalca s sužnji pregnalo iz hiše, bila je vender toliko premetena, da je reč napejljala tako, da je še poprej kaj prigriznil, predno je šel beguncev lovit. Ta čas pa je svojim sužnjem, ki so bili namenjeni spremiti Haleja, namignila, da se ne bi pri zasledovanji prehiteli, naj bi rajše šli po stari, kakor po novi cesti, ker konjem po óni ni treba tako trdno stopati, in več tacega. Sužnji niso samo obljubili ravnati se po njenem povelji, ampak so skrivaj še več storili. Ker se jim je namreč kupčevalčev konj, kateri je bil za drevo privezan, zdel silno divji, iskali so v tem priložnost, da bi kolikor mogoče odložili odhod. Zavaljo tega stopi eden h konju, hlineč se, kakor da bi ga hotel vpokojiti, ter mu sedlo privezati bolj na lahko, porine pa pri tej priložnosti pod sedlo nekoliko žirovja, katero je, ka-

kor znano, trivoglato, tako da je konja bodlo.

Ko je torej Halej, katerega je Želbijeve gospa po mogočnosti dolgo zadrževala, vsedel na konja in je tega žirovje hudo bodlo, postavil se je na sprednje noge z zadnjima brcajé in je tako grozno skakal, da je brezsrčni Halej kmalu odletel dalječ proč v travo. Ves zdivjan oddirjal je konj z dvorišča v bližnji gozd. Se vé, da so takoj poslali več Želbijeveh sužnjev za njim, da bi ga vjeli in pripeljali nazaj. Brzo so šli za njim, pa precej, ko so dospeli v gozd in jih nihče več videl ni, pustili so konja divjati okolu, kakor se mu je ljubilo. Samo toliko so pazili, da je ostal v gozdu. Še le, ko so videli, da ni treba odlašati še dalje, so se spravili in ga vjeli.

Med tem je bilo že poldan in dasiravno se je Haleju jako mudilo, mu vendar ni bilo mogoče otiti, brez da bi gospoda Želbija in njegove gospe ne počastil ter ž njima ne obedoval. Želbijeve gospa pa ga je tudi dobro vedela pregovarjati in njegove ugovore, da bo Eliza otišla predalječ, tako ročno odbijati, da je Halej, kateri je vrh tega čez vse čislal dobre jedi in izvrstno pijačo in je že tolikokrat slišal, kako dobro ume Kloa kuhati, še res ostal. «Precej bo obed pripravljen» — te besede so tudi pomagale, da se

je udal, toda predno so se res vsedli za mizo, preteklo je že davno pol ure. Vina in jedila so bila res izvrstna, in Haleja se je tako polastila ‚židana‘ volja, da je bil pri odhodu, akoravno svojih stvari pozabil ni, in ko je slišal, da je ura odbila tri, še vendar dobre volje.

Zdaj pa je jako spodbodel svojega konja, in akoravno so ga premedeni njegovi spremeljači zapeljali na krivo pot, in je tako prešlo mnogo časa, so vendar na zadnje našli pravo sled ter odjahali po isti poti, po katerej je zjutraj otišla mulatinja Eliza.

III.

Materne stiske in njena srčnost.

Nemogoče bi bilo popisati, kaj je čutila Eliza, ko je hitela iz Tomove kočice s svojim otrokom na roki dalječ, dalječ, ne da bi vedela kam.

Naglo izgnana iz ljubih, znanih krajev, izmed ljudi, kateri so jo radi imeli, ž njo čutili, ji dobro želeli; tirana od zapovedi britke sile, — da bi rešila iz požrešnih kremp-ljev surovega prodajalca duš, kar ji je bilo najljubše na zemlji; — ločena od svojega moža v okolščinah, katere bi vtegnile to ločitev storiti za celo življenje in so ljubečo ženo vsaj navdajale z dvomom ob njegovi osodi; zdaj pa še vedni strah pred zasledovalci svojimi, — vse to ji je napolnilo srce z neizrečeno britkostjo, katera bi se bila spremenila v popolni obup, če bi ji pogled v jasno nebo ne bil dajal nove moči in pomoči v njenem zaupanju na Boga.

Tudi na telesi je morala mnogo trpeti. Dasiravno je namreč hodila urno in njeni

otrok ponočnega mraza malo ali celo nič čutil ni, vendar ni bila vajena takega bremena in je vidno pešala. Da bi si tu in tam nekoliko odpočila, se v začetku ni upala, tudi se ni upala otroka djati raz roke, da bi hodil. Bala se je, da bi ne mogel ž njo stopati ali da bi gredé preveč ne onemogel. Zmrzla tla so škripala pod njenimi nogami in to škripanje jo je plašilo; veter je od časa do časa popihnil v suho listje, in Eliza je mislila, da gredó ljudje, luna je včasi pogledala skozi oblake in njena senca se ji je zdela, kakor strašne podobe, katere jo zasledujejo. Bila je tako neprenehoma v nezirekljivem strahu, kateri jo je tiral kakor splašeno srno.

Otrok je na maternih rokah sladko spal in nič ni čutil tega, kar je trpela zvesta, ljubeča mati v svojem strahu. V začetku sicer ni mogel zaspati zavoljo nenavadnih reči, ki so se godile ž njim in okolu njega, ker ga je pa mati prosila tako milo, da naj molči, ter mu obljubila, da ga bo gotovo otela, ako bo tih, se je upokojil, objel je svojima ročicama materni vrat ter kmalu sladko zaspal. Predno je zaspal, se pa ni mogel zdržati, da bi še ne povprašal, ali mu res ni treba bdeti. Mati mu je še enkrat velela, da naj brez skrbi zaspi. «Pa

če spim, ali me hudobni mož zares ne bo dobil?»

«Gotovo ne!» odgovorila mu je mati s krepkim glasom, in bilo ji je, kakor bi ne bila ona, temveč nadzemeljski glas to izgovoril. Čutila se je s tem, kakor znova oživljeno in utrjeno v veri na božjo pomoč; tudi gorki dihljeji spečega otroka so jo krepčali močno in potovala je lahno in vesela, kakor če bi ne imela prav nič nositi, se ničesar bati. O zori je imela posestvo svojega gospoda že dalječ za sabo ter je prišla kmalu potem na veliko cesto, katera drži ob reki Ohijo v Cincinat in druga mesta.

Ko so začeli ljudje močno prihajati na cesto, je Eliza uvidela, da mora stopati bolj počasi, da bi kdo o njej ne mislil kaj napačnega. Zdaj je tudi postavila otroka z roko na cesto ter mu je dajala, za roko ga peljajé, zdaj pa zdaj malo pičlega živeža, ki ga je vzela sabo, in je od časa do časa zatočila po cesti jabolko, za katerim je deček vriskaje tékel ter ga pojedel. Tako se je malo utrudil, in mati in dete sta potovala hitreje, ne da bi se bil kdo spodtikal nad njenim hitenjem. Razven tega je bila Eliza čedno, dasiravno ne po najnovejši šegi, pa vendar lepo oblečena; bila je tako bele polti, da je bilo še tako dobremu znalcu težko

jo spoznati, da je ameriškega pokolenja. Njeno dete je bilo še bolj belo, in če bi jo doletelo najhujše, tolažila se je s tem, če bi jo srečali tudi znani ljudje, bi vendar ne mislili, da je ubežnica, temveč, da jo je poslal njeni dobri gospodar po kakem opravku. Brez skrbi je šla torej opoldne v gostilnico pri veliki cesti in je zahtevala jedi. Skoraj štiri in dvajset ur ni povžila nič gorkega in čeravno iz samega strahu nobene hrane pogrešala ni, oglasila se je nazadnje vendar narava ter terjala svojo pravico. Bila je jako lačna in silno utrujena. V gostilnici ni nihče hudega mislil o njej. Postregli so ji, kakor vsakemu drugemu gostu, ter verjeli njenim besedam, da gre znance obiskat.

Ko se je odpočila in nasitila otroka in scbe, šla je dalje svojo pot ter pozno popoldne prišla v neko vas ob reki Ohiju. Tukaj je bila njena prva pot k brodu, da bi se brez odloga prepeljala, ako bi bilo mogoče, in tako vsaj za ta dan prišla v varnost. Toda velika in deroča reka je bila vsa pokrita z ledenimi ploščami in kamor se je ozrla, ni bilo videti ne ladije ne kakega brodarja. Noben brodar, noben čolnar bi se zdaj ne bil upal čez reko. To so ji pripovedovali tudi v gostilnici, kjer je prašala po brodarjih.

Pri teh besedah se ji je brala plašnost na obrazi, in gostilničarica je vprašala zbe-gano siroto, zakaj da še danes mora priti čez reko. «Otrok mi je nagloma obolel, in rada bi prišla k zdravniku unstran reke,» odgovorila je Eliza. Žena, katero je Bog ob-daril z mnogimi otroci, vedela je iz lastne skušnjje, koliko je materi trpeti o boleznî otrok, koj se ji je zasmilila in vprašala je nekega pričujočega gosta, ali bi se morda ne našel kdo blizo, kateri bi prepeljal Elizo. Gost ji je odgovoril, da je pač slišal v bližnji vasi, da namerava nekdo prepeljavati prazne sóde na ono stran; ali se bo pa to danes ali sploh v ta-kem ledu zgodilo ali ne, sam ne vé povedati.

Žalostno je zrla Eliza v tla in obupala je nad svojo rešitvijo. Lahko si je mislila, da se bodo njeni zasledovalci nazadnje ven-dar obrnili na pot, po kateri je prišla, če ravno jih je hotela v začetku zapeljati. Srce ji ni dalo, da bi zbudila ubogega otroka, ka-teri je ves truden koj po prihodu sladko zaspal, ter ž njim bežala kam drugam na tej strani reke, pa tudi ni mogla vedeti, ali morebiti trgovec s sužnji ne vódi sè seboj sledilnih psov,* kateri bi jo z otrokom takoj izvohali v vsakem novem pribežališči.

* Kupčevalci s sužnji, lovci in tudi posestniki plantaž imajo navadno pse, kateri so enako naučeni, slediti ubegle sužnje, kakor pri nas psi sledé divjačino.

Pretekla ji je tako skoraj ura in začelo se je že mračiti, kar Eliza v svoj neizrečen strah res zagleda svojega zasledovalca, kateri je z dvema Želbijevima sužnjema prijahal v vas. Videti nevarnost tako blizo, zdramila se je precej iz svoje preplašenosti ter zbrala ves svoj um in srčnost svojo. Ko bi trenil, zgrabila je svoje dete ter ubežala skozi zadnje duri naravnost proti reki. Komaj jo je Halej zagledal, skočil je raz svojega konja in jo vdrl za njo. Videla ga je že jako blizo; in ta strašni trenutek, kateri je imel razsoditi o njeni sreči ali nesreči, navdal jo je v njenem obupu rajše se izročiti divjim močem prirode, kakor prepustiti svoje dete nečloveku. Ne da bi bila čutila, bila je z enim skokom na ledeni plošči, katera je pod njo zaškripala; z drugim skokom je bila na drugi enako veliki plošči. Sam Bog jo je vodil, in bilo je, kakor če bi Stvarnik sam prirodi ukazal podpirati trpinčeno materino srce. Ona sama je komaj vedela, kaj je delala, in trdi, brezsrčni Halej je strmel osupel, prestrašen za njo, ne da bi ta čas mislil na sebe ali na svoje reči. V poznem večernem mraku je skakala kakor senca čez šumeče valovje in je dospela v nekih minutah res na ono stran, kjer je začasno dobila zavetje. Mož, kateri je

stal na bregu, hitel ji je začujen nasproti in ji z nevarnostjo lastnega življenja pomagal na suho. Pa to še ni bilo vse, ko mu je odkritosrčno povedala, kaj jo je v to prisililo, peljal jo je v hišo gospodarja, katerega je poznal in bil prepričan, da je blagosrčen mož. — Tukaj jo bomo zopet našli o svojem časi.

Haleja ni malo jezilo, potem ko se je iz svojega strmenja predramil, kako mu je Eliza ušla izpred oči. Pa potolažila ga je kmalu misel, da mu jo bo lahko v sosedni deželi najti in prijeti. Hitro jahanje utrudilo ga je jako. Šel je torej v gostilnico, da bi se odpočil in si premislil, kaj bi bilo storiti, da bi Elizo dobil v svojo oblast. Bila mu je sreča mila, ker prišla sta ravno dva gosta, katera je poznal kot skušena lovca (ubežnih) sužnjev. Ko bi trenil, izginila je njegova nevolja — pozdravil je Toma Lokarja in Marksa — tako sta se moža imenovala, kot stara znanca.

Dal je prinesti pijače, kolikor je držala miza, razodel jima svojo nezgodo in govoril je voljnim ušesom. Halej zvedeti, da so Lokarjevi psi kaj izvrstni, dal je lovčema nekaj Elizinih oblačil, da bi njih duh pse napeljal na pravi sled ter je plačal še

bokal pijače, pri kateri so se še posvetovali bolj natanjko. Obečal jima je še petdeset ameriških dolarjev, in s tem ju je pridobil popolnoma. Dali so si roké in — bili so vsi zadovoljni.

IV.

Iz življenja kupčevalca s sužnji.

Žalostno je sijalo drugega jutra svečnično solnce skozi zamrzla okna Tomove kočee. Tom in Kloa sta imela mnogo opraviti. Pa vsak kaj drugega. Kloa je snažila obleko in to tako, kakor če bi se ji Bog vé kam mudilo, ali če bi se pripravljala na kako posebno veselico. V resnici pa si je prizadevala s tem odgnati tožne misli in omamiti svojo bridkost. Vedela je namreč, da bo se morala tem hitreje ločiti od ljubega moža, ker je ušla Eliza. Drugo opravilo je imel Tom. Prebiral je sveto pismo in iskal v njem moči in tolažbe na težko pot, katero mu je bilo kmalu nastopiti. Ker je bil namreč prodán in je to zvedel po strani, ni mu bilo treba nič več delati na posestvu. Porabil je torej kratek čas, ki ga je imel, v to, da bi okrepcal svoje srce in da bi ostal stanoviten in potrpežljiv v nesreči, ki ga je zadela. Rad bi bil dal življenje za svojega dosedanjega go-

spodarja, pretrpel bi bil rad vsako nevojol in še tako trdo ravnanje, ko bi le mogel ostati pri svojih ljubih, katere zapustiti mu je bila najhujša nesreča. Toda na zadnje se je premagal ter se vsega udal v božjo voljo; tolažil se je z besedami:

Tebe molim, Oče mili,
V tebe upam v vsaki sili;
O pomagaj mi siroti —
Hlapca svojega se vsmili,
Ino zvesti angelj tvoj
Vedno mi na strani stoj!

Zavoljo tega mu je bilo mogoče potolažiti in upokojiti svojo včasí na glás zdihujočo ženo, posebno pa, ker ji je rekel, da bo si Želbijeva soproga gotovo vse prizadejala, samó da ga zopet odkupi.

Ta zlahtna gospa je prišla kmalu potem k njima. Bledo njeno obličje je razodevalo veliko žalost in usmiljenje.

«Tom!» ogovorila ga je, «prišla sem, da . . .», bilo ji je nemogoče še dalje govoriti; molcé je pogledovala molčečo družino, vsedla ter obraz z robcem pokriva je začela glasno jokati. Pričujoči, ki so stali okoli nje, se tudi niso mogli ubraniti solzam; vsi so jokali.

«Ljubi Tom», nadaljevala je gospa, ko se je nekoliko umirila, «ničesar ti ne morem dati, s čimer bi si mogel napraviti kak po-

boljšek; dobro veš, da če ti dam denarjev, moral jih boš zopet oddati. Obetam ti pa slovesno tukaj pred božjim obličjem, da te ne bom pozabila, da te bom odkupila, kakor hitro bom prihranila toliko denarja; do tistega časa pa zaupaj v Boga!»

V tem hipu zavpijeta najstarejša Tomova sina, da Halej že prihaja, in kmalu potem so se tudi odprle hišne duri. Halej, ki se je včeraj ves dan zastonj trudil in vso noč oči zatisnil ni, bil je tako silno nevoljen, da je komaj opazil pričujočo gospo ter je z osornim glasom zapovedal ubogemu Tomu:

«Pojdi sèm, zamorski pes, hajd naprej!»

Tom je vstal krotko in voljno, zadèl svojo skrinjo na ramo in šel k vozu, s katerim ga je trgovec čakal. Jokaje ga je spremlila njegova žena s plakajočimi otročiči. Pri vozu so ga čakali vsi sužnji, da bi se srčno poslovili pri njem.

Ko se je Tom z bridkim srcem poslovil pri svojih in vsedel na voz, uklenil ga je Halej v težke verige. Vsi pričujoči so nad tem nevoljno mrmrali.

Želbijevega gospa, katera je ta prizor gledala skozi okno, opomnila je: «Gospod Halej, nič se Vam ni bati, Vaša previdnost je nepotrebna.»

«Tega nihče ne vé, gospa; pet sto dolarjev mi je že splavalo po vodi, še več izgubiti mi ne pripušča moje imetje!»

Ko je to izgovoril, pognal je konje svoje, in voz je oddrdral. Silno je Toma bolelo srcé, da ni mogel še enkrat videti mladega Želbijevega Jurija, da bi se tudi pri njem poslovil. Ta mladenič je spoštoval Toma skoraj kakor očeta, in vse kščanske nauke, katere mu je Tom dajal iz obilnosti svojega srca, si je kakor otrok vtisnil v srcé in si prizadeval jih dejanjski spolnovati.

Ko se je odpeljal Tom, bil je ravno v soseski na nekem posestvu in mislil je, da se bo še vrnil o pravem časi. Ko je zvedel po svojem prihodu, da so Toma že odpeljali, zasedlal je konja ter je kmalu došel voz, ki se je malo potem ustavil pred neko kovačnico. Haleju namreč ni bilo dovolj, da je bil Tom na nogah uklenjen, tudi roke mu je hotel zvezati, in ker so bile spone, katere je imel sabo, za krepke Tomove roké po njegovem mnenji preslabe, dal jih je v tej kovačnici popraviti. Uslišal pa je vendar mladega Željija, da mu še ni uklenil rók.

Milo je bilo videti, kako sta Jurij in Tom jemala slovó, in Jurij ni le ponovil materine obljube, Toma prej ko bo mogoče odkupiti, ampak prosil ga je tudi, naj vzame od njega

majhen spomin, namreč lep srebern dolar, katerega je Jurij na kraju preluknjal in privezal na trak, da bi ga Tom nosil na prsih in ga tako odtegnil požrešnim Halejevim očém.

Halej in Tom sta dala pozornemu opazovalcu marsikaj premišljevati. Oba sta sedela zatopljena v misli svoje. Oba sta videla in slišala taiste reči, oba sta imela roke, noge in druge občutke, kakor ostali ljudje; z eno besedo, ločila sta se samo po polti. Njijin dušni razloček pa je bil silno velik, in popolnoma razločna so bila njijina tiha premišljevanja kakor tudi predmeti, o katerih sta premišljevala.

Halej je premišljeval Tomov život in njegove dobre lastnosti ter je računil, za koliko bo ga mogel spečati, če ga bo poprej dobro pripravil za semenj. Pretuhtal je, kako bi ga mogel z največjim dobičkom prodati v južne dežele in za koliko bi mogel spečati vse svoje ‚blago‘, toliko in toliko moških, toliko in toliko ženskih z otroci vred, in med njimi posebno Toma. Med tem premišljevanjem pa nikakor ni pozabil samega sebe in ni se malo hvalil, da je ravnal tako človeški, ko drugi svoje zamorce na nogah in rokah uklepajo, da je svojemu dal spone samo na noge, roke pa mu pustil proste, dokler se

mu bo dostojno obnašal; vzdihnil je celó, ko si je domislil, kolikokrat so ljudje nehvaležni in da je mogoče, da more tudi Tom biti nehvaležen in da se more krivo poslužiti njemu skazanih dobrot in milosti.

Tom pa je premišljeval sveto pismo, posebno pa besede: «Naš obstanek ni tukaj, temveč iščimo si prihodnje prebivališče. Zavaljo tega se Bog ne sramuje, da se ime-nuje naš Bog in gospod, kajti pripravil nam je lepo mesto». In te besede svetega pisma so vselej dajale krepost in tolažbo prostosrčnim in takim ljudem, katere zaničuje svet, in dale so jo tudi Tomu, ki se je v duhu povzdignil čez dolino solz in tako pozabil svojo nesrečo.

Halej je izročil čez nekaj časa vajete Tomu ter je začel prebirati časnike, posebno pa njihova naznanila. Ker je bil strašno prost in neotesan človek, kateri se v šoli nič naučil ni, ga je branje stalo jako težko, in mogel je taisto le nekoliko razumeti, ako je bral glasno. Med oznanili ugajala so mu posebno tista, katera so se tikala suž-njev in katera so bila v dotičnih časnikih tiskana na posebnem mestu. Ko jih je pre-biral, zanimala so ga posebno nastopna:

«Ubežni sužnji. Iz Barnesesa v Kentu-kiju: Zamorski mladenič Jim. Kdor ga privede

živega ali izroči mrtvega, prejme tri sto dolarjev nagrade. — Iz Edvardsa: suženj Dik in sužinja Lucija, šest sto dolarjev plačila, in potem sužinja Poli z dvema otrokoma: kdor nje vlovi ali vsaj izroči njihove glave, prejme od njihovega gospodarja šest sto dolarjev.»

«To pa že ni nič záme, ki imam z drugimi rečmi dovolj opravila; to bi bila obilna žetev za moja prijatelja Toma Lokarja in Marksa, imela bi pri tem masten zaslužek», mrmral je sam pri sebi. Bral je dalje:

«Prodaja sužnjev. Vsled sodnijskega sklepa bodo se v torek 20. svečana v Viliams-tonu v Kentukiju očitno prodajali ti-le zamorci: Hagar, 60 let stara; Jon, 30 let star; Savl, 25 let star in Albert, 14 let star. Prodajali se bodo iz zapuščine ranjkega Jeseta Blutforda.

Sodnika:

Samuel Mojzes l. r.

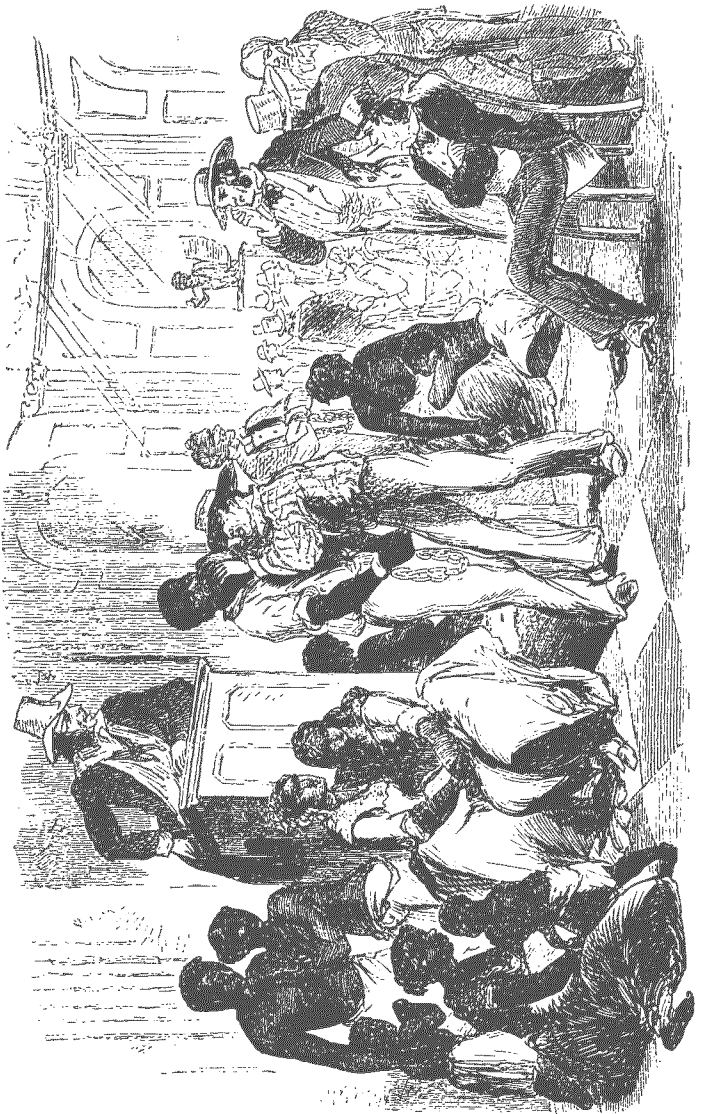
Toma Flint l. r.»

«Tu pa že moram biti pričujoč», namignil je Halej Tomu, ker ni imel drugega, kateremu bi to povedal. «Saj si pa tudi lahko misliš Tom», brbral je dalje, «da se ne izplača, tebe samega prodajati v južne kraje; priskrbeti si moram še nekoliko drugih. Zategadelj se bodeva naravnost peljala v Viliams-

ton, tam bom šel na trg, tebe pa bom ta čas izročil v tamošnjo robsko ječo v varstvo.»

Tom je molčé poslušal to novico, dasi ravno mu ni bila kaj prijetna, temveč ga je močno žalila. Ker vedno je bil na to nekako ponosen, da je zmeraj veljal kot zvest in pošten, in to mu je moral vsak oprostiti; saj pa tudi družega nič imel ni, s čimer bi se bil mogel ponašati, in ker še sploh dosedaj enakih dogodkov ni doživel. In zdaj je videl naenkrat, da mu Halej navzlic temu nič ne upa. Pa tudi to je molčé in ponižno prenašal ter takoj po prihodu v Viliamstonu molčé šel v zapor.

Drugo jutro se je nabralo mnogo prodajalcev in kupcev na trgu, in slednji so pregledavali po vrsti na semnji razpostavljene sužnje. V navedenem naznanilu Hagar imenovana oseba je bila prava zamorka po barvi in podobi. Bila je stara še le 60 let, starejša je bila videti le zavoljo težkih del in trpljenja; bila je polslepa in vsled prestane bolezni nekoliko šepava. Poleg nje je stal njen najmlajši sin Albert, brihten, 14 let star deček. Samo ta ji je še ostal izmed mnogih otrok, katere so ji pobrali po vrsti in poprodali na jug. Zavoljo tega ga je neizrečeno ljubila, in bila je njena edina skrb, da bi ji tudi njega ne vzeli, temveč da bi

ga ž njo vred prodali kakemu gospodu. To upanje ji je dajal dober star gospod, rekši, da je že z enim kupcem govoril zastran tega, kateri mu je tudi obečal storiti, kar ona želi.

«Ni treba misliti, da nisem za nobeno rabo več», oglasila se je srčno ter vzdignila svojo koščeno roko, ki pa se ji je že nekoliko tresla. «Znam kuhati, prati in pomivati, torej sem za onega, ki me kupi, še vendar nekaj vredna. Povejte, oј povejte to ljudém!» pristavila je milo proseča.

Halej se je rinil skozi kupčevalce in ogledal najprvo najstarejšega sužnja, kateremu je pazljivo pretipal zobé, mu zviljal roke in noge na vse kraje, da bi tako poskusil njegovo moč. Z drugimi sužnji je delal enako in potem šel k dečku, kateremu je velel stegniti roke ter skakati, da bi videl, kako gibčnega života da je.

«Prodal se bo z mano vred», opomnila je njegova mati jadrno, «jaz in on imava eno in isto prodajno številko; vsa močna sem še in zmeraj še morem delati.»

«V kaki plantaži pa?» vpraša jo Halej zaničljivo na stran gledajoč. Brez da bi jo še kaj porajtal, gre dovoljen s svojim ogledovanjem k prodajalni mizi, pričakujé z rokami v žepih in s smodko v ustih, kdaj se bode začelo prodanje.

««No, kaj mislite, gospod?»» vpraša ga mož, ki ga je videl izbirati.

«Nameravam kupiti oba mlajša sužnja in pa ónega dečka», odvrne mu Halej.

««Kolikor je meni znano»», dé mu oni, ««imata deček in mati isto prodajno številkó.»»

«Morebiti, a jaz ne kupim starke; še soli ni vredna, katero dobiva!»

««Ali je res nečete kupiti?»»

«Ne, za nobeno ceno ne, in če bi jo zastonj dobil. Pólslepa je, hroma in vrh tega še, kakor se mi zdi, že skoraj otročja.»

««To jo bo spravilo ob pamet, če ji vzamejo zadnjega otroka»», reče na to ljudomili mož.

«Je vse mogoče», odgovori mu mrzlo Halej.

Prodaja se je začela, in stara zamorka, katera je v svojem pričakovanji komaj upala dihati, vlekla je svojega sina nevedoma k sebi, rekoč: «Albert, trdno se me oklěni, prav trdno; vkup naju bodo prodali.»

««Oh mati, bojim se vse hujega»», odvrne ji deček klavrno.

«Morajo, morajo; brez tebe mi ne bo živeti», vzdihnila je starka z trepetajočim glasom.

Moški sužnji so bili kmalu prodani in dva izmed njih je kupil Halej.

«Pojdi, deček», pokliče zdaj prodajalec Alberta, dotaknivši se s svojim kladivom njegovih pleč, «urno pokaži svojo gibčnost!»

«Oh, ljubi gospod, prodajte naju skupaj, kakor mi je bilo obečano!» prosila je milo mati, ki se je trdno oklenila svojega otroka.

«Pusti ga, baba!» zadêre se prodajalec; «ti prideš poslednja na vrsto!» To izgovorivši iztrga ji dečka iz rok, ter ga sili, ne marajé za njegove solze in tarnanje njegove matere, da bi skakal. Se vé, s tem je dosegel svoj namen; dečkova izvanredna gibčnost in lepa postava ugajala je vsem, in kupci so eden čez drugega zanj ponujali toliko časa, da je ostal Haleju.

«Kupite vendar tudi mene, ljubi gospod!» prosila je še enkrat nesrečna mati milo jokajé, «kupite me zavoljo pet Kristusovih svetih ran, če ne, moram umrét!»

««In jaz naj umrjem, če te kupim»», odgovoril ji je Halej hladno.

Nesrečna stara žena je bila kmalu prodana. Skoraj zastonj jo je kupil oni blagosrčni mož, kateri se je zavoljo nje pogajal s Halejem. Tolažil jo je, kakor je vedel in znal, ter jo peljal k njenemu sinu, da bi se še od njega poslovila, predno bi ga odpeljali.

«Mati, zlata moja mati!» zdihoval je deček, «potolažite se. Saj je za mene enako strašno, pa si ne morem pomagati; Vi ste vsaj dobili dobrega gospoda.»

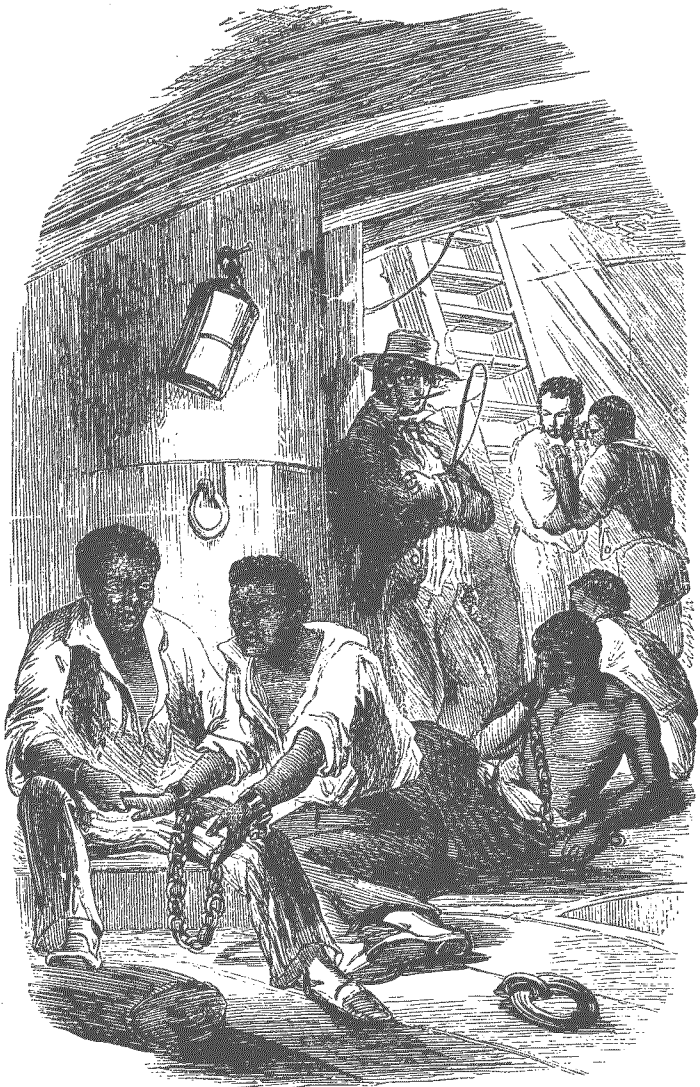
««Mogoče, pa vendar moram biti brez tebe, oh moj sin Albert! Poslednje moje dete si, katero so mi pustili in zdaj moram še tebe izgubiti; brez tebe mi ne bo mogoče živeti!»»

«Dosti je vekanja in vpitja!» zadrhl se je Halej osorno, prijel dečka ter ga z ónima sužnjema, katera je kupil, odvédel v ječo, kjer je vsem trem uklenil roké in nogé.

Čez nekaj dnij je Halej srečno dospel s svojim kupljenim ‚blagom‘ na ladijo na reki Ohijo, katera je vozila do reke Misisipi. Nameraval je med potom nakupiti še več sužnjev, da bi mogel več ‚črnega blaga‘ pripekljati na trg v južne dežele.

Ladijo z imenom «La belle Riviére» je gnal sopar urno po reki. Bilo je mnogo popotnikov na nji, ki so imeli lepo vreme ter si z veselimi pogovori kratili čas. Tudi brodarji so bili dobre volje. Samo sužnji, ki so bili v spodnjem oddelku zaprti poleg drugega blaga, molčali so žalostno ter se počutili vse drugače, kakor óni nad njimi.

«Ženo imam», rekel je góri omenjeni 30letni Jon, položivši svoje uklenjene roké

na Tomovo kolêno, «katera še ãrhice ne vé, da sem prodán.»

«Kje pa je?» vpraša ga Tom soãutno.

«Malo dalje ob reki služi v gostilnici», odvrne mu Jon. «Oh, ko bi jo še vsaj enkrat mogel videti v svojem življenji!» pristavil je otožno in solze so mu zaigrale v oãéh.

Drugi je moral zapustiti svoje brate in sestre, Alberta pa so, kakor smo videli, s silo strgali stari materi iz rok, in Toma, kakor že vemo, prodali od žene in otrok.

Ljudje, ki so bili nad njimi na ladiji, paã gotovo niso poznali takih bridkih loãitev, takih grozних nadlog. Veseli so sedeli skupaj oãetje in matere, moške in žene, okrog njih pa so skakljali in plesali njihovi otroci v brezskrbnem veselji in z zadovoljnimi srci nad potovanjem, katero se jim je prilegalo tako dobro.

Deãek, ki je bil v spodnjem oddelku, pri-teãe in pravi svoji materi: «Oh mama, tu med nami je trgovec s sužnji, kateri štiri ali pet sužnjev pelje seboj, in jih ima spodaj shranjene.»

«Uboge stvari!» reãe mu mati z glasom usmiljenja in nevoljnosti.

«Kaj je?» vpraša druga gospa.

«Spodaj so sužnji», odgovori ji prva.

«In so uklenjeni», pristavi deček.

««Sramota je naši domovini, da se sme in more kaj takega goditi pri nas!»» reče njegova mati.

«Se vé, to se v marsičem lahko graja, pa zopet v mnogem oziru lahko hvali», ménila je tretja gospa, ki je sedela pred vrati svoje sobice ter pletla, njena otroka, deček in deklica, pa sta se pri nji igrala. «Bila sem v južnih krajih ter sem uvidela, da je tako bolje za sužnje, kakor če bi bili svobodni.»

««Ne ugovarjam, da se morda posameznim med njimi godí prav dobro»», rekla je una, ««toda najstrašnejše pri robstvu je in bo vselej, da nihče ne pomisli, da so te uboge stvari tudi ljudje, kateri imajo tudi srca in občutke, in da jih tako teptajo z nogami, postavim, kadar cele družine razkropé na vse strani.»»

«To je res hudo in usmiljenja vredno, ali to se menda, kakor mislim, redko kedaj pripetí», rekla je gospa, ki je ogledovala svoje dodelano pletivo.

«In vendar!» odgovorila ji je prva živo, «marsikatera leta sem preživela v Kentukiju in Verdžiniji in sem videla toliko in toliko reči, da mi je srce kar krvavelò. Postavim

gospa, ako bi Vam vzeli Vaša otroka ter ju prodáli Bog vé kam?»

«Mi ne moremo po svojih občutkih soditi, kaj in kakó čutijo ljudje te baže», odbila ji je mlačno gospa.

«Če tako govoríte, si morem misliti, da ljudi te vrste, kakor jih imenujete, sploh malo poznate», zavrnila jo je vneta prijateljica človeštva. «Med njimi sem rojena in vzrasla, in lahko Vam zagotovim, da čutijo enako nežno in globoko in morebiti še dostiokrat mnogo nežneje, kakor mi».

«Kaj takega bi si komaj mislila», porogala se je gospa zehajé, in ponovila potem še enkrat, da bi pogovor záse lepše napejljala, kar je omenila že poprej, da se pri vsem tem sužnji morda vendar le bolje imajo, kakor če bi bili svobodni.

«Gotovo je volja božja taka, da zamorski rod trpí v sužnosti», opomnil je nek postaren popotnik, kateri je bil, kakor se je sodilo po njegovi obleki in vedenji, bolj imeniten, učen mož. «Kajti v svetem pismu se bere: Proklet bodi Kam in hlapec vseh hlapcev med brati svojimi».

«Te besede so torej, kakor Vi ménite, res tako umeti, kakor ste jih ravno kar izgovorili?» vprašal ga je resno dolgi mož, ki je stal poleg njega.

«Se vé da», odvrnil je prvi. «Previdnosti božji je dopadlo po njenem modrem sklepu že pred mnogimi tisoči let, da je ta rod zavrgla v sužnost, in nam se ne spodobi, da bi se zategadelj ž njo pravdali».

«Če je torej taka», nadaljeval je óni, «da je to po božjem sklepu, potem moremo mi vsi, kolikor se nam poljubi, kar z sužnji kupčevati! Kaj ne, gospod?» pristavil je vprašuje h kupčevalcu Haleju obrnen, kateri je z rokami v žepih stal pri peči in pazljivo poslušal pogovor. «Zapovedi previdnosti moramo spolnovati; toraj tudi zamorce kupavati in prodajati, jih trpinčiti in preganjati; zato so pa vstvarjeni. Ali se Vam ne vidi tudi tako gospod?»

Halej, kateremu je veljalo to vprašanje, in kateri ni spoznal, da ga je dolgín hotel s tem samo pikati, odgovoril je na to: «O takih rečéh si nikoli nisem glave bélil, pa tudi ne morem nič rêči, ker sem premalo učen. S sužnji pa trgujem, da si služim svoj kruh; vse drugo mi je deveta skrb».

Ličen, mlad mož, ki je dosedaj vse pogovore molčé poslušal, izpregovoril je, rekoč:

«Vse, kar želite, da bi ljudje Vam storili, storite tudi Vi njim. Mislim, da te besede svetega pisma popolnem spodbijejo besede: Proklet bodi Kam . . . ».

«Gotovo», pritrdil mu je z veseljem dolgi mož.

Zdaj je priplula ladija do kraja, kjer je stala gostilnica, katero je imenoval suženj Jon. Kakor se zgodi vselej, hiteli so tudi zdaj skoraj vsi potniki na krov, da bi videli prihajajoče in odhajajoče. Ni dolgo trpelo, kar priteče zamorka na ladijo, se s silo prerije skozi množico do sužnjev, katere so med tem pripeljali na krov in objame večkrat imenovanega Jona, kateremu se je tako spolnila vroča želja, da je še enkrat v življenji videl ljubo svojo ženo, kateri je pa pri misli, da bo se zdajci zopet in morda za vselej moral ločiti, ž njo vred začel glasno jokati.

Mladi mož, kateri je tako vneto zagovarjal človeštvo in tako dobro izplačal gori omenjenega gospoda, videl je ta žalostni prizor, stopil k Haleju ter mu rekel: «Priatelj, kako se morete pečati s tako kletvovredno kupčijo? Poglejte ta dva uboga človeka! Na poti sem v svojo domovino in moje srce kipí veselja ženo in svoje otroke zopet videti; taisto zvonjenje, ki je meni znamenje vožnje v milo domovino, je tema nesrečnima zakonskima znamenje ločitve za vse življenje. Svesti si bodite, da bo pravični Bog enkrat zavoljo tega terjal od Vas strogi račun!»

Kupčevalec, kateri na to ni vedel kaj odgovoriti, obrnil se je molčé ter otišel na drugi konec ladije.

Peljali so se dalje, in ko je drugo jutro ladija obstala pri nekem malem mestecu v Kentukiju, otišel je Halej na deželo ter čez nekaj časa seboj privêdel mlado mulatinjo, katero je kupil z majhnim otročičkom vred v mestu.

Mlada žena je bila prav lično oblečena in zamorec je nesel za njo malo škrinjico, katero je postavil med robo drugih potnikov. Sprehajala se je nekaj časa po ladiji, potem pa se vsedla na škrinjico in se igrala s svojim otročičkom.

Kmalu na to je prišel Halej, vsedel k nji ter ji nekaj pošepetal, česar Tom, ki je blizo sedel, ni razumel, videl je pa potem, da je žena postala jako nevoljna.

«Tega ne morem nikakor verjeti!» jo je slišal govoriti. «Norčevati se hočete z menoj!»

«Ako mi ne verjameš, pa poglej sem», zavrnil jo je Halej ter ji pokazal papir, «to je prodajno pismo, in tu je podpisan tvoj dosedanji gospod! Odštél sem mu gotove denarje; torej vidiš, da ni šala».

«Jaz pa vendar ne morem verjeti, da bi me moj dosedanji gospod tako goljufal; to

nikakor ne more biti!» vskliknila je mulatinja z povzdignenim glasom.

«Lehko vprašaš vsakega teh gospodov. Náte!» zaprosil je enega mimogredočih, «bodite tako dobri in berite, ta ženska mi ne verjame».

«No, kako to?» déjal je nagovorjeni. «To je prodajno pismo, katero je podpisal Jon Fik, ki pravi, da Vam je prodál mulatinjo Lucijo ž njenim otrokom vred. Ne vém, kje naj bi bila tukaj pomota ali napačnost».

Rezne Lucijine besede in njeno obnašanje je privabilo več drugih ljudi, katerim je kupčevalec s sužnji na kratko povedal, kaj da je.

«Rekel mi je, da grem v mesto Luisvil, v taisto gostilnico kot kuharica, v kateri dela moj mož; to so lastne besede mojega gospoda, in ni mi mogoče verjeti, da se mi je zlagal, kakor sem že rekla», branila se je mlada žena.

«Prodál Vas je, uboga žena, to je gotovo», rekel ji je sočutno po videzu dober mož, ki je pogledal pismo.

«Če je tako, je vse besedovanje prazno», odgovorila je mlada žena ter se je pomirila. Z vročo ljubeznijo je pritisnila dojenčka na prsi svoje, obrnila kupčevalcu hrbet, ter strmela v vodene brazde, katere je ladija za seboj puščala v kalnih valovih. Tiha sapica

ji je, kakor z usmiljenjem pihljala v vroče čelo, videla je solnčne žarke lesketati se v nepokojni vodi; slišala je okrog sebe vesele glasove ljudi, pa njeno srce je bilo zdaj neobčutljivo za vso prirodino lepoto in za vsako veselje življenja. Njeni veseli up je splaval naenkrat po vodi, in samo njeni smeljajoči otročiček ji je še sladil dušno bridkost. Objemala, dojila, na srce pritiskala in poljubovala ga je, in dasiravno je sem ter tja kanila kaka vroča solza na njegovo nedolžno, ljubeznjivo ličice, bil je vendar že en sam pogled dosti, da jo je potolažil in s časom pomiril.

Otrok, deček star kakih deset mesecev, bil je za svojo starost nenavadno velik in močen in posebno krepkih udov; bil je tudi prav brihten in živ, tako da ga je mati komaj vzdržala.

«To je prav ljubo dete!» dejal je eden popotnikov, ki je takoj obstal, kakor hitro je zapazil otroka. «Koliko pa je že star deček?»

«Polenajsti mesec», odgovorila mu je mati.

Gospod je govoril otroku nekatere prijazne besede in mu pomolil košček sladkorja, ki ga je urno prijel ter nesel v ustica.

«Lepo dete je tó; vé takoj, kaj mu je storiti!» omenil je mož ter otišel na drugi kraj ladije. Tu je našel Haleja, o katerem je že vedel, da je ženo z otrokom kupil v poslednjem mestu. Vzel je smodko iz žepa, jo zapalil ter ogovoril kupčevalca z besedami:

«Res, čedna ženska je to, katero ste kupili».

««Ej, se vé da, še precej»», menil je Halej in puhnil meglo dima iz svojih ust.

«Namenili ste jo v južne kraje, kaj ne?»

Halej je prikimal z glavo ter kadil dalje.

«V kako plantažo?» vprašal je mož.

««Da; imam naročilo za plantažo in nameravam jo tja odvesti»», dejal je Halej.

««Rečeno mi je bilo, da je dobra kuharica; na plantaži naj jo porabijo ali v kuhinji ali pa pri nabiranju pavole; za to ima prav pripravne prste, kakor sem se prepričal pri opazovanji. Ne skrbi me, da je ne bi spečal za lepe denarje»». To izgovorivši vtaknil je zopet smodko v široka usta svoja.

«Čemu bo Vam pa otrok na plantaži?» vprašal ga je prvi.

««Otroka bom prodal pri prvi priložnosti»», odvrnil je Halej ter zasmodil drugo smodko.

«Ga pa bodele gotovo po ceni dali?»

«Še ne vém. Lep paglavec pa je, in meso ima tako trdo in čvrsto, kakor riba»».

«Tega sem se že prepričal tudi sam, pa vračuniti je treba tudi denarje, ki jih je treba za rejo».

««Kaj to!»» odrezal se je Halej posmehljivo. ««Koliko bo pa to tudi stalo! V enem mesecu bo že sam hodil in skakal.»»

«Imel bi lepo priložnost, da bi ga izredil in bi takoj imel več sužnjev», pristavil je mož. «Moji kuharici je umrl pretečeni teden njeni otrok; padel ji je namreč v kâd, ko je obešala perilo ter je utonil. Lahko bi ga torej redila namesto svojega.»

Oba sta nekaj časa molčé kadila smodke in nobeden nij hotel ponujati prvi. Nazadnje je pa vendar izpregovoril oni ptujec, rekoč:

«Mislim, da bi bilo deset dolarjev zanj dovolj, prodati ga morate tako ali tako, toraj Bog daj srečo!»

Halej je na ptujčevo ponudbo z glavo odkimal ter zagotovil, da za to ceno otroka nikakor ne more dati.

«Povejte mi torej, koliko zanj zahtevate?»

««Povedati Vam moram»», odgovoril je kupčevalec, ««da ga lahko zredim sam ali ga dam za kaj malega zrediti; mladič je zdrav kot riba in jako živ; v šestih mesecih ga že lahko spečam za sto, in v enem ali

dveh letih za dve sto dolarjev. Če mi ga je pa že zdaj prodati, ga spod 50 dolarjev ne morem oddati»».

«Oho! menda se norčujete?»

«Kaj še! to je gola resnica»».

«Naj bo, trideset dolarjev bi Vam že dal, več pa vinarja ne»», dostavil je ptujec ter hotel otiti.

«Če je že tako, Vam rečem to le: Pridenite jih še k obečanim tridesetim petnajst, potem sem pa dovoljen»».

«No, pa naj bo!» rekel je ptujec kupčevalcu čez nekaj časa, mu segel v roko in kup je bil sklenen.

«Še nekaj: kje pa greste z ladije?»» vprašal ga je Halej.

«V Luisvilu», bil je odgovor.

«V Luisvilu? To je, kakor nalašč. Tje dospemo v mraku, deček bo spal, mater bom pa s zvijačo speljal na stran; ta čas otidete Vi z otrokom in tako ne bo nobenega vpitja in kričanja, kar bi mi bilo silno neprijetno»».

Ko je Halej tako ptujca podučil, naštel mu je oni 45 dolarjev, kojih prejem mu je potrdil pismeno ter je hlastno pušil svojo smodko naprej, kakor da se ni zgodilo nič posebnega.

Bil je tih, jasen večer, ko je ladija v Luisvilu priplula k bregu. Mlada mulatinja je imela svoje dete na rokah, kjer je sladko zaspalo. Ko je slišala imenovati mesto, zavila je spečega otroka previdno v svoj plašč, ga rahlo položila med robo ter šla na tisto stran ladije, ki je bila obrnena k bregu, da bi videla, je li njen mož med ljudmi, ki so čakali na bregu, ali ne. Žalostno se je ozirala in trdno upala, da se ji bode njeno hrepenenje spolnilo. Ta čas ji je vzel Halej dete ter ga izročil kupcu, rekoč: ««Le nikar ga ne izbudite, sicer jame kričati in potem bo križ!»» Mož je vzel naglo otroka ter kmalu izginil med množico.

Kmalu potem je pozvonilo in ladija se je polagoma začela pomikati od brega. Otrokova mati, katera je zastonj čakala ljubega moža, ki morda zavoljo nepremagljivega zadržka ni mogel priti ali pa morda nič vedel ni, da je ona tako blizo, bila je zategadelj silno žalostna ter se je zopet vrnila na svoje staro mesto, da bi se vsaj potolažila s pogledom svojega otročička. Pa kdo more popisati njeni strah, ko otroka ni več našla!

«Kje, kje je moje dete?» jokala je glasno.

««Lucija»», rekel ji je Halej, ki je sedel na njeno mesto ter jo ondi čakal, ««tvoje dete je proč; prej ali pozneje moraš to vendar

zvedeti. Glej, v južne kraje ga vzeti seboj ti ni bilo mogoče; prijel sem priložnost, ki se mi je ponudila ter sem ga prodal imenitnim, jako dobrim ljudem, kateri ga bodo gotovo vzredili mnogo bolje, kakor bi ga ti kedaj mogla»».

Divji pogled neizrečene bridkosti in obupanja, katerega je v Haleja vprla mati, ki je bila tako naglo, tako nenadoma oropana svojega otroka, mogel bi vsakega spraviti ob um; njega pa ni. Kaj takega je bil že vaju, in več ko stokrat je že doživel enake slučaje. Njemu so bile smrtne bridkosti, ki so se razodevale v njenem obnašanji in joku, že znane reči, ki so se v njegovem življenji že tolikokrat primerile; videl je že v duhu, da bo za tem kakor navadno, sledilo glavno žalovanje in tarnanje. Toda motil se je mož!

Ni se zgodilo, česar se je nadejal Halej. Njeno materino srce je zadela omenjena nesreča preveč, kakor da bi še moglo žalovati in prelivati solze.

Omamljena je padla na tla. Roké so ohlapno visele od nje; njene oči so strmele, brez da bi kaj videla; gromenje mašine in kolesnih lopat je donelo na njena ušesa, pa slišala ni nič, ustne so se premikale, pa nobenega glasu ni spravila iz grla.

Trgovec s sužnji, kateri je mislil, da le počiva, bil je tako kamenitega srcá, da jo je po svoje tolažil in ji delal srčnost. Da, bil je celó tako nesramen, da je kvasil o njeni žalosti in o mogočnosti, da jo še v južnih krajih čaka sreča, da bo dobila drugega moža ter jo precej časa nadlegoval s svojo sitnostjo. Nazadnje si ni vedela drugače pomagati, kakor da ga je prosila, naj bi jo pustil pri miru, in to je storila zoper svojo voljo z glasom, v katerem je bilo nekaj silnega in ganljivega, da se je streslo celó surovo Halejevo srce.

Zapustil jo je torej takoj, ona pa je skrila svojo glavo v plašč.

Tom je gledal celi prizor od konca do kraja ter je vedel, kaj se bo pripetilo. Če bi ne bil tako dobro podučен v krščanski veri, bi se mu kaj takega ne videlo nič posebno, in v marsikaterem oziru bi še bil Haleju pritrnil. Toda on je bil popolnoma kristijan, kar je videl in čutil, izviralo je iz zdravega uma in krščanskega, usmiljenega srca, katero mu je velélo, da je Halej ravnal grozno nečloveški. Srce se mu je krčilo, ko je videl ubogo mater, s katero je kupčevalec postopal tako nevsmiljeno in katera je kakor potrta in mrtva ležala na tleh. Njegova usmiljenost gnala ga je tudi pomagat, in kot

verni kristijan štel si je to v sveto svojo dolžnost. Se vé, da je ni tolažil samo s praznimi vsakdanjimi besedami; opominjal jo je na Onega, kateri edini more tolažiti in kateri vsliši molitev zapuščenih. Pa vse prizadevanje ni nič koristilo; njegove tolažilne besede niso našle poti do njenega bolečin otrplega, z groznimi mukami stiskanega srca. — Bilo je že pozno ponoči in mirna tihota je kraljevala povsod, slišalo se je samo sopihanje mašine in šumenje kolesnih lopat ladije. Tom, ki se je vlegel na svoj zaboj, imel je preveč opraviti s trpljenjem nesrečne matere, kakor da bi bil mogel zaspati. Tiho in mirno je ležala blizo njega, in le včasih jo je slišal pol glasno zdihovati: «Oh, kaj mi je početi? O Bog! o moj Bog! reši me tega groznega trpljenja!»

Ura je že davno odbila polnoči, ko je Tom malo zadremal. Kar se nagloma zbudi, a ni vedel zakaj. V tistem trenutku je videl memo sebe proti ladijinemu robu stopati črno podobo, ter je kmalu potem slišal, kako je nekaj štrbunknilo v vodo. Vstal je hitro, pogledal na prostor, kjer je poprej ležala nesrečna mulatinja, — ni je bilo več. Šel jo je po ladiji iskat, pa nikjer je ni bilo najti. Pokoj je našla v mokrem grobu, v kalnih valovih, ki so se kakor poprej še nepokojno

zibali sem ter tje, kakor če bi ne bili žrtve obupa vzeli váse, kakor če bi ne ohladili skelečih ran srca nesrečne matere.

Že na vse rano je prišel Halej na ladijin krov, in njegova prva skrb je bila pogledati po svojih sužnjih. Zdaj je pa on bil na vrsti vstrašiti se.

«Kje je pa mulatinja?» vprašal je naglo k Tomu obrnen, kateremu pa se ni hotelo povedati, kar se je zgodilo. Rekel mu je torej kratko, da ne vé.

«Ni mogoče, da bi bila kje ušla, kjer je ladija obstala, kajti na vsaki postaji bil sem tukaj in sem pazil na njo. Ob desetih bila je še tu, ob dvanajstih, ob dveh in ob štirih bila je še tudi tukaj; toraj je samo mogoče, da je še le po štirih otišla od tod». To izgovorivši je začel vso ladijo preiskavati od krova do dna, od enega konca do drugega. Pa iskal je zastonj; prišel je še enkrat k Tomu, in ko ga je poprosil, da bi mu vendar povedal čisto resnico, naznanil mu je Tom, kar je vedel, namreč da je zjutraj videl mimo sebe hiteti neko podobo in kmalu potem slišal, kako je nekaj pljusnilo v vodo in da je brž ko ne to bila iskana mulatinja, ker je potem ni več videl na njenem mestu.

Zavoljo tega se Halej ni ne vstrašil ne čudil; tudi takih dogodkov je bil že vajen

celo smrtna groza ni mogla omečiti njegovega okamenelega srca, ako se le niso tikale njega, temveč drugih. Privadil se je že tudi temu; marsikateri sužnji so mu umrli ali v rokah ali so se pa usmrtili pred njegovimi očmi, in v takih slučajih ga je bolela le izguba in podrto upanje dobička. Zategadelj je vsedel čez nekaj časa nevoljen in s kislim obrazom, odprl svojo kupčijsko knjigo ter v oddelek izgube zapisal svoto, katero je izdal za ponesrečeno mulatinjo Lucijo.

Drugi dan je priplula ladija v reko Missisipi in ko so se peljali proti Novemu Orlinu, naklonil je ljubi Bog zvestemu Tomu srečo, da je prišel iz rok nevsmiljenega Haleja, kateri ga je prodal dobremu in prijaznemu gospodu.

V.

Imeniten gospod.

Nekega meglenega dné pozno popoldan je prišel popotnik v prosto gostilnico v nekem Kentuškem selu. Gostilnica je bila napolnjena ljudi raznega stanú. Kentukijanci veljajo, kolikor jih ni trdosrčnih kupčevalcev s sužnji, kot jaki, pa tudi kot zarobljeni in neotesani ljudje. To se je videlo tudi tukaj, kjer o prijaznosti in uljudnosti do drugih ni bilo govora. Delal je vsak, kar se mu je ravno poljubilo, vsedel je ali se vlegel, kjer se mu je najbolje videlo.

Sploh imajo severni Amerikanci in tudi bolj omikani navado, da žvečejo tabak, posebno pa v Kentukiju, kjer se tabak prideluje ali kjer ga pridelajo vsaj toliko, kakor v sosedni Verdžiniji. Bilo je torej v hiši govorjenih komaj deset besed, brez da bi ne bili pljuvali na levo in desno, kar morajo delati ljudje, kateri zvečejo tabak.

Popotnik, katerega je bolj slabo vreme kakor pa lakota ali žeja prignala v hišo, našel je komaj mestice pri peči, kjer je zavoljo pomanjkanja drugega kratkočasnja vzel časopis in bral. Ker je na prvih stranéh našel že samo znane reči, prebiral je tudi na zadnji strani naznanila, katerih v začetku ni kaj porajtal; nazadnje je naletel na eno, katero je bral posebno pazljivo, namreč:

*«Ubežni sužnji: Podpisanemu ušel je mulat **Jurij**. Visok je skoraj šest čevljev, je zeló bele polti ter ima kodraste, kostanjaste lasé; dobro je olikan, lepo govori, zna pisati in brati in se vesti kot belokožnež; sicer pa ima na hrbtu in plečih velike brazgotine (proge), katere so mu ostale vsled tepenja, in na desni roki vžgano črko **H**.*

Kdor mi ga privéde živega, prejme od mene štiri sto dolarjev nagrade, toliko plačam tudi onemu, kateri mi s čem izkaže, da ga je usmrtil.

Haris, Harison Konuti,
Kentuki.»

Popotnik je bral omenjeno naznanilo, brez da je hotel, polglasno, ker mu je silno kipélo srcé, kar si lahko mislimo, če zvemo, da ni bil nihče drugi, kakor nam že znani blagosrčni posestnik tovarne Vilzon, pri ka-

terem je Elizin mož, tukaj zasledovalno popisani Jurij, delal več časa.

Kar je Vilzon bral, slišal je od besede do besede mož čedne postave, kateri se je s stegenimi nogami vpéral v peč; ko je óni nehal brati, vstal je, mu potegnil časopis iz rok ter naravnost pljunil na to oznanilo.

«Taka je moja sodba o tem!» rekel je, jezen vrgel časopis daleč od sebe ter zopet vsedel na staro svoje mesto.

«Kako je to? Kako pak pridete do tega?» vprašal ga je gospod Vilzon ves začujen.

«Kar sem storil ravno kar s časopisom, isto bi bil tudi storil s pisalcem tega naznanila; pljunil bi mu naravnost v obraz, ako bi bil tukaj», odgovoril je oni. «Kdor ima takega sužnja, kakeršen je ta, in ne vé ž njim ravnati bolje, je vreden, da ga izgubi. Taka naznanila, kakeršno je to, so prava sramota za Kentuki! To je moja misel, tako jaz čutim in to povem vsakemu v obraz».

Gospod Vilzon je dopadljivo prikimal z glavo, in dolgi mož je nadaljeval: «Tudi jaz imam sužnje in korenjaki so, gospod; korenjaki, s katerimi lahko počnem, kar hočem! In vendar sem jim rekel že večkrat, da naj le z mirnim srcem uidejo, ako hočejo, ne bom se več za nje pečal. Tako ravnam s svojimi sužnji in nikoli še nisem tega ob-

žaloval. Kadar vedó, da jim je na voljo dano iti, gotovo ne gredó. Razven tega pa moji tudi vedó, da sem vedno pripravljen jim dati osvobodilo, če bi se primerilo, da bi ne hotel sužnjev več imeti. Povem Vam pa tudi gospod, da tukaj v celem okraju ni ne enega posestnika, kateri s svojimi sužnji opravi toliko, kakor jaz. Poslal sem jih v Cincinat na semenj s konji, katerih je vsak vreden pet sto dolarjev, in vsekdar so mi pošteno prišesli denar. To pa prihaja odtod, ker ž njimi dobro ravnám. Če kdo ž njimi ravna kakor s psi, tudi oni delajo in se védejo kakor psi; dela naj se pa ž njimi, kakor z ljudmi, potem tudi oni delajo in mislijo, kakor ljudjé».

«Prav pravite», rekel je na to gospod Vilzon, «kar se pa tega sužnja tiče, ki se tukaj zasleduje, ga sam poznam, in lahko Vam rečem, da je jako brihten, mlad človek. Blizo šest let je delal v moji tovarni, in res je bil najpridnejši med vsemi mojimi ljudmi. Tudi izumljiva glava je; izumil je jako pripravno mašino za čiščenje prediva, katero rabijo že v mnogih tovarnah. Njegov gospod je dobil na to mašino patent».

«In ta gospod», rekel je oni, «ima za to dobiček, si déla denarje, in namesti, da bi bil njenemu izumitelju za to hvaležen,

ga pretépa in mu vžiga v roke sramotilna znamenja! Če bi le imel priložnost, vžgal bi mu tudi enako znamenje, da bi si pomnil vse svoje žive dni».

Kočija, ki se je ravno vstavila pred hišo, naredila je pogovoru konec. Bil je lep voz, v katerem je sedel brhek, lepo oblečen gospod, ki je imel zamorskega kočijaža.

Vsi so hiteli k oknu in pred vrata, da bi ga videli. Gospod je ravno stopil iz voza. Bil je visok, mlad mož, kakor se je videlo, španjolski kreolec, z umnimi, črnimi očmi in kodrastimi, svetločrnimi lasí. Njegov prijetno zakrivljen nos, njegova lepa usta in njegovo gibčno obnašanje mu je na hip prikupilo vse opazovalce, in mislili so vsi, da je kak imeniten gospod. Prijazno je stopil med nje, jih uljudno pozdravil ter šel v gostilnico, kjer si je oskrbel sobo za prenočišče in se potem v knjigo popotnikov zapisal z imenom Henrik Butler iz Oaklanda. Vzel je potem časopis, prebral zgoraj imenovano naznanilo ter rekel kočijažu, ki je med tem prišel v hišo: «Jim, tu je zasledovalno popisan mulaški suženj velike rasti, bele poltí, s kodrastimi, kostanjastimi lasí in z vžganim znamenjem na desni roki; ali morda ni naposled to tisti, katerega sva videla v poslednjem sêlu?»

««Mogoče, gospod Butler; samo vžganega znamenja se ne morem spomniti, kakeršno bi bilo»», odvrnil je Jim.

«Tudi jaz nisem gledal na to», omenil je ptujec, ki je zdihujé položil časopis na stran. Potem je zaprosil gostilničarja, da bi mu urno pripravil sobo, ker ima pred večerjo še marsikaj pisati. Gostilničar se mu je globoko priklonil in zagotovil, da bo zdaj, zdaj vse po njegovi volji, in je takoj vse svoje ljudi spravil na noge, da bi takemu gospodu po volji postregli.

Na to je ptujec lahko vsedel in se začel pogovarjati s svojim sosedom.

Gospod Vilzon ga je pogledoval po gostem s tihim čudenjem od strani, zdel se mu je dobro znan, pa vendar se ni mogel spomniti, kje ga je že videl. Vselej se je pomuzal in ga hotel nagovoriti, kadar je ptuji gospod govoril ali se premaknil, toda vselej ga je odvrnil bistri pogled njegov. — Nazadnje se je zdelo, kakor če bi bil ptujec naglo nekaj pomislil, na kar vstane, stopi z začujenim obličjem h gospodu Vilzonu, in ga ogovori takó-le:

«Gospod Vilzon? Jelite? Ne zamerite, da Vas nisem prej zopet spoznal, dasiravno ste se Vi mene takoj spomnili, kakor se mi vidi. Jaz sem namreč Butler iz Oaklanda».

«I, lejte si no! Oh, ja! — ja! . . .» odgovori Vilzon jecljaje.

V tem trenutku pride hlapec in naznani, da je soba že pripravljena.

«Jim, poglej, kje je škrinja», pozove tujec svojega kočijaža in reče potem gospodu Vilzonu prijazno: «Prav ljubo mi je, da Vas tukaj najdem, imam z Vami govoriti v nekem opravkū. Ali bi ne hoteli biti tako dobri, da bi me spremili v mojo sobo, kjer bi se pogovorila sama».

Gospod Vilzon je šel voljno, akoravno se mu je dozdevalo vse nekako čudno. Hlapec ju je privedel v veliko prostorno sobo ter je takoj otišel. Skrbno je potem ptujec zaklenil vrata, Vilzona objel in mu kakor vprašujé pogledal v obraz.

««Jurij, ali ste Vi?»» vsklikne Vilzon.

«Da, jaz, Jurij sem», odvrne mladi mož.

««Kaj takega bi si v sanjah ne bil mislil»».

«Rad verujem; moja obleka pa me tudi dela vsega drugačnega», odgovori Jurij se smejoč. «S sokom orehovih lupin sem se naredil rujavega in počrnil svoje kostanjeve lase. Vidite torej, da se v časopisu razglašeni popis ne strinja z mojo osebo».

«Pa vendar ste v grozni nevarnosti, ljubi moj Jurij, in jaz bi Vam ne bil kaj takega svetoval».

«Storil sem to in sam bom odgovarjal za to», odvrne Jurij ter se zopet zadovoljno nasmehlja.

Tukaj moramo še povedati, da je bil njegov oče Evropejec bele poltí, ki je kot imovit in imeniten mož živel v Kentuški državi. Imel je po njem ne samo lepo evropejsko obličje, ampak tudi ponosno, nebrzdljivo, jako vzkipljivo srce. Njegova mati je bila sužinja posebne lepote, po nji je bil nekoliko bolj zamolke poltí, in po nji je imel tudi svoje lepe, bistre oči.

Tako ga torej ni stalo težko, da se je naredil nepoznanega, kakor smo omenili zgoraj, in bilo mu je vsled njegove prirojene gibečnosti in priljudnosti lahko, da se je delal imenitnega gospoda.

Gospod Vilzon, mož jako dobrega srca, pa malo slabega uma in boječ, sprehajal se je nekaj časa po sobi, kakor če bi sam s seboj ne bil ves zadovoljen. Rad bi bil Juriju pomagal, da bi srečno ušel, toda bal se je, ali morda tako ne dela zoper postave in zoper obstoječi red. Naposled je tako-le izpregovoril:

«Poslušajte me, Jurij, da ste pobegnili, da ste zapustili svojega gospoda, nad tem se prav nič ne čudim; ali vendar Vam moram reči, da mi je žal, neskončno žal . . .»

««No, kaj Vam je žal?»» vprašal ga je Jurij mirno.

«Da tako rečem, da se upirate postavam svoje domovine!»

««Svoje domovine?!»» dejal je Jurij z nekakim začudenjem. ««Jaz gotovo nimam druge domovine, drugega doma, kakor grob, — in srčno si želim, da bi že v njem prebival!»»

«Oh, oh, Jurij! ne tako, ne tako! Tako govorjenje je greh! Jurij, trdosrčnega gospoda imate — tega ne more nihče tajiti — in njegovo ravnanje je čez vse grajanja vredno; nečem ga zagovarjati. Veste pa tudi, da je angelj Gospodov Hagariju ukazal, da se je moral vrniti k svoji gospodinji in se pred njo ponižati, in da je apostelj Pavel Onézima njegovemu gospodarju poslal nazaj».

««Za Boga svetega! Ne razlagajte mi svetega pisma na tak način»», vskliknil je Jurij s svetlimi očmi; ««gospod, dobro ste prepričani, da je moja žena prava kristijana, da tudi v meni bije enako krščansko srce, da sveto pismo častim in spoštujem. Bog mi je priča; on naj me sôdi, on

dobro vé, sem li prav storil ali ne, da iščem svojo svobodo»».

«Te Vaše misli in čutiljeji so Vam lastni, Jurij», rekel je dobrosrčni mož. «Tako je; pa vendar si štejem v svojo dolžnost, da Vas v njih ne potrjujem. Res je, da ste v grozni stiski, toda apostelj nas uči: ‚Slednji ostani v stanu, v katerega je pozvan‘. Vsi se moramo tedaj v to vdati, kar nam nakloni božja previdnost, ali ne mislite tudi Vi tako, ljubi moj?»

Jurij je stal pred njim s sklenenima rokama ter se mu je bridko nasmehnil.

«Postavim, gospod Vilzon, če bi prišli Indijani, kateri bi Vas vjéli, odpeljali od žene in otrok ter Vas silili, da bi morali svoje žive dni za nje saditi in pridelovati koruzo, bi pač rad vedel, ali bi si tudi šteli v sveto svojo dolžnost, da bi ostali v poklicu, v katerega bi bili pozvani? Mislím, da bi prijeli prvega konja, kateri bi Vam pridirjal nasproti in pred Vami obstal, nanj vsedli ter Indijanom rekli ‚z Bogom‘. Kaj ne?»»

Stari gospod je ostrmel pri teh besedah, ki so ovrgele vse njegovo besedovanje. Dolgo je na to molčal in nič ni vedel odgovoriti. Ker je tako že bil dobrega srca, bil je s tem še bolj omehčan, in da bi Jurija dobro posvaril in mu dobro svetoval, je rekel: «Jurij,

dobro veste, da sem bil vselej Vaš prijatelj in da sem Vam vedno le vse dobro želel. Zdaj ste pa v strašni nevarnosti in bojim se, da ne boste mogli doseči svojega namena. Le pomislite, kaj bi sledilo, ko bi Vas zopet vjeli. Še mnogo huje bi se Vam godilo potem, kakor dosedaj in kakor bi se Vam moglo goditi kedaj! Mučili bi Vas, da bi na pol mrtvi obležali in potem bi Vas prodali kam v južne kraje».

««Gospod Vilzon, to vse vém»», dejal je Jurij. ««Prav pravite, da sem v veliki nevarnosti, toda —»» pri teh besedah odpél je svojo suknjo ter izza svojega pasa pokazal osuplemu Vilzonu dve nabiti pištoli in ostro bodalce. — ««Zdaj veste, da se ne bojim svojih zasledovalcev. V južne kraje me ne bodo pripravili. Nikdar ne! in če se ima zgoditi najhujše, mi vendar še vedno ostane šest komolcev svobodne zemlje kot prve in poslednje, ki bi jo kedaj v Kentukiju imenoval svojo lastnino!»»

«Ej, ljubi Jurij, Vaša domišljija je strašno razdražena! Ali bi mogli obupati in se pregrešiti zoper postave domovine svoje?»

««Zoper postave svoje domovine! Gospod Vilzon, Vi imate domovino, kje pa je moja ali domovina vsakega od matere-sužinje rojenega sinú? In kakeršne imamo mi postave?»

Mi jih ne delamo, mi pri njih ne govorimo, mi nimamo nič opraviti takrat, kadar se delajo, in vse kar storé za nas je edino to, da nas držé vedno pod jarmom»».

Gospod Vilzon tudi na to ni vedel ničesar odgovoriti. Izgovarjal se je samo z navadnimi izgovori. Vsedel je, kakor brez glave, Jurij pa poleg njega in je nadaljeval:

«Vidite, gospod Vilzon, ali ne sedim zdaj poleg Vas, kakor sedite Vi? Poglejte moje obličje, pogledajte moje roké in sploh mojo podobo in povejte mi, ali nisem popolnoma tako vstvarjen, kakor vsak drugi človek? Zdaj me pa poslušajte, kaj bom Vam povedal. Imel sem očeta; moj oče so bili gospod, kakor ste Vi v Kentukiju — pa skrbeli so tako dobro záme, da sem bil po njihovi smrti ž njihovimi psi in konji vred prodán, da so se potem poplačali njihovi dolgovi. Videl sem, kako so očitno prodali mojo mater s sedmerimi otroci vred. Pričo matere bili smo po vrsti poprodani, vsaki drugemu gospodarju. Jaz sem bil najmlajši, in ko sem bil prodán jaz, padli so moja mati pred mojega dosedanjega gospoda na kolena in so ga s povzdignenimi rokami milo prosili, da bi tudi njih kupil, da bi tako vsaj enega otroka imeli pri sebi. In kaj je storil hudobni človek? Sunil jih je izpred sebe s težkimi

škornji svojimi! Videl sem jih, kako so krvaveli in poslednje, kar sem slišal od njih, bilo je njihovo jokanje in vpitje, med tem pak me je nečlovek privezal na svoje sedlo, spodbodel konja in z menoj oddirjal».

«In kako je bilo dalje?» vprašal ga je sočutno Vilzon.

«Moj gospodar je pogajal ob enem z nekim drugim kupčevalcem za mojo sestro in jo je od njega kupil. Bila je pobožna, dobra deklica in enako zála, kakor so bili moja mati. Bila je dobro podučena in lepega obnašanja. V začetku sem se veselil, da jo je kupil; bil sem tako vsaj blizo ene svojih sester, pa zgodilo se je kmalu, da sem to obžaloval.

Gospod Vilzon, stal sem pred vrati in slišal, kako jo je pretepal; meni se je srce krčilo in rad bi bil glasno zavpil, posebno, ker je nisem mogel rešiti in ji pomagati. Tepena je bila, pa zakaj? — ker je Boga imela pred očmi! Naposled sem videl, da so jo z verigami vkleneno izročili kupčevalcu s sužnji, kateri jo je odpeljal v Novi Orlin na semenj, in to samo zavoljo njene stanovitnosti! Od tistega časa nisem nič več slišal o nji. Rasel sem, leta so pretekla in zdela so se mi cela večnost, kajti nisem

ga imel človeka, ki bi me bil tolažil, ki bi me bil prijazno pogledal.

Nisem imel ne očeta, ne matere, ne sestre, nobene žive duše, ki bi bila záme skrbela. Drugega nisem imel, kot tepen, zmerjan sem bil in stradal sem. Verjemite mi, da sem bil dostikrat tako lačen, da bi bil vesel, ako bi mogel glodati kosti, katere so dobivali psi; prejokal sem včasih cele noči na svoji postelji, pa nisem se jokal zavoljo gládú ali ker sem bil tepen, ampak zavoljo svoje matere in zavoljo svojih sester, in ker nisem nikogar imel na zemlji, ki bi me ljubil, ki bi bil moj prijatelj. Kaj je veselje, tega nisem vedel. Nihče me ni prijazno ogovoril, dokler nisem prišel v Vašo tovarno. Gospod Vilzon! srčna Vam hvala, Vi ste ljubeznjivo z menoj ravnali. Napeljevali ste me k dobremu, spodbujali ste me, da sem se učil brati in pisati in si prizadeval, kedaj kaj biti, in Bog sam vé, kako sem Vam za to hvaležen. Potem sem se seznanil s svojo ženo; videli ste jo in veste, kako je ljubeznjiva. Ko sem videl, da me ima rada, sem jo vzel, in komaj sem mislil, da živim, tako srečnega sem se čutil, kajti ima enako dobro srce, kakor je čednega obraza. Toda kaj se je zgodilo? Moj gospod pride nenadoma po mé, me strga od mojega dela, od mojih prijateljev in znancev in od

vsega, kar mi je bilo ljubo in drago, ter me je hotel potlačiti v blato. In zakaj? Zato, ker sicer pozabim, kdo da sem, in da mi hoče pokazati, da sem le zanikerni zamorski pes! Pa tega še ni bilo dosti; naposled se vrine med mé in mojo ljubo ženo, in me sili, da naj jo pustim in vzamem drugo. Le pomislite, gospod Vilzon, vse te reči, ki so moji materi, moji sestri, moji ženi in meni samemu morale srce, niso po tukajšnjih postavah samo veljavne, temveč tudi vsakemu svobodnemu dovoljene, brez da bi kdo imel pravico vstavljati ga v tem oziru. Zdaj Vas pa vprašam, ali bi mogli omenjene postave še imenovati postave svoje domovine? Jaz nimam domovine, kakor tudi nobenega očeta nimam. Dobil pa bodem domovino. Od Vaše domovine ne zahtevam nič, kakor da me pusti mirno otiti; kadar pridem v Kánado, katera me bo vsprejela in branila, potem bom še le imel domovino, in njenim postavam bom pokoren. Bojeval se bom za svobodo svojo, dokler še kapljico krvi v sebi čutim. Pravite, da so Vaši očetje delali enako: če so óni imeli pravico za to, imam jo tudi jaz»».

Povest nesrečnega ubežnika, njegov unet, gorečnosti, globokega čutenja in srčnega prepričanja poln govor je prevzel blagega gospoda

tako, da se nikakor ni mogel več protiviti trditvam mladega moža. Z ruto si je obrisal solze, potem pa izpregovoril z nenavadno živostjo :

«Da bi je vse grom in strela! Ali nisem vedno trdil, da je to pravo prokletstvo? Da, da Jurij, le srčno naprej! toda vedno pazljivo in previdno, in ne moriti nobenega človeka! Jaz vsaj bi ne mogel nikomur nič žalega storiti, kakor veste. Kje pa je Vaša žena, Jurij?» pristavil je bolj tiho, urno vstal in se skoraj vstrašil, da ga je vprašal po ženi.

«Šla je, gospod Vilzon, šla s svojim otrokom na rokah, Bog vé kam. Pa gotovo je šla proti severu; kedaj pak, ali še se bova kedaj videla na tem svetu, to sam večni Bog vé».

«Ali je mogoče! Tako dobrega gospoda je zapustila?»

««Dobri gospodje zabredejo dostikrat najprej v dolgove, postave te dežeze pa dopuščajo, da se sme otrok prodati od materinih prs, samo da se poplačajo gospodovi dolgovi»», vzdihnil je Jurij bridko.

«Da, da, res je», pritrdil mu je stari poštenjak nekaj po svojem žepu iskajoč. «Prekličem svojo besedo, ker sprevidim, da ne Vam ne Vaši ženi ni bilo mogoče drugače

ravnati. Náte, Jurij, vzemite tóle», opomnil je, in Juriju ponudil velik zavitek bankovcev.

«Ne, ne, moj preljubi, predobri gospod», zahvaljeval se je Jurij braneč. «Saj ste že tako toliko storili záme, to bi bilo preveč. Toliko denarjev še imam, da pridem tako daleč, kakor mi je treba».

«Pa vendar morate, Jurij, morate to vzeti. Denarji so povsod dobra pomoč in človek jih nikoli nima dosti, če jih pošteno pridobi. Vzemite jih tedaj z mirnim srcem — prosim Vas, vzemite jih».

«Sprejemem je tedaj, toda le s to pogodbo, da Vam je bom vrnil, prej ko mi bo mogoče», odgovoril je Jurij ter se je vdal prošnji gospoda Vilzona.

«Zdaj mi pa povejte», vprašal je Vilzon, «kako dolgo mislite tako potovati? Menda ne dolgo. Dasiravno ste dobro nastavili svoj namen, vendar je silno predrzen in nevaren. In kdo pak je mladi zamorski Vaš sprem-ljevalec?»

«Mladenič, kateremu lahko zaupam. Pred več kot pol leta ušel je iz Kánade. Ko je bil tam, je slišal, da je njegov gospodar iz jeze, ker je on ušel, nevsmiljeno pretepal njegovo staro mater. Povrnil se je zategadelj, da bi jo potolažil in da bi porabil prvo priložnost, jo tudi odvêsti kam drugam».

«Ali jo je že spravil v varnost?»

«Še ne, dasiravno je bil blizu tistega kraja na préži in iskal priložnost. Najprvo bo me spremil v Ohijo in spravil k prijateljem, kateri so tudi njemu pomagali, potem bo se pak vrnil, da odpelje svojo mater»».

«To je nevarno, grozno nevarno podjetje!» stresel se je gospod Vilzon.

Jurij se je vspel moško po konci, ter se zaničljivo nasmehljajal.

Stari gospod ga je gledal s čudenjem, ter dostavil:

«Jurij, reči Vam moram, da ste svojo nalogo res dobro pričeli! Vi govorite, se obnašate in ozirate, kakor malo kdo!»

««Dragi gospod, to prihaja odtod, ker sem svoboden človek»»; opomnil je Jurij s posebnim ponosom. ««Da, svoboden sem, in poslednji-krat sem koga imenoval ‚gospodarja‘!»»

«Varujte se! svoje igre še niste dobili, in zmiraj še lahko pridete v oblast».

««Če bi prišlo do tega, gospod Vilzon, me tolaži misel, da so vsaj v grobu vsi ljudje svobodni in enaki»».

»Nak, ali kar tako naravnost priti v prvo gostilnico! Resnobno, ta predrznost je prevelika, Jurij!»

««Mogoče, da se moje obnašanje vidi predrzno»», odbil je Jurij, ««prav za prav

pa vendar ni. Ravno za to, ker je gostilna tako blizo, me tukaj ne bodo iskali, temveč mislili, da sem že Bog vé, kje. Razven tega sem v svoji sedanji obleki tako izpremenjen, da me še Vi v začetku niste koj spoznali; Jima pa, katerega gospod stanuje v drugem okraju, tukaj nihče ne pozna. Vrh tega pa mislijo, da je v dobrem zavetji in nihče ga več ne išče. Moj popis bo pa težko koga pripravil na misel, da sem jaz tisti, katerega iščejo»».

«Kaj pa vžgano znamenje na Vaši roki?»

Jurij sleče na to svojo rokavico z desne roke in pokaže gospodu Vilzonu še komaj zaceljeno rano. —

««To je spomin, ki mi ga je dal gospod Haris v slovo»», pristavil je zaničljivo. ««Dal mi ga je vžgati pred štirinajstimi dnevi, ker je mislil, da mu bom ušel o prvi priložnosti. Kaj ne, to se spodobi?»»

«Kri mi skoraj v žilah zastane, če se na to zmislim, še bolj pa, ko se spomnim nevarnosti, v katero ste se podali», vzdihnil je gospod Vilzon.

««Kar se nevarnosti dostaje»», opomnil je Jurij, «sem popolnoma pripravljen za njo. Odpotujem jutri rano še pred zoro in upam, da bom že prihodnjo noč prišel v Ohijo in tam mirno spal. Potujem pa po dnevi, osta-

jam v najodličnejših gostilnah, obedujem z najimenoitnejšo gospodo in tako se nadejam, da si nihče ne bo mislil, da sem vbežen suženj. Če bi pa slišali, da so me uhiteli, bodete tudi vedeli, da sem mrtev. Še eno željo nosim v srci», dodal je čez nekaj časa, «in neskončno Vam bom hvaležen, če mi jo spolnite. Dasiravno se trdno nadejam, da bo se mi vse dobro izteklo, se vendar lahko primeri, da bom si moral svojo svobodo pridobiti samo s smrtjo. Zakopali bi me potem kakor kakega crknenega psa, in prihodnji dan bi razven vboge žene moje nihče več ne mislil náme. Oh, gospod Vilzon, kako bi se ona jokala in žalovala! Tukaj imam še od nje spomin, to buciko podarila mi je enkrat o božiči, prosim. Vas tedaj, skrbite, da ji pride v roke in da zve poslednjo željo mojo, namreč. da bo si prizadevala na vso moč, pobegniti v Kánado in ondi najinega otročička izrediti v svobodi».

«Srčno rad Vam spolnim Vašo prošnjo», obetal mu je dobrosrčni gospod s solznimi očmi, «ter se nadejam, da ne boste umrli, posebno če v Boga zaupate. Da, Jurij, v Boga zaupajte in gotovo bo Vam pomagal!»

S temi besedami se je srčno poslovil stari gospod. —

VI.

Rešitev.

Eliza je zaupala v moža, ki jo je na bregu reke vsprejel tako prijazno in je šla na njegovo nasvetovanje s svojim otrokom v omenjeno hišo. Ni se varala v svojem pričakovanji; hišna gospodinja jo je vsprejela jako prijazno. Njen mož je bil v velikem mestu Vašingtonu pri sejah, ker je ondi bil starešina, pričakovali so ga vsak dan iz mesta.

Gospod Bird, tako mu je bilo ime, bil je v marsikateri reči gospodu Vilzonu podoben. Tudi on je bil jako natančen v splošnanju obstoječih postav in želel je zategadelj, da bi se zoper sužnje dane postave enako ostro in vestno spolnovale, kakor druge, četudi le po besedah. Ako se je slučajno primerilo, se nikakor ni mogel vdati, da bi pomagal loviti vbežnega sužnja, temveč pomagal mu je na skrivnem, da je ušel, ali je pa vsaj zatisnil eno oko; bilo mu je

samo na tem ležeče, da bi ga očitno ne grajali, ker je bil mož gosposke. Bil je jako dobrega srca, pa to je bolj skrival in kdor ga ni natanjko poznal, bi bil mislil, da je grozen trdosrčnež. Toda kadar je veljalo pomagati vbogemu in stiskanemu, bil je koj pripravljen in štel si je to še celo v dolžnost, katera še hvale ne potrebuje. Bilo mu je tudi zoprno, če je kdo kaj takega hvalil.

Prišel je res še tisti večer domu; bil je silno truden. Ko je pozdravil svojo družino, odložil je potno robo in namenil, po večerji iti spat. Njegova žena mu je povedala, da je vsprejela mlado sužinjo, katera je s svojim otrokom pobegnila iz Kentukija. — V začetku je bil zavoljo tega nevoljen, ker to je bilo, kakor je mislil, naravnost zoper deželne postave, pri katerih ustanovi je bil sam pričujoč.

Toda, ko ga je njegova soproga, enako vsmiljena in krščanska žena, kakor gospa Želbijeva, namesto odgovora peljala k postelji, katero so v naglosti napravili za Elizo in je tukaj videl vbogo zmučeno na pol omedljeno mater; ko je videl, kako je večkrat iz težkih svojih sanj planila in v strahu pogledala po svojem otroku, da bi ji ga ne vzeli okrutni zasledovalci; ko mu je potem,

ko se je zbrihala, vse natanjko razložila, kako se je ž njo godilo in zakaj je ušla, omečilo se je njegovo srce in pozabil je, da je mož gosposke. Primerilo se je pa še tudi, da mu je pred nekimi tedni nagloma umrl sin starosti malega Henrička in kot ljubeči oče nikakor ni mogel zavoljo te izgube premagati neizrekljive bolečine. Zategadelj je čutil toliko živéje, kaj je občutilo srce preganjane Elize in takoj se je odločil jt pomagati na njenem begu. Da bi jo dalje obdržal v hiši, se mu ni zdelo varno, ker bi ljudje lahko kmalo zvedeli o tem. Sklenil je tedaj jo še tisto noč spraviti k dobremu, staremu znancu, kateri je stanoval na samem v sredi gozda in o katerem je vedel, da bi rajše dal svoje življenje, kakor da bi sebi izročene begune ovadil njihovim zasledovalcem. Ta pošteni mož, ki se je imenoval Van Tromp, imel je veliko posestvo z mnogimi sužnji v Kentukiju, šel je samo zategadelj od ondot v svobodno deželo Ohijo, ker ni mogel več strpeti, kako nevsmiljeno se je v njegovi okolici ravnalo s sužnji, in ker je bil popolnoma prepričan, kako velika krivica je, svoje brate v sužnosti zatiravati. —

Dasiravno je bil gospod Bird silno vtrujen, vendar nikakor ni dovoljil, da bi kdo drug, ka-

kor on sam Elizo ž njenim z otrokom peljal k Van Trompu. Bal se je namreč, da ne bi bil njegov hlapec dovolj previden in bi skrivnosti na kaki način ne izdal. Tudi je peljala pot po nevarnem močvirji, katero je on sam naj bolje poznal.

Najprvo pa je bilo treba Elizo in otroka okrepčati z dobro hrano. Skrbno so ji obvezali nogé, ki so bile od ostrega ledu ranjene in krvave in so preskrbeli njo in otroka z gorko obleko. Potem je ukazal gospod Bird vpreči, rekoč da ima silen opravek v nekem ohijskem mestu in se je pozno ponoči odpeljal z obéma.

Kakor je pričakoval, tako je tudi gospod Van Tromp vsprejel vse tri; gospod starešina pa, kateri je na videz res hotel obiskati tisto mesto in tamošnje prijatelje, odpeljal se je takoj nemudoma. Pred svojim odhodom je še stisnil Elizi bankovec za deset dolarjev v roko.

Eliza je ostala več dni na tem samotnem, tihem in prijaznem kraju. Tu se je popolnoma oddahnila od prestanega strahu in trpljenja. Med tem pa sta po Haleju najeta lovca Tom Lokar in Marks izvohala njen sled; gospod Van Tromp si je to vsaj domišljjal iz raznih okolščin, in dasiravno se ni bal ne nju ne njihovih pomagačev, skr-

belo ga je vendar, da bi se Eliza preveč ne vstrašila, in da bi se sploh njeni beg v Kanado tako preveč ne otežil. Sklenil je tedaj jo in njenega otroka prepeljati k nekemu prijatelju, pri katerem bi ne bila samo še bolj skrita kakor pri njem, ampak bi tudi imela še boljšo priložnost dalje potovati. Ta sklep je tudi kmalo izvêdel.

Eliza se je tukaj tako privadila, da je pozabila skoraj vso žalost in v sladkem upanji za prihodnost živel. Ti ljudje bili so pa tudi posebno dobrega srca. Odkritosrčno in vneto so goreli v krščanski ljubezni do bližnjega ter so voljno prenašali drugih slabosti in napake.

Družina, pri kateri je zdaj bivala Eliza, imenovala se je Halidej; možu šestdeset let staremu je bilo ime Simon in žena, stara kakih petdeset let, imela je tudi starozakonsko ime Rahel. V celem tistem kraju so stanovali tako dobri ljudje in so bili kakor ena sama, v ljubezni in edinosti živeča rodovina. Vsi so radi pomagali nevoljnim in preganjanim, posebno pa so si ubežni sužnji bili lahko svesti, da bodo pri teh ljudeh dobili pomoč. Ti ljudje so bili sploh v severni Ameriki prvi, kateri se niso protivili samo ostudni kupčiji z sužnji, temveč tudi robstvu.

Že od leta 1766 in 1775 so si v resnici prizadevali, da bi po mogočnosti olajšali stan sužnjev. Mnogi iz med njih pa se niso potegovali samo za to, temveč so naravnost oprostili svoje sužnje. Po tem lepem izgledu so se tudi ravnali njihovi bratje v deželah Verdžiniji, Marilandu, Penzilvaniji i. t. d. Če so tedaj pozneje sužnji ušli svojim gospodarjem, pribežali so navadno h tem ljudem, ker so dobro vedeli, da jim bodo pri begu pomagali. Taki slučaji so se primerjali dostikrat in zategadelj so se tamošnji ljudje kmalo seznanili s vsemi zvijačami robskih lovcev ter so se tudi naučili, da so s svojo umnostjo tako prevarjali imenovane lovce, da je bil malokedaj kak suženj vjet, kateri se je zatekel pod njihovo pomoč in obrambo.

Da je o tem vedel mož, kakeršen je bil Jurij, si pač lahko mislimo. ‚Prijetelji‘, o katerih je govoril z gospodom Vilzonom, in kateri so tudi zamorca Jima podpirali, bili so gori imenovani ljudje; oni so bili tudi, ki so ga vsprejeli po njegovem prihodu v Ohijo in za toliko časa skrivali, da je za potovanje prišla ugodna priložnost.

Bili so vedno v zvezi med seboj in zategadelj je bilo prav lahko, da je Jurij v kratkem zvedel, da je Eliza z otrokom pri Halideju.

Potem ko so Elizo, ki je zavaljo dose-
danjega strahu še vedno jako trpela, pre-
vidno pripravili, pripeljali so enega večera
Jurija v Halidejevo hišo. Ni mogoče popi-
sati veselja, katero sta občutila mož in žena,
ki sta se tako nenadoma sešla.

Pa vendar še nista bila popolnoma v
varnosti in zdaj je bilo najprvo pomisliti,
kako bi ju najhitreje spravili v mesto San-
duki ob jezeru Iri-ju (v deželi Ohijo), da bi
se mogla od ondot prepeljati v Kánado.
Kakor so natanjko zvedeli ljudoljubi pri-
jatelji, njihovini zasledovalci niso počivali.

Eden navedenih prijateljev z imenom
Pinhas, moral je prenočiti v neki gostilni
ter je pri tej priložnosti skrivaj poslušal po-
govore lovcev, iz katerih je posnel, da ubež-
nikom preti silna nevarnost. Lovci niso bili
nihče drugi, kakor Tom Lokar in Marks, ki
sta se z nekim svojih znancev posvetovala,
kako bi naj ložje ubežnika vjela. Druhal pa
ni zapazila onega moža, ki je v majhni
sobi poleg gostilnice ležal in poslušal. Ker
sta vedela, da je Jurij ušel, in koliko pla-
čilo dobi tisti, kateri bi ga vjel; ker so jima
bile Jimove in njegove matere okolšine (ka-
tera oba sta bila zdaj pri Juriju) tako dobro
znane, kakor da je pobegnila Eliza, sta se
pogovarjala, da pojmeta prihodnjega dne z

dvema sodnijskima hlapcema v Halidejevo hišo in bodeta v imeni postave terjala, da naj izroči vse ubežnike. Jima in njegovo mater nameravala sta izročiti njiinemu gospodu in istotako tudi Jurija. Njegov gospod je sklenil ga tako grozno pretepsti, da bi ostalim njegovim sužnjem prešle misli na beg.

Da bi obljubljenih petdeset dolarjev ne bilo izgubljenih, hotela sta Henrička poslati Halejevim opravičnikom nazaj v Kentuki, njegovo mater pa peljati v južne kraje ter jo tamkaj prodati na svoj račun; nadejala sta se, da bi jo za šestnajst ali sedemnajst sto dolarjev spečala.

Vrli Pinhas je odhitel natihoma ter vse naznanil ubežnikom, poskrbel je potem s Halidejem in nekaterimi sosedi, da so se odpravili kar naj hitreje. Še pred polnočjo so vsi sedeli v prostornem pokritem vozu, s katerim sta dva čila konjiča oddirjala proti že omenjenemu mestu Sandukiju.

Lovca robov sta si menda beg mislila ali pa sta ga seznela na kaki drugi način. Vzdignila sta še se pred določenim časom in ko sta še poprej gotovo zvedela, kaj se je zgodilo, zaséla sta svoja konja, ki sta stala pripravljena in, po svojih pseh pripeljana na pravo pot, podedila sta jo za beguni. Razven dveh sodnijskih hlapcev

pridružilo se jima je še več drugih, katerim sta obljubila obilo pijače in denarjev.

K vsi sreči so prišli še le potem blizo voza, ko je že pridrčal do mesta, katero je Pinhas že poprej izbral kot dobro zavetje, če bi se primerilo, da bi jih preganjalci izsledili. Bilo je visoko in strmo pečevje, na katerega vrh je peljala ena sama pot, katera je bila na nekaterih krajih tako ozka, da dva človeka nista mogla vstric iti. Na drugih mestih ni bilo mogoče priti do vrha.

Pinhas je nesel malega Henrička in kazal pot, za njim je korakal Jim, ki je na hrbtu nosil svojo staro mater, potem Eliza in za njo Jurij. Srečno so dospeli vsi na vrh in so tukaj mirno pričakovali zasledovalce.

Ko so poslednji prišli do pečevja, začelo se je že žariti, in kmalo so videli v veliko svojo nevoljo, da je plen, ki so ga že skoraj mislili imeti v rokah, zdaj z veliko teškočo in nevarnostjo dobiti mogoče.

«Tom, tukaj nas slaba čaka», opozori eden iz med njih na vrh kazoč.

««Kaj še!»» zavrne ga Tom Lokar, ««kakor so oni po tej cesti prišli gori, tako lahko pridemo tudi mi: Uiti nam potem ne morejo več in tako vjamemo, kakor pregovor pravi, lesico v gnjezdu»».

«Ali kako lahko je tudi mogoče, da nas obstrelijo; to bi pa vendar ne bilo dobro!» ugovarja Marks.

«Ej, kaj to!» poroga se Tom smejoč.

«Kaj se vedno tako bojiš za svojo kožo! Tu ni nikakeršne nevarnosti; zamorski psi so preveliki strahljivci, da bi se branili».

«O, vem, da se je že zgodilo, da so se srčno branili; ne vem, zakaj bi brez sile svoje življenje vagal!» odvrne Marks.

V tem trenutku prikaže se Jurij na neki skali in reče mirno:

«Kdo ste gospodje in kaj hočete?»

«Ubežne sužnje hočemo vjeti», odgovori Tom Lokar. «Ti so: Jurij Haris, Eliza Haris z otrokom, Jim Selden in njegova stara mati. Imamo povelje, da jih vjmemo in dva sodnjiska hlapca v pomoč: zategadelj ne pomaga tukaj nobeno zoprstavljanje. Niste li Vi Jurij Haris, vlast gospoda Harisa?»

«Da, jaz sem Jurij Haris in nek gospod Haris v Kentukiju me je res imenoval svojo lastnino. Toda zdaj sem svoboden mož, ki stoji na svobodni zemlji božji in žena in otrok sta edino le moja. Imamo orožje, s katerim se bomo branili do zadnje kaplje krvi. Pojdite gori, če se vam poljubi, toda prvi, kateri mi pride na streljaj, plačal bo

svojo predrznost s življenjem, ravno tako vsaki, ki bo prišel za njim do poslednjega!»

«Ne, ne, mladenič, tako mi ne smeš govoriti!» zagrozi se na to majhen trebušen mož ter stopi nekoliko korakov naprej. «Saj vidiš, jaz in moj tovariš tukaj, sva sodnijska hlapca. Postavo imava in oblast, zavoljo tega storite najboljše, če se lepo mirno podaste; saj vidite, da vam nič drugega ne kaže».

«Prav dobro vem, da imate postavo na svoji strani in tudi oblast», odgovori mu Jurij bridko. «Mojo ženo nameravate prodati v Novi-Orlin, mojega sina zapreti kakor tele v hlev kupčevalca s sužnji in Jimovo staro mater izročiti nečloveku, kateri jo je pretepal in mučil, ker njenega sina ni mogel trpinčiti; mene in Jima bi radi poslali najinima tako zvanima gospodoma, da bi naju pretepala, mučila in z nogami teptala. In Vaše postave Vam dajejo pravico za vse to, v Vašo sramoto in v večno sramoto tistih, ki so tako postave napravili. Toda — nisva še v Vaših pestéh! Vaše postave naju prav nič ne vežejo in ravno tako nima Vaša dežela nič z nama opraviti. Tukaj stojiva pod milim božjim nebom svobodna, enako svobodna, kakor ste Vi in pri vsegamo-gočnem Bogu, ki nas je vstvaril, borili

se bomo za svojo svobodo do poslednjega zdihljeja!» »

Ponosno držanje, bistre oči in krepki, zvoneči glas, s katerim je Jurij govoril, presunil je celò surova srca spodaj stoječih tako, da so ostrmeli in molčali. Samo Marks ni bil ginen in njegovi strahopetnosti je bilo popolnoma primerno, da je tisti čas, ko je vse molčalo, nameril svojo pištolo in sprožil. «Saj dobimo ravno toliko zanj, če je mrtev, kakor če ga pripeljemo živega»; zakrohotal je potem zvito, ko je izstrelil svojo cev.

Jurij je odskočil in Eliza je strahu zavpila. Krogla je sfrčala tik mimo njegove glave, bi bila skoraj zadela Elizo v lice in je kraj pota obtičala v drevesu.

«Saj se ni nič zgodilo, Eliza!» potolažil jo je Jurij urno in ob enem Jimu velél pripraviti pištolo, da se bodeta oba mogla vspešno braniti.

Spodej stoječi v začetku niso vedeli kaj storiti; nazadnje je menil najsrčnejši iz med njih, Tom Lokar, da se sužnjev nič ne boji in je hitel urno gori po cesti. Za njim je sopihal drugi in tako so šli vsi po vrsti.

Tam kjer je cesta najožja, zavija se okrog skale in komaj se je Tom Lokar tukaj prikazal, že je padel od Jurijeve

kroglje zadet ter se prevrnil čez cestni rob v globok prepad.

«Bog nam pomagaj, to so pravi vragovi!» zavpil je Marks ves osupel ter je stékel urno nazaj. Njegovi tovariši sledili so mu enako hitro; posebno se je odlikoval eden sodnijskih hlapcev s svojimi kratkimi nogami, ki je skoraj brez sape pribežal na planoto. Marks samega strahu ni mogel obstati; brzo je obsedlal svojega konja in zdirjal, kolikor mu je bilo mogoče. Tudi ostali so hoteli enako storiti, pa bili so še vendar toli usmiljenega srca, da so poiskali obstreljenega Lokarja. Teško so si do njega napravili pot čez ostro kamenje in gosto grmovje, kjer so ga sicer našli živega, toda vendar brez vse zavednosti in vsega krvavega.

Ko se je kotal doli, obvisel je nekje na svojih oblačilih in je tako otišel gotovi smrti. — Najprej so se trudili, da bi mu zavezali rano in vstavili kri, potem so ga pa hoteli prenesti v bližnjo gostilno, da bi ondi dalje skrbeli zanj. Ko ga pa nikakor niso mogli spraviti na konja, pustili so ga ležati, sami pa so jo urno pobrisali; da bi še lovili ubežnike, ni nobenemu več prišlo na um.

Jurij in drugi so šli zdaj s Pinhom razpečevja in njihova prva skrb je bila, da so preiskali Lokarjevo rano.

«Marks», zašepetal je Tom Lokar s slabim glasom, «ali si ti Marks?»

«Ni ne Marks», odgovoril je Pinhas, «šel je rakom žvižgat in ti mu nisi nič več mar; zdaj so drugi prijatelji tukaj, kateri bodo za tebe skrbeli». To izgovorivši, obvezal mu je rano še bolje, kakor je že bila ter mu je popolnoma vstavil kri; položil ga je potem s pomočjo Jurija in Jima rahlo na voz, v katerem so ga počasi in skrbno prepeljali v bližnjo vas in ga ondi izročili Pinhovim prijateljem. —

Pokazalo se je pozneje pri natančnejem preiskavanji, da Lokarjeva rana ni bila tako grozno nevarna, pa vendar je preteklo več tednov, preden je bil popolnoma ozdravljen.

Tom Lokar teh ljudi nikoli ni mogel trpeti. Sovražil jih je, ker so ga večkrat zaverjali v lovu ubežnih sužnjev. Ni mogel zamolčati, da ne bi tega povedal prijaznemu Pinhu in še celo obitelji, katera mu je tako požrtvovalno stregla. Pa to jih v njihovem početju nikakor ni motilo, nič niso bili nevoljni, temveč so mu skazovali še večjo ljubezen. Tako so skrbeli zanj, kakor če bi bil njihov sin. Ni slišal nobene nevoljne besede, noben prepir ali krég ga ni motil v njegovem pokoji; povsod je kraljeval tihi mir in ljubezen, ponižnost in krotkost je

bivala v srcih gostoljubnih ljudi, ki so ga vsprejeli pod svojo streho. —

Z eno besedo, zdaj le še se je učil, zdaj še je le uvidel, kaj je pravo krščanstvo in s svojimi lastnimi očmi je videl nebeški sad, katerega ono obrodi. To se je globoko vtisnilo v njegovo sicer ne hudobno, ampak po njegovem dosedanem stanu otrplo srce, navdali so ga nenadoma čutiljeji novega, lepšega življenja in vanj so prisijali žarki božjega usmiljenja.

Učil se je spoznavati svoje dosedanje grešno in grdo življenje in je takoj po svojem ozdravljenji začel drugače in pošteno živeti. — In tako je prišlo, da kar nič več ni mislil, da bi zasledoval Jurija in njegove tovariše in da bi jih zopet odvedel v sužnost nazaj, temveč jim je še pomagal, da so lažje prišli v Kanado. Svetoval jim je posebno, da bi se v mestu Sandukiju dobro preoblekli, ker vedel je dobro, da bodo ondi Marks in njegovi tovariši ostro pazili na popotnike, kateri se bodo prepeljavali v Kanado.

Po takem so torej na njegov nasvet najprvo Jima in njegovo mater z varno priložnostjo spravili v omenjeno mesto; Jurij, Eliza in njen otrok imeli bi pa odriniti nekaj dni pozneje in do tistega časa, ko bi ladja odrinila, ostati pri znanih ljudeh.

To se je tudi polnoma posrečilo in zdaj nahajamo naše prijatelje v Sandukiju, ko se ravno preoblačijo.

«Prav škoda jih je», menila je Eliza se smehljaje, ko je svoje lepe, goste lase pred zrcalom ogledovala, «pa zgoditi se mora in torej proč ž njimi!»

Pri teh besedah je urno vzela škarje in kmalo je bila njena glava ob lepoto svojo. Ostrigla jih je potem še bolj enako, gladko razčesala in ko jih je lepo poravnala obrnila se je smehljaje k Juriju in ga z lahnim priklonom vprašala:

«Nisem li lep mlad gospod?»

Jurij se je nasmehnil in tudi nekoliko ponorčeval, toda šala ni mu šla tako od srca, kakor sicer, tako da se je njegovi ženi zdelo nekoliko čudno.

«Kaj ti je, Jurij?» vprašala ga je milo. «Še kratkih štiri in dvajset ur in v Kanadi bomo, še samo eno noč in en dan bomo na jezeru, in potem — o potem! Le pomisli to veselje!»

«Oj Eliza! ravno ta misel mi grozno teži srce. Kolikor bliže prihaja čas, toliko bolj me skrbi, da bi najino upanje ne splavalo po vodi».

«Nič se ne boj», potolažila ga je Eliza vneto. «Bog, kateri nas je dosedaj varoval in

ohranil, bo nas tudi še dalje srečno vodil. Živo čutim, da je z nami».

««Ti si presrčna žena!»» pohvalil jo je Jurij. ««Še enkrat mi povej z gotovostjo, bomo-li res po tolikoletnem trpljenji deležni veselja rešitve, veselja zlate svobode?»»

«Gotovo, da gotovo bomo, Jurij; to mi pravi notranji glas in dobro vem, da bo nas Bog še danes za vselej rešil iz verig sužnosti».

««To me tolaži!»» razveselil se je Jurij, in res ga od tega časa nič več ni skrbelo. Eliza je otišla potem v drugo sobo, od kodar se je čez nekaj časa vrnila oblečena kot gospod. Bila je tako izpremenjena, da jo je celò njeni mož debelo gledal in komaj spoznal. Pokazal ji je, kako se klobuk déva na glavo, kako se plašč nosi in potem sta se pripravila za odhod na ladjo.

Ni dolgo trpelo, kar se zopet odpró vrata, in gospa srednje starosti pripelje Henrička v deklinški obleki za roko v sobo. Imenovala se je Šmit; prišla je iz Kánade obiskat svojih prijateljev, pri katerih sta Jurij in Eliza prebivala po prihodu v omenjeno mesto. Slišala je z ginenim srcem, kako se je jima godilo in takoj se je ponudila, da jima hoče k begu pripomoči, posebno, ker se je sama namenila vrniti v Kánado. Zategadelj je vzela malega Henrička, za čégar teto je hotela veljati,

nekaj dni k sebi, da bi se nje in nove obleke svoje privadil, kar se ji je tudi prav posrečilo.

Voz se je pripeljal in ko sta se Jurij in Eliza solznimi očmi poslovila pri dobrih ljudeh, vsela se je mala družina in kmalo so se pripeljali k ladji.

Prva je stopila Eliza iz voza in se je tako ročno obračala, kakor najboljši gospod. Ko je Šmitovej gospej pomagala iz voza, ponudila ji je prijazno roko ter jo pogovarjaje odvedla na ladjo. Tudi mala deklica, ali naš Henriček se je srečno vedel, Jurij pa je imel opraviti z robo, katero je izročil delavcu, da jo je znosil na ladjo. Jim in njegova mati sta že poprej srečno dospela na krov.

Jurij se je izdal kot tovariša gospe Šmitove in je tudi prevzel prevoznino za njo plačati. Ravno, ko je odšteval denarje, slišal je tik sebe pogovor, ki ga je močno vznemiril.

«Vsakega, ki je prišel na ladjo, pogledal sem natanjko in dobro vem, da ni tukaj nikogar, s katerim bi se Vaš popis vjemal, rekel je nekdo, ki je bil, kakor se je pozneje zvedelo, pisar na ladji. Drugi, kateri pa ni bil nihče drugi kakor Marks, opomnil je na to:

«Ženska se po polti komaj razločeva od belih; tudi mladi mož je prav bele mu-

laške barve in ima razven tega na eni roki vžgano znamenje»».

Roka, s katero je Jurij dajal denarje, se je malo tresla, pa vendar je ostal miren; pogledal je meni nič tebi nič okrog stoječe ter počasi odkorakal k Elizi in gospej Šmitovi, pri kateri je bil Henriček.

Gospa Šmitova otišla je potem s preoblečenim dečkom v žensko, Eliza v moško sobo. Jurij pa se je ta čas sprehajal na ladjiniem krovu.

Kmalo je pozvonilo k odhodu in ko je Jurij videl, da je šel Marks z ladje, in se je poslednja takoj potem začela od brega premikati, zazdelo se mu je, kakor če bi se mu raz srca odvalil težek kamen. Bil je olajšan in zdaj se je popolnoma vdal sladkemu veselji nad doseženo zlato svobodo.

Drugo jutro sta stala Jurij in Eliza z roko v roki na ladjinem površji ter sta s srčnim veseljem pozdravljala kanadsko deželo, ki se je razprostirala pred njima. Ladja se je peljala proti malemu kanadskemu mestu Amkerstberku, kamor je prepeljavala popotnike in blago in kamor je še dospela pred pol ure.

Gospa Šmitova je peljala svoje rešence k nekemu pobožnemu misijonarji, kateri si

je posebno prizadeval skrbeti za dušno in telesno srečo sužnjev, kateri so se zatekli tu sem.

Tudi te je vsprejel voljno in s pravo krščansko ljubeznijo.

Videli smo dosedaj, da je mala kvateronska obitelj prišla v zavetje. Kako je dalje v svobodi živela, zvedeli bomo pozneje; zdaj pa poglejmo, kako se je med tem časom godilo vrlemu zamorcu Tomu.

VII.

Jasni dnevi.

Zapustili smo Toma na ladji, ki je po reki Misisipi plula proti jugu.

Kot delaven in priden človek je Tom rad pomagal delavcem na ladji o vožnji ali kadar so v raznih krajih blago nakladali ali izkladali.

Če ni bilo nikakega opravila, vsedel je na kako samotno mesto med blago in bral kaj iz svetega pisma ter je v njem iskal pomoči in tolažbe, kadar ga je hotela obiti žalost, ali kadar se je pri pogledu dežele ob južnem kraji reke spomnil svojih ljubih, katere je zapustil doma in po katerih je hrepenel tako živo.

Ker je bil tako postrežljiv in tih, prikupil si je kmalo vse ladjarje in kmalo je uvidel kupčevalec Halej, da mu je nepotrebno imeti ga vklenenega. Spustil ga je torej, da je hodil po ladji, kolikor in kakor se mu je ljubilo.

Med popotniki (na ladji) je bil tudi bogat mlad mož iz Novega Orlina z imenom Klare. Obiskal je s svojo edino, pet ali šest let staro hčerko Evangelino svoje sorodnike v severni deželi Vermontu in je bil zdaj v svojo domovino namenjen.

Spremljala ga je tudi njegova sestričina Ofelina, katero je pregovoril, da je šla z njim v južne kraje, da bi ga gospodinjala, ker je njegova žena veduo bolehala.

Evangelina ali Eva, kakor so jo navadno imenovali, bila je zelo ljubeznjiva deklica ne samo zavoljo svoje mičnosti, nego tudi zavoljo svoje brihtnosti; pri tem pa je bila tudi jako dobrega in usmiljenega srca. Kmalu so jo ljubili in spoštovali vsi, ki so bili na ladji.

S vsemi se je seznanila, pa vendar je s vsemi ravnala tako priprosto, tako nedolžno, da ni nikogar nadlegovala ali pa celo žalila. Vsak se je oveselil, ko je vgledal lepo njeno kodrasto glavico, in ko se je zdaj tu zdaj tam prikazala s prijaznimi svojimi višnjevimimi očmi, iz katerih je sijala zgolj prijaznost.

Prišla je gotovo vsaki dan, če ravno le za kratek čas, k ograji, od katere se je videlo v parno mašino in v zarečo peč, in pred sobico, poleg katere je običajno sedel krmar;

ravno tako je obiskala vsak dan ladjino kuhinjo. Kadar so imeli delavci na ladji kako opravilo, sméli so biti svesti, da jih bo Eva, če tudi oddalječ, opazovala.

Vedno vesela in dobre volje se je vžalostila samo takrat, kadar je šla mimo vklenenih Halejevih sužnjev.

Mnogokrat je postala pri njih in jih je gledala s srčnim usmiljenjem; pristopila je sem ter tja k njim ter je s svojo nežno ročico poskušala težo njihovih verig. Potem je navadno odbežala, pa kmalo se je zopet vrnila s košarico sadja, orehov in sladčic, katere je razdelila med uboge stvari in bila je čez mero srečna, ko je videla, kako so se veselili darov, katere jim je tako prijazno delila.

S Tomom se je seznanila še le počasi; dasiravno je bila s vsakim prijazna, je vendar vselej dobro premislila, s kom bi se poprijaznila.

Kakor vedo otroci sploh izmed tistih, ki se jim kažejo prijazni, najti prave prijatelje svoje, tako je tudi Evangelina v kratkem času v Tomu spoznala takega prijatelja. Rada je jemala od njega male igračice, katere ji je izrezljal iz češnjevih koščic, iz orehovit lupin in iz bezgovega stržena (svrža). Kmalo je postala bolj zgovorna ter se je tako po malem začela ž njim pogovarjati.

Enega dne jo je prašal: «Kakó pa je mali gospodičini imé?»

««Evangelina Klare, dasiravno me áta in drugi imenujejo Evo. Kako je pa tebi ime?»»

«Jaz se imenujem Tom, in mali otroci tam gori v Kentukiju so me klicali strijc Tom», odgovoril je dekletcu.

««Torej bom te tudi jaz strijc Tom imenovala: imam te prav rada. Kam pa ideš strijc Tom?»»

«Ne vem, gospodičina Eva».

««Ne veš?»» vprašalo ga je dekle zavzeto.

«Ne vem Evica, ne vem. Prodali me bodo, pa ni mi znano, komu, ne kam».

««Moj áta te lahko kupijo»», tolažilo ga je deklé; ««in če te kupijo, bo se ti prav dobro godilo. Še danes bom jih prosila»».

«Srčno se zahvaljujem, ljuba mala gospodičina», dejal je Tom hvaležno.

Ladja se je ravno vstavila pri malem sêlu, da se preskrbi s kurjávo, in Ęva, katero je klical oče, odtekla je urno; Tom pa je šel pomagat drv nosit. Delo je bilo kmalo zgotovljeno.

Ko se je ladja jela naprej pomikati, stala sta Eva in njen oče pri obrobni ograji. Kar na enkrat se prekucne dekle in pade v vodo, brez da bi bil oče zapazil, ki je ravno gledal na

drugo stran. Gospod Klare to zapaziti, hotel je kar za njo skočiti; toda pričujoči so ga zadržavali. In pomoč je bila tudi že tu.

Tom je namreč že skočil v vodo, in ker je znal dobro plavati, mu ni bilo težko vjeti otroka, da se ni vtopil, ter ga prinesel k ladji, kjer ga je že čakalo mnogo sužnjev, da bi ga vsprejeli. Ostrašeni oče je nesel hčerko vso mokro in nezavedno v ladjino sobo, kjer so vse gospé hitéle pomagat. Evo so slekli in položili v postelj. Kmaló se je zbrihtala. Že drugo jutro je po svoji navadi skakala po ladji, dasiravno je bila naglega strahú vsled padca v reko še vsa blede.

Če bi ji Tom tudi ne bil življenja rešil, bila bi vendar spolnila, kar mu je obečala. Njeno usmiljeno srce ji je velevalo spolniti dani obét. Tom si v svoji ponižnosti tega tudi ni štel v nikakeršno zasluženje; spoznal je namreč to kot dolžnost vsakega človeka. Pa vendar se je veselil v srci svojem, da mu je Bog dal prilóžnost, da se je mogel nedolžnemu otroku že naprej zahvaliti.

Evangelino je oče neizrečeno ljubil, zategadelj ji je bilo posebno zdaj lahko ga prositi, da bi kupil Toma — kateremu je bil kot rešitelju otroka svojega hvaležnost dolžan — od trdosrčnega kupčevalca sè sužnji.

To se je tudi kmalo zgodilo. Ko je Halej prejel denarje svoje ter podpisal kupno pogodbo, šel je gospod Klare s svojo hčerko h Tomu, ter mu naznanil, da je zdaj on njegov gospodar.

Tomu so solze veselja in ginjenja zaigrale v očéh in zahvalil se je iz globočine svojega srca, rekoč: «Bog vas blagoslovi, dobri gospodar!»

««To upanje tudi imam»», odvrnil je gospod Klare, ««in mislim, da boš pri meni zadovoljen. Ali znaš s konji ravnati?»»

«Pri svojem prejšnjem gospodarji sem bil vedno kočijaž, hodil sem še celo konj kupavat», odgovoril je Tom.

««Dobro; tedaj boš tudi moj kočijaž, toda le s tem pogojem, da se mi ne boš nikoli upijanil»».

Tom je debelo pogledal gospoda Klareta trdeč, da nikoli ne pije vpijančljivih pijač.

««Tem bolje, Tom»», dejal mu je njegov novi gospod, ««in tudi sploh upam, da boš svoje reči dobro opravljal»».

«Ali boš tudi res rad pri atu?», pristavila je Evangelina.

«Ata imajo vse ljudi radi, samo sméjejo se jim zmeraj».

Nad temi nedolžnimi besedami se je njeni oče glasno zasmeljal ter ž njo otišel na drugi konec ladje.

Avguštin Klare je bil sin bogatega posestnika v Lujzijani. Njegovi predniki so se naselili iz Kánade. Dveh bratov, katera sta si bila v vsem zelo podobna, bil je eden posestnik lepega in bogatega posestva v Vermontu, drugi pa v Lujzijani. Avguštinova mati je bila francoskega pokolenja ter se je že pred mnogimi leti preselila v Lujzijano. Avguštin je imel enega samega brata. Ker je bil v otročjih letih slabotnega zdravja, nasvetovali so zdravniki poslati ga k njegovemu strijcu v Vermont, češ, da mu bo tamošnji zrak bolje prilegal. To se je tudi zgodilo in več let je ostal pri strijcu.

Kot otrok in tudi še kot mladenič je bil precej občutljiv in mehkosrčen. Bil je bolj ženskega kot moškega značaja. To mu je ostalo še tudi pozneje, dasiravno se je njegovo srce v preteku časa nekoliko vtrdilo, a vendar ne tako, da bi se včasih ne otajalo. Bil je silno prebrisane glave ter si je v kratkem pridobil obilo lepih vednosti. Pa tudi dostikrat ni bil sam s seboj zadovoljen; njegovo notranje nagnjenje ga je sililo bolje živeti v domišljiji, pamet pa mu je velevala svoje vednosti bolje dejansko obračati na življenje.

Komur koli je naklonil svoje prijateljstvo ali svojo ljubezen, tega se je tudi zvesto in trdo držal; kajti bila mu je presveta, kakor da bi mu pripuščalo njegovo srce, da bi ravnal lahkomišno.

Že kot mladenič se je seznanil z neko gospodično iz Novojoške države. Ugajala mu je in sklenil je vzeti jo v zakon.

Vredna je pa tudi bila njegove ljubezni. Bila je vsa po njegovih željah in ljubila je tudi njega s pravo, čisto ljubeznijo.

Bila je imenitnih starišev, kateri so ji pa zgodaj pomrli. Tisti čas je živela pri svoji rodbini. Ker je bila mladoletna, bilo je za možitev treba privoljenja njenih varuhov. Dalo se ji je in bila je Klaretu obljubljena. Ko se je to zgodilo, se je mladi ženin urno vrnil v Lujzijano, da bi si ondi vredil svoje gospodarstvene razmere.

Pisal je svoji nevesti potoma, kakor tudi iz Lujzijane, kadar mu je le pripuščal čas, in njegova največja radost je bila, kadar je od nje prejel kak odgovor.

V začetku je dobival redno pisma od nje, toda izostala so kmalo; in če je še tako silno prosil odgovora, ga vendar ni dobil. Že je nameraval se pred omenjenim časom napotiti proti severju, da bi se prepričal, kaj

je vzrok temu nerazumljivemu molčanju, kar dobi vsa svoja poslednja pisma neodpečatena nazaj s kratko opombo enega sorodnikov svoje neveste, v katerem se mu je kratko naznanjalo, da je dala svojo roko že nekemu drugemu in da bo že poročena, predno Klare ta list prejme.

Bilo mu je, kakor če bi iz jasnega neba vanj treščilo. Svoje življenje bi bil zastavil za njeno zvestobo; zdaj pa je zvedel v svojo neizrečeno žalost, da ga je tako neusmiljeno prekanila. Pa vendar je ni nehal ljubiti. Njegovo srce je bilo preveč razburjeno, kakor da bi si mogel misliti, da mu je kdo drugi nastavil zanjke. Bil je mlad, bogat, ljubeznjiv, in imel je vse lastnosti dobrega človeka. Nikoli ni nič zapazil pri svoji nevesti, kar bi ga moglo navdajati z mislijo, da je nestanovitna. Ljubila ga je kakor on njo; to so pričala vsa njena zadnja pisma. Kako bi si mogel tedaj misliti, da se je tako naglo izpremenila, brez da bi bila povedala, zakaj? Tega tudi ni vprašal. Kakor smo že rekli, bilo je njegovo srce preveč omamljeno. Lahko bi bil zavoljo tega pisal svojemu strijcu ter bi se ž njim posvetoval, toda čutil se je preveč razžaljenega in vsled tega se je vzbudila v njem želja maščevanja. Sam s seboj nevoljen je kar sklenil se tudi oženiti, da bi tako za

vselej vpokojil svoje srce. Z vso strastjo je začel zahajati v družbe, katerih se je dosedaj ogibal. Kjer se je oglasil kot snubač, so ga povsod z veseljem sprejeli, in tako se je zgodilo, da je že v štirinajstih dnevih dobil nevesto, mlado žensko iz Novega Orlina, katera je bila hči jako imovitih ljudi. Kmalo potem je bila tudi poroka in vse je govorilo, da lepšega zakona dalječ okoli ni najti.

Prve tedne po poroki je bilo veselje čez veselje, tako, da so se komaj oddahnili in da celó Klare ni bil zmožen premisliti, s kom se je poročil. Svojo bivšo nevesto si je tako rekoč siloma izbil iz glave, pa kmalo je zopet s toliko večjo silo oživela v njegovem spominu. Imel je nekoč v svoji grajščini blizu Novega Orlina zbrano veliko družbo in vse je bilo prav ‚židane volje‘, kar mu pride pismo, pri katerega pogledu je grozno obledel.

Spoznal je znano pisavo in komaj se je toliko premagal, da je prikril svoje zavzetje, ter našel izgovor, da bi se za nekaj časa odtegnil. Še le čez nekaj časa bilo mu je mogoče otiti v drugo sobo.

Ko se je prepričal, da je sam, odpečatil je nesrečno pismo in kar je bilo v njem pisano, potrlo ga je popolnoma. Njegova prva nevesta je bila popolnem nedolžna!

Ker je bila zelo bogata, namenil jo je njeni strijc in oskrbnik svojemu sinu, ter si je prizadeval na vse mogočne načine, da bi razdril njeno zvezo s Klaretom (kar se mu je tudi posrečilo).

Prestrigal je namreč njena in Klaretova poslednja pisma, in kakor je naznanil Klaretu, da je nezvesta, tako je hotel tudi njo prevariti, ker ji je trdil, da je Klare izbral že drugo nevesto. Toda bolj previdna, kakor Klare, ni hotela verjeti njegovim trditvam ter je na tihem poizvedovala tako dolgo, da je zasledila mrežo laží, katero je razpel čez njo in njenega zaročenca. Že poprej je odločno odbila vsako ponudbo strijčevega sina in bi se tudi ne bila vdala njegovi volji, če bi se tudi prepričala, da je njen ženin nezvest. Njeno poslednje pismo do Klareta je živo pričalo, da ga je ljubila z enako udanostjo, kakor poprej, in konečno mu je razodela svoje nadejanje, da bodeta kmalo kot mož in žena srečno živela.

Ne da se z besedami dopovedati, kar je ta hip trpel mladi mož. Še le čez več dni se je opomogel toliko, da je odgovoril na prejeto pismo. Razodel ji je s krvavečim srcem, kaj je storil, dokazal ji svoje bridko obžalovanje, ter jo konečno prosil pomilovanja; pristavil je še, naj bi ga kot svoje

požrtovalne ljubezni nevrednega za vselej pozabila.

S tem činom je bila njegova ljubezen na videz končana, a tlela je v njegovem srci do groba. Se vé, da bi bila njegova žena, če bi bilo njeno srce vneto, za složno zakonsko življenje, zacelila teške rane in olajšala bridke spomine; toda Klaretova žena Marija ni imela takih lastnosti, ni bila takega mišljenja. Bile so tri reči, katere je ž njo priženil njeni mož: tisoč dolarjev imetja, svetle črne oči in lepa postava. Ljubezen, občutno srce in dobra ženska duša so ji bilo vedno ptuje reči; ljubila je le samo sebe in ni poznala druge zabave, drugega veselja, kakor delati, kar ji je ravno prišlo na um.

Tega je bila navajena z otročjih let; množica sužnjev je bila vedno pripravljena spolnovati njena povelja; skušali so se njeni stariši, kateri bi prej spolnil njene tudi najskrivnejše želje, in če so bile še tako nespametne. Tako res ni bilo čudo, da se je neizmerno samoljubje vgnjezdilo v neizkušennem njenem srci, in da jo je povsod vodilo.

Ker se je bala in ogibala vskega truda, ostala je včisto nevedna, in malo olike, katero je imela, pridobila si je v nekaterih omikanih družbah, v katere so ž njo zahajali njeni stariši.

Siti vednih veselic, v katerih je živila in prilizovanj, katera so ji skazovala krdela zaljubljenecv, zdel se ji je zakon s Klaretom nekaj nenavadnega in ni pričakovala druga, da se ji bo kot mož klanjal in prilizoval, kakor poprej.

Že prve tedne po poroki in posebno po tem, ko je Klare prejel že omenjeno pismo, ni bil nič več voljan ravnati se po njeni volji, vezala ga je še samo dolžnost in prirojena blagosrčnost, da žene ni preveč zamenarjal in da jo je vsaj na videz spoštoval; toda njo, včlovečeno samoljubje in samopašnost, ljubiti mu nikakor ni bilo mogoče.

In tako so jima potekali dnevi zakonskega življenja brezi sovražtva, sočutja in ljubezni. Po rojstvu Evangeline sta se sicer nekoliko približala, toda le za kratek čas. Med tem ko je oče dete ljubil z vso ljubeznijo, ni bilo materi nič drugo, kakor prijetna priklada k zakonu. Ljubila je sicer tudi ona otroka, pa dosti menj, kakor samo sebe; njena ljubezen se je kmalo še bolj ohlādila, posebno, ko je videla, kako prisrčno ljubi njeni mož otroka. Ker je mislila, da zavoljo tega njo menj ljubi, jela je od zdaj vedno bolj in bolj kujati se; bila je nevoljna ter se je kislo držala; vedno je tožila, da jo glava bolí in po udih trga in

pri vsaki še tako majhni priložnosti jo je zgrabila grozna jeza. Grozno je trpinčila sužnje, katerih je mnogo imela v svojo postrežbo in gotovo bi jih dala vsak dan pretepati, ko bi se ne bila bala svojega moža, kateri tega nikakor ni mogel trpeti.

Imel je sužnje, ker je bil tega vajen od mladih nog, in ker je v Lujzijani bila to šega vseh imovitih ljudi. S svojimi sužnji je ravnal enako milo in dobro, kakor s svobodnimi posli. V nekaterih rečeh jim je bil skoro predober. Tako ni bilo čudo, če so v kuhinji, v hiši in sicer povsod gospodarili, kakor jim je pozelelo srce, in po gospodinjinem izgledu neizmerno tratili. V tej hiši je bilo rés, da nihče ni vedel, kdo je bil kuhar ali hlapec.

Dasiravno gospod Klare ni bil vajen, skrivati denarjev, katere so dan na dan zahtevali od njega, moral bi vendar biti slep, da bi konečno ne bil uvidel nespametne potrate. Premislil je vse razmere na tanjko in uvidel, da bo v kratkem treba vse reči urediti drugače in gospodinjstvo izročiti komu drugemu. Po njegovem prepričanju za to ni bil nikdo drugi bolj sposoben, kakor njegova sestričina Ofelija v Vermontu. Peljal se je torej s svojo hčerko, brez katere ni mogel ne en dan živeti, k svojemu strijcu v Ver-

mont, in če tudi je Ofelija nerada zapustila svojo domovino, udala se je vendar njegovim prošnjam ter obečala, da prevzame gospodinjstvo v njegovi hiši.

Gospa Klare je bila preveč napihnjena in tópa, kakor da bi si mislila, da se s tem kratijo njene pravice; da, še vesela je bila, da se ji ni bilo več z gospodinjstvom vkvarjati. Pustila je torej Ofelijo, da je delala in gospodinjala po volji svoji, in tako je storila tudi prav. Ofelija je bila namreč kaj izvrstna gospodinja, in kmalo je v hiši vse spravila v dober red.

Zdaj pa imamo posebno opraviti s Tomom. Čutil se je prav zadovoljnega in srečnega pri svojem novem gospodarji; samo na svoje nesrečne ljube je mislil dostikrat, katere je pustil v Kentukiju in le edino to mu je grenilo življenje. Dasiravno je vžil marsikaj dobrega, česar so pogrešali drugi sužnji, bi se bil vendar rad odpovedal vsemu, če bi bil mogel s tem doseči, da bi živel pri svojih.

Že davno je želel jim pisati in poročiti, kaka sreča ga je doletela; in dasiravno jih je hotel s tem vpokojiti, spomnil se je pri tem vendar večkrat, kar mu je pri odhodu obečala Želbijeve gospa, namreč da bo ga odkupila ter vzela nazaj v Kentuki. Pa jako težko ga je stalo zapisati svoje misli in čute,

ker mu je manjkalo pomoči mladega Želbija in še le, ko je videla Evangelina, v kakšni stiski da je in si je z otročjim veseljem prizadevala, da bi ga vadila po svoji majhni vednosti v pisanji, dobila je njegova poskušnja boljši uspeh. Enega dne ju je zalotil gospod Klare pri tem delu ter se je pri tem novem opravilu svoje hčerke silno začudil, brez da bi bil najmenj nevoljen, da je pomagala sužnju pisati. Ko je zvedel, za kaj da gré, in ko mu je Tom natanjko razložil, kako bi rad sestavil pismo, pisal je sam ter pismo sam izročil pošti.

Ko so Tomovi pismo prejeli, so se jako oveselili in mladi Želbijev Jurij je prevzel pisati odgovor in Tomu naznaniti, da morda čas ni več dalječ, v katerem bo se vrnil v Kentuki.

Se vé, da se to upanje ni uresničilo, ker se imetje gospoda Želbija ni popravilo tako urno, da bi mogla njegova žena prihraniti toliko denarja, kolikor je znašala odkupnina za Toma. Pa tudi Klare ji je bil čisto neznan, sicer bi si bila morda pomagala s tem, da bi se obrnila na njegovo dobrosrčnost in ga prosila, da bi ji Toma prepustil.

Če tudi je preteklo mnogo tednov, mnogo mescev, brez da bi se Tomu spolnilo hrepenenje, bil je vendar predober kristjan, da bi ne bil v tem spoznal volje božje in se v

njo vdal. Tudi mala Evangelina mu je pripravila veliko dušnega veselja. Blagemu otroku so jako ugajale duhovne pesmi, katere je peval po končanem delu; enako veselje je imela nad njegovimi krščanskimi pogovori. Pesmice se je naučila sčasoma iz glave in tudi njegove govore si je vtisnila v srcé.

Enega dne je prišla ravno od Toma v sobo svojih starišev, ki so se z Ofelijo razgovarjali. Gospa Klare je trdila, da je prav in pošteno sužnje imeti. Gospod Klare ji je z marsikakimi grenkimi besedami dokazal njeno pomoto, krščansko misleča Ofelija pa si je na vso moč prizadevala pogovor napeljati na verske zadeve. To je bilo gospej silno zoperno in sklenila je govor, rekoč: «Kar se mene tiče, sem vesela, da sem rojena in izrejena v deželi, kjer imajo sužnje in prepričana sem, da je to popolnoma prav in da tako biti mora in v obče bi tudi brezi sužnje ne mogla živeti».

Ravno v tem hipu, ko je gospa izpregovorila navedene besede, ustopila je Evangelina.

«Kaj pa ti praviš na to, Evica?» vprašal jo je oče.

««Na kaj, ljubi ata?»»

«Jaz mislim, kaj ti bolje ugaja: živeti pri svojem starem strijcu v Vermontu, ali pa v hiši polni postrežbe, kakor pri nas?»

«Se vé, da je pri nas najbolje», odvrnila je Eva.

«Kako to?» hitel je oče ter jo potegnil k sebi.

«Jaz ménim, da za to, ker imaš toliko ljudi okoli sebe, kateri te ljubijo», rekla je hčerka.

«Tako neumno more pač le Evangelina brbljati!» pristavila je mati.

«Ali je to govorjenje neumno, ata?» vprašala je Eva plašno in tiho svojega očeta. Vpokojil jo je s kratkimi besedami, ter jo vprašal, kje je celi čas bila.

«Bila sem pri Tomu, ter sem ga poslušala, kako je pel», odvrnil je otrok.

«Toma si poslušala peti?»

«Se vé da! Tako lepo poje o novem Jeruzalemu, o nebeskih angeljčkih, o sveti deželi i. t. d. da, je veselje!»

«Ej, kaj ti praviš! njegovo petje ti morebiti celo bolje ugaja kakor v gledališči?»

«Oj gotovo, in tudi na pamet se ga učim. Berem mu včasih kaj iz svetega pisma, on mi pa razklada, kar mu berem».

«Ne, to dete bo vedno bolj bedasto!» opomnila je gospa Klare se glasno smeječa,

pa vendar ni mogla prikrivati svoje nevolje. Gnjusilo se ji je, da se je nedolžni otrok tako seznanil s Tomom. Gospod Klare pa jo je podučil: «Toma kot razkladalca svetega pisma ne smemo zaničevati, ker ima pravo krščansko srcé. Danes jutro sem hotel pred navadnim časom imeti svoje konje, ter sem šel k Tomu, da bi mu to naznanil. In predno sem odprl vrata slišal sem ga tako srčno moliti, kakor že davno nikogar. Tudi mene je v molitvi prav živo opomnil».

««Gotovo za to, ker je slutil, da si ga poslušal»», pridjala je gospa zaničljivo.

«Če bi to storil zavoljo tega, ravnal bi prav nepremišljeno», zavrnil jo je gospod, «kajti obžaloval je moje razsipno življenje ter prosil Bogá, da bi se poboljšal».

Tom je namreč prav dobro spoznal, da je imel njegov gospod, čeravno je bil dobrega srca, vendar malo krščanskih kreposti, in da bi pred Bogom ne mogel obstati. Posebno pa je ga jako žalilo, ko je nekega večera videl, da je gospod zelo pijan prišel domu. Ubogi gospod Klare je o verskih rečéh vedno dobro mislil; krščanstvo je povsod spoštoval, kjer ga je našel. Samo od tistega časa, ko se je sam s seboj razprl, je malokdaj nanj mislil. Da bi omamil bolečino nad izgubljeno srečo svojega živ-

ljenja, iskal je vedno le hrupno veselje in tako se je včasih zgodilo, da je prestopil mero svojo. Pa tudi to mu je včasih tako malo ugajalo, da je v tej zadevi hvaležno poslušal Tomove nauke ter mu obetal, da bo se po njih ravnal. Od tega časa mu je bil Tom dvakrat ljubši, in Evangelina je smela k njemu zahajati, kadar se ji je ljubilo.

«Strijc Tom», rekla je nekega dne, potem ko mu je brala iz svetega pisma, «zdaj še le umem, kako je Kristus mogel za nas smrt trpeti».

«Zakaj pa, gospodičina Eva?»

«Ker sem sama čutila nekaj enakega», mu je odgovorila.

«Kako naj to razumem, ljuba gospodičina?»

«Sama ne vem prav povedati. Mislim pa — če se spomnim ubogih ljudi na ladji, kako so bili vkleneni in dalječ, dalječ poslani, in kako so morali svoje matere, ali svoje otroke zapustiti, brez da bi jih še kedaj mogli videti, ali če se spomnim groznega ravnanja, katero morejo večidelj pretrpeti vsi sužnji — da bi rada umrla, če bi mogla vso to revščino končati. Da, Tom, rada bi umrla, če bi moralo biti in če bi s tem kaj pomagala», dejalo je angeljsko devče

z modrim obrazom, ter je svojo ročico položilo na njegovo koleno.

Tomu je govor tako segel v srce, da so mu solze stopile v oči in ravno je hotel odgovoriti na to, kar teta pokliče Evangelino.

Tom je tako res preživel srečne dni. Njegovo največje veselje je bilo, če je komu razodel, česar je bilo polno njegovo srce. Kako bi pa naj tudi našel srce, ki bi bilo za krščansko resnico bolj vneto, kakor je bilo Evino? Vsa je gorela za to in bilo je res čudno, kako si je take resnice ne samo vtisnila v srce, ampak jih tudi obračala v svoj prid. Tako je bila enkrat pri svoji materi, ko je ravno razkladala svoje lepotije. «Glej Evica», dejala ji je mati, «te-le lepe reči dala bom tebi, kadar boš odrasla in stopila med svét. Imela sem jih na prvem plesi, in rečem ti, da me je vse občudovalo».

Evangelina je vzela lepotije v roke ter je pazljivo pregledovala, pa vendar so bile njene misli včisto drugam obrnene.

«No, dete, kaj se držiš tako mlačno?» vprašala jo je mati.

««So li ti kamni mnogo vredni, mama?»»

«Gotovo da! Prinesli so jih tvoj dedek iz Francoskega in izdali so mnogo denarja za nje».

««Oh, če je tako, bi jih tudi že zdaj rada imela, da bi ž njimi storila, kar bi hotela»», menila je Eva.

«Kaj bi pa storila ž njimi?»

««Prodala bi jih in za denarje bi si kupila v svobodnih državah mesto in bi tje prepeljala vse naše sužnje, ter bi jih tam učila brati in pisati»», odgovorilo je dekle, toda kmalo je obmolknilo, ker se je mati jela na vse grlo smejati.

«Morda bi še celo dala zidati hišo za izrejo otrok?» prašala je mati zaničljivo, «bi jih mar učila na citre igrati ali pa celo malati?»

««Ne, ljuba mama, učila bi jih brati sveto pismo in pisati pisma, da bi mogli s svojimi ljubimi dopisovati»», odvrnila je Evangelina s trdnim glasom. ««Saj vem, kako so žalostni, da tega ne znajo. Posebno Tomu se vsaj tako godi in tudi marsikateremu drugemu, in vselej se mi smili, kadar se na to spomnim»».

«Nikari Eva tako govoriti, otrok si še in tega ne razumeš; tvoje govorjenje nareja mi grozen glavobol», velela je mati, katera se je z glavobolom izgovarjala, kadar je slišala reči, katere ji ugajale niso.

Že iz tega malega se da posneti, da se je v ljubeznjivem dekletci po nečem neznanem

vnemalo hrepenenje, hrepenenje višje vrste, katero si je z djanjem ljubezni prizadevalo vtolažiti. Pa to hrepenenje pomenilo je še mnogo več, kar se je pokazalo pozneje. Ta krasna cvetka, prenježna za zemeljski vrt, bila je odločena v nebeški vrt, kjer bi jo imeli angeljčki gojiti.

Evina bolezen, ki ji je prinesla smrt, začela se je z nevarnim kašljanjem, na katero pa so njeni stariši v začetku malo porajtali in to tudi že potem, ko jim je Ofelija dokazala, kako nevarno da je. Oče ni mogel verjeti, da je njegov ljubi otrok tako nevarno bolan, ker ga je že sama misel na to plašila, da bi bilo kaj takega mogoče. Mati pa je bolj imela opraviti s svojim dozdevnim glavobolom in drugimi marni, kakor z boleznijo svojega otroka, katerega je le iz dolžnosti ljubila.

Ko so nazadnje uvideli, da se nevarnost ne da več tajiti in da je vedno večja, začeli so na vse kriplje iskati zdravnikove pomoči; toda bilo je že prepozno. Pokazalo se je, da je kašelj bil znamenje jetike, katera je ubogo Evangelino kmalo umorila. Evangelina je dobro čutila, da se ji bliža zadnja ura. Oče se je te misli močno branil ter s vso močjo trdil, da bo ozdravila, posebno ker je lastnost boleznii pripuščala, da je Evan-

gelina včasi vstala ter se sprehajala po sobi. Prinesel ji je zavoljo tega enega dne iz mesta lepo voščeno punčiko misleč, da bo jo ž njo prav razveselil. A varal se je mož. Ko je namreč stopil v sobo, zapazil je, da je bilo njeno obličje kakor razsvitljeno in dasiravno se je še večja ljubeznjivost razlivala čez njeni obraz, vrinila se je vendar z vso silo misel v srce skrbnega očeta, da je mogoče to znamenje bližnje smrti. Pa vendar se je še hotel pogovoriti, da še ni tako ter jo je skrbno prašal: «Ljuba Evica, povej mi vendar, ali ti je danes malo bolje?»

«Poslušajte me, ljubi ata», prosila je Evangelina, «že davno sem Vam hotela nekaj povedati, pa povem Vam zdaj, predno se z menoj huje zgodi».

Oče se je tresel v težkem pričakovanji, ko je Evangelina po teh besedah vsedla na njegovo naročje ter prijazno nadaljevala:

«Ne smem Vam nič več zamolčati; prišel je čas moje ločitve od Vas. Kmalo bom Vas zapustila za vselej», zaihtelo je devče tužno.

«Oh presrčna Evica, ne govori mi tako», opominjal jo je oče z milim glasom; «ne smeš gojiti tako žalostnih misel; gotovo je slabost tvojega života kriva, da so te obšle. Poglej, kako lepo voščeno punčiko sem ti prinesel!»

«Ne ljubi, ata», zaječala je Eva bolesto in je punčiko lepo položila na stran, «ne varajte samega sebe! Ni mi nič boljše in dobro čutim, da ne bom dolgo več živeła. Stanje mojega telesa me ni navdalo s temi mislimi. Ako bi mi ne bilo do Vas in do drugih, ki me ljubijo, bi se prav srečno čutila, veselim se smrti in hrepenim po nji».

«Kaj pa je tvoje srcece tako žalostno, preljubo dete moje? Nisi-li imela vsega, kar bi te moglo razveseliti in kar je bilo mogoče, ti dovoliti?»

«In vendar, bila bi rajše v nebesih, in samo zavoljo Vas in zavoljo drugih bi še rada živeła. Tukaj je toliko reči, ki me žalijo in katere so res strašne. Rada bi bila tam gori in zopet bi se ne ločila rada od Vas — to mi hoče skoraj srce razgnati».

«Kaj te je tako vžalilo in kaj ti je tako strašnega, otrok moj?»

«Oh, reči so, ki mi dan na dan stoje pred očmi in se ne dajo vsaka posebej imenovati. Žalostna sem zavoljo naših sužnjev, srčno me ljubijo in vsi so mi tako dobri in prijazni. Ljubi ata, rada bi videla, da bi bili vsi svobodni».

«Preljubo moje dete, mar misliš, da jim ni dobro pri meni?»

«Oj, se vé da jim je dobro; pa vendar bi bilo mogoče, ljubi ata, da bi se primerilo kaj strašnega, in kaj bi bilo potem ž njimi? Malokdo tako misli, kakor Vi. Strijc Alfred niso tak in tudi mama ne; pomislite na dalje, kako strašno ravnajo naši sosedi s svojimi sužnji».

«Ljuba Evica, bolje bi bilo za te, ko bi ne bila nikoli nič takega slišala».

«Zakaj bi mi pa to skrivali, ata? Vi bi radi videli, da bi bila vedno vesela, bi mi nikoli ne rekli žal-besede, še dovolili ne bi, da bi slišala kaj žalega, medtem ko nimajo uboge stvari vse svoje življenje nič, kakor trpeti revščino in nadloge. To se mi vidi krivično in ne morem umeti, zakaj bi z drugimi ne trpela vsaj toliko, da si njihovo trpljenje vtisnem v srce? Ljubi oče, ali bi nikakor ne bilo mogoče, da bi vsi sužnji bili svobodni?»

«Draga Eva, to bi bilo jako težko; jaz sam spoznam, da mi je sužnost huda nadloga in mnogo jih misli tako, kakor jaz. Zavoljo tega pa tudi želim, da bi nobenega sužnja več v deželi ne bilo. Pri vsem premišljevanji pa vendar ne vem, kako bi bilo mogoče, sužnost odstraniti».

«Ata, kako ste vendar dobri in blagosrčni; vedno veste povedati toliko prijetnih

reči: bi li ne mogli obiskati vseh sosedov ter jih pregovoriti, da bi izpustili sužnje svoje? Kadar bom mrtva, ljubi ata, boste se gotovo spomnili zdajne moje prošnje ter jo gotovo spoznili. Jelite?

«Kadar boš mrtva, Eva?» vzdihnil je gospod Klare z milim glasom. «Oh, ljubo dete, ne imenuj mi te strašne besede. Ti si moje edino veselje in moje vse na zemlji!»

««Otrok uboge stare Pruve je bil tudi njeno vse, kar je imela na zemlji, in vendar je morala poslušati, kako je upil in zdihoval, brez da bi mu bila mogla pomagati. Vidite ljubi ata, ubogi ljudje ljubijo svoje otroke enako, kakor Vi ljubite mene. Oh, storite vendar kaj za njè! Ravno tako neizrečeno hrepeni uboga Mami po svojih otrokih, od katerih je ločena, in vselej se joka, kadar kdo o njih govori. In kako silno ljubi Tom svoje otroke! Ali ni strašno, ata, da se godijo take reči, da se otroci po sili jemljejo svojim starišem?»»

«Oh, vpokoji se, prisrčno dete moje, in ne govori več o smrti; vse bom rad storil, kar želiš».

««Preljubi ata, pred vsem mi pa občajte, da boste oprostili Toma, kadar»» — zastala ji je beseda in čez nekaj časa je tiho pristavila: ««kadar mene več ne bo»».

«Da, rad bom storil vse, kar od mene terjaš, — samo umreti nikari!»

«Ljubi ata», hitela je deklica pristikajé svoje vroče lice na očetovo, «kako srčno želim, da bi šla skupaj».

«Kam pa, ljuba Evica?»

«K našemu Zveličarju! Oh, kako lepo je pri njem, kako ljubó, kako prijetno!»

Otrok je to govoril tako živo, tako iskreno, kakor da bi popisoval kraj, katerega je že večkrat videl. «Ali bi ne hoteli z menoj tje iti?» vprašalo je dekle z iskrečimi očmi.

Gospod Klare jo je z gorečnostjo pritisnil na svoje srce ter je molčal.

«Saj vem, da bodete k meni prišli», dostavila je hčerka z mirnim pa trdnim glasom, kakor če bi že slutila, kar se je prekmalo zgodilo.

Evangelina res ni dolgo na zemlji prebivala. Od onega časa lazil je njeni oče kakor sanjač okoli in bolest o izgubi preljubega otroka ga je tako prevzela, da ni nič več čutil, nič več videl, kar se je okrog njega godilo. Samo Evangelini dani obét mu je ostal svet in kmalo je ukrenil potrebne korake, da bi Toma osvobodil.

Že je bil dan odločen in samo sodnijskega potrjenja je bilo še treba, kar prinesejo enega

večera gospoda Klareta na pol mrtvega domu. Šel je v neko kavarno, da bi se tam pogovoril z doktorjem pravice. Ondi se je med dvema gostoma vnel prepir, — kar se v tistih krajih dostikrat zgodi, — začela sta se pretepati in ker je gospod Klare z mnogimi drugimi hotel prepiralca umiriti, ga je eden z nožem sunil v trebuh. Rana je bila smrtna. Celo noč je ležal brez zavesti in drugo jutro je izdahnul svoje dušo.

Njegova vdova je ostala tudi zdaj pri starem življenji svojem.

Darovala je sicer nekoliko solz svojemu možu ter se je koj črno preoblekla, pa truplo vmorjenega še se ni prav ohladilo, kar je že mlado sužinjo, ki je bila njena hišina, zavoljo malega pregreška izročila nadzorniku sužnjev ter zapovedala ji petnajst s palico naštetih! Toma ni hotela osvoboditi, temveč je pomanjkanje sodnijskega potrjenja obrnila v svoj prid in je ovrгла sklep ranjkega moža. Poklicala je precej po pogrebu svojega doktorja pravice in mu dala oblast, da bi oskrboval njena posestva in prodal vse sužnje, kolikor jih je bilo v hiši.

S tem je nastopil konec Tomove sreče in nastopili so mu zdaj hudi dnevi, kateri so se imeli še le unkraj groba premeniti v prijazne. Prosila je sicer zanj gospodičina Ofe-

lija Klaretovo gospo, a njeni trud je bil brez-
vpešen, bode li njeno pismo do Želbijeve
gospe zavoljo Tomovega odkupa kaj koristilo,
se ni dalo upati. Že prvih dni poslali so vse
Klaretove sužnje v veliko prodajalnico v Novi
Orlin, kjer so je zaprli do prvega semnja.
Samo dve sužinji je obdržala gospa Kla-
retova záse.

VII.

Hudi dnevi.

Med sužnji, ki so bili na dan prodajanja izpostavljeni, bila je tudi neka Kvaterona s svojo osemnajstletno hčerjo Emelino. Obe ste bile last neke prav poštene, pobožne gospe v Novem Orlinu, katera ni le prav lepo ž njima ravnala, temveč dala nji je učiti ženskih del, pisanja, branja in krščanskega nauka. Pa njen edini sin in dedič je bil jako lahkomiseln človek ter je v kratkem zapravil materno imetje; prišel je na boben in prodali so njegovo posestvo s sužnji vred.

Emelina je bila v hiši tiste gospé rojena in od nje tako vzrejena, kakor če bi bila svobodna. Komaj je takrat vedela, kaj je suženj in tudi njena mati Suzana ni nikoli sužnosti okusila. Toliko strašneje je bilo za obé, ko so nji očitno pripeljali na trg in še strašneje, ker ste skoraj gotovo vedele, da bodete vsaka drugam prodane in tako za vselej ločene.

To se je tudi zgodilo. Suzana je bila prva prodana. Kupil jo je prijazen že bolj postaren gospod, kateri bi bil tudi rad uslišal njeno milo prošnjo ter tudi prevzel njeno hčer, če bi ne bili neki kupci njene cene gnali tako visoko, da je bilo za njeni nakup njegovo imetje premajhno. Nazadnje je kupil neki gospod Emelino in dva druga zamorca. Samo nauki krščanske vere, katerih ste se zgodaj naučile, obvarovali so mater in hčer obupanja, če ravno jima je pri slovesu žalosti hotelo počiti srce.

Mož, kateri je kupil Emelino, bil je silno velik in po svojem obnašanji posebena surovost. Imenoval se je Legrè in je imel svoje posestvo v Lujzijani blizo 'rdeče' reke. Bil je po rodu iz Nove Anglije in v njegovi mladosti ga je mati napeljevala k pobožnosti. Toda dobri nauki, katere je prejemal od nje, izgubili so kmalo svojo moč, odkar je začel nemarno živeti in je naposled v vojski Španjcev z Amerikanci še celo šel med morske roparje ter se navzel popolnoma njihove divjote in surovosti. V tem je še pozabil mater svojo in ko so mu naznanili njeno smrt ter mu poslali nekoliko njenih las zaničeval je spomin svoje porodnice in je materne lase vrgel v ogenj!

S tolovajstvom si je pridobil mnogo denarjev ter v Lujzijani kupil obširno posestvo, kjer je oddaljen od omikanih ljudi samo skrbel za to, da bi pridelal obilo pavole in živel po svojem poželenji.

V ravnanji s svojimi sužnji se je razodeval najokrutnejšega nevsmiljenca v omenjenem kraju. Od prve zore do pozne noči so morali skoraj neprenehoma delati; da, trpinčil jih je še celo v nedeljo. Živeža jim je dajal silno pičlo. Kdor zvečer le količkaj ni dodelal, kar mu je za dan odmeril, dal ga je takoj do krvi šibati. Ravno tako se je moral vsak pokoriti še za tako nedolžno besedico, s katero bi se hotel opravičevati, in če je morda o katerem sužnji le sumil, da namerava pobegniti, kaznoval ga je še ostreje. Take je dal privezati k drevesu ter je okrog njih zakuril ogenj, da so se tako dolgo prazili, dok niso bili na pol pečeni. Da sužnja ni do smrti trpinčil, mu ni pripuščala njegova samogoltnost. Vgonobil ga je le, če je suženj s svojim delom odslužil kupno ceno, kapital in obresti; kupil je potem novega, od katerega je pričakoval več dohodkov.

Nikolj se ni bal kazni, katero določujejo tamošnje postave, ako bi kdo iz hudobnega namena ali dobičkarije vmoril sužnja; kajti vedel je predobro, da se sodnije le takrat

oglasijo, kadar se javijo priče. Prič pa nikoli ni bilo, kajti razven njega ni bilo nobenega belokožneža na naselbini, izjava zamorskih prič pa v ondešnjih krajih nima verodostojne veljave.

Ne treba nam povdarjati, da je bilo pod takimi okolščinami sužnjem življenje pri njem prava muka, in da so si vsako uro želeli, da bi od njega prišli ter mislili, kako bi najložje ušli. Toda bilo je skoraj nemogoče, da bi pobegnili iz tega kraja trpljenj. Legrè je pazil preveč na nje, in če bi se tudi temu ali unemu posrečilo, da bi ga prevaril, bili so pa njegovi psi tako naučeni, da so lovili sužnje in da so kmalo izsledili beguna. In kaj strašnega ga je potem čakalo si vsakdo lahko misli!

Če je Legrè kam odpotoval, bila sta dva nadzornika sužnjev njegova namestnika; bila sta sicer tudi sužnja, pa kadar jima je bilo mogoče, bila sta še hujša, kakor njijin gospodar sam, pred katerim sta plazila po vseh štireh. Da bi se mu bila bolj prikupila, ravnala sta s sužnji kolikor mogoče nevsmiljeno in dostikrat sta jih obtožila izmišljenih pregreškov, da sta jih le mogla trpinčiti.

Kadar je Legrè kupil nove sužnje, bila je njegova prva skrb, da jim je pokazal moč svojih težkih pesti.

Toma je kupil posebno zavoljo njegove brhke postave in ker je menil, da bi bil posebno za nadzornika sposoben.

Bil je toliko prebrisan, da je posnel s Tomovega obličja, da je pošten in zvest človek. Svojima sedanjima nadzornikoma zavoljo njijine potuhnenosti ni nič zaupal. Nekaj ga je zadržavalo, da ga ni koj postavil na njijino mesto, namreč molitvena knjižica, katero je slučajno našel med Tomovimi rečmi. O krščanstvu ni hotel nič vedeti, odkar se je, kakor pravijo, zapisal hudobi. Godilo se mu je pa tudi, kakor sploh vsem tistim, kateri zatajujejo Boga, kateri vse sovražijo, kar jih spominja, da še živi mnogo ljudi kateri verujejo v Boga in si prizadevajo, da bi mu zvesto služili.

Imenovano knjigo je zapazil Legrè na ladji, katera ga je s kupljenimi sužnji pripeljala po ‚rdeči‘ reki. Videl je, da je imel Tom skrinjico napolnjeno z oblačili, katera mu je sčasoma podaril gospod Klare. To mu je bilo nedoumno, ker je svojim sužnjem komaj najpotrebnejše reči privoščil.

Čedno obleko in snažne skornje, katere je Tom nosil, moral je takoj sleči ter obleči okorno krilo in obuti lesene coklje. Te in druga Tomova oblačila, posebno pa njegove srajce prodajal je Legrè kar tistim, kateri

so jih bolje plačevali ter je tako dolgo tržil, da je vse razprodal ladjarjem; molitveno knjižico pa je vrgel v vodó. Tom je na vse molčal ter tudi zaničevalno krohotanje svojega novega gospodarja ponižno prenašal; bil je srčno vesel, da mu je ostalo njegovo ljubo sveto pismo, katerega brezsrdni Legrè na vso srečo ni opazil.

Tom ni potreboval dolgo časa, da se je privadil vseh del in opravil na plantaži. Bil je spreten in marljiv v vsem, kar je prejel, in bil je navajen, da je vse natanjko in nemudoma opravil. Nadejal se je, da bo z vstrajno marljivostjo vsaj nekaj križev in težav svojega žalostnega stanu od sebe odvrnil. Videl je dosti revščine in nesreče okrog sebe, ki bi ga lahko globoko potlačila, toda podpirala in oživljala ga je vera v Onega, ki pravično sodi in njega dosedaj ni zapustil; sklenil je z vdanostjo vse pretrpeti, kar bi mu Bog naklonil.

Legrè, ki je Toma na tihem opazoval, je kmalo videl, kako ga lahko za vsako delo porabi in da je eden njegovih najboljših delavcev, ki jih je kedaj imel. Pa vendar mu je bil zopern, najprvo in posebno, ker je bil kristjan, potem pa, ker je svoje krščanske misli o vsaki priložnosti v djanji pokazal. Kadar je Legrè nad katerim svojih

sužnjev zarenčal ali mu je celo s svojim bičem katero pripeljal na hrbet, je prav dobro videl, da se je dotičnik Tomu smilil. Usmiljenega nadzornika sužnjev pa ni mogel potrebovati. Nadzornik je moral pred vsemi drugimi rečmi biti nevsmiljen in trdosrčen; in ker je bil Legrè prepričan, da bi o priložnosti odpotovanja nobenega bolj zvestega in zanesljivega nadzornika ne mogel doma pustiti, kakor Toma, je sklenil, da bi ga po možnosti obdelal po svojem kopitu in zavoljo tega krščanstvo in usmiljenost izbil iz njegovega srca. Že o prvi ugodni priložnosti je hotel svojo nakano izvesti.

Malo dni potem, ko so šli enega jutra zgodaj sužnji pavole nabirat, ugledal je Tom med njimi čedno oblečeno žensko, katera je kakor ostali nosila na hrbtu koš in gotovo ž njimi vred namenila delati.

Bila je velike, brhke rasti in zelo umnega obraza. Imela je k večjemu čez trideset let in po njenem obličji je bilo soditi, da je bila nekdam zelo zala; na njenem visokem čelu se je bral ponos in izreden pogum, dasiravno se je po njenem nagubanem lici lahko sodilo, da je pretrpela že marsikaj grenkega v svojem življenji. Tom še je sicer do zdaj ni videl, pa ker je vedno živel med omikanimi ljudmi, je kmalo spoznal, da mora tudi ona biti olikana.

Kmalo bomo več zvedeli o njenem življenju, tukaj le povemo, da ji je bilo ime Kasija in da je že mnogo let ondi prebivala. Legrèta je imela tako v oblasti, da se je nehoté vsak čudil, kateri ga je poznal. Kaj takega se ne zgodi redko. Koliko je imenitnih mož, kateri so svojim podložnikom silni trinogi, pa se v vsej ponižnosti plazijo pred žensko, katera jim ume zapovedovati.

Dasiravno je bil Legrè s svojimi sužnji nevmiljen, si vendar ni upal s Kasijo enako ravnati in vendar je bila tudi ona njegova sužinja in ga je dostikrat razsrdila. Samo zdaj se je toliko prenaglil, da jo je za kazen poslal pavole nabirat, pa gotovo bi bil to opustil, če bi bila le eno prijazno besedo izpregovorila, toda da bi storila kaj takega, bila je preveč ponosna.

Postavila se je poleg Toma in je tako spretno in urno delala, kakor če bi bila vse svoje življenje le pavolo nabirala. Tom se ji ni mogel dovolj načuditi. Koši za pavolo so bili silno veliki in vsak je moral do večera do vrha biti napolnjen ter imeti postavljeno težo. Legrè sam je tehtal koše in kateri suženj ni prinesel dovolj pavole, temu jih je dal nameriti, da je bilo joj!

To je Tom dobro vedel in ker je videl, da je stara, bolehava zamorka Lucija z ime-

nom pavolo počasi nabirala in je bilo videti, da ne bo dovolj nabrala, se je starke vsmilil ter ji pri delu pomagal. Čudila se je nad to postrežnostjo, katere ji dozdej še nihče ni skazal, ter se je v začetku branila, misleča, da bi lahko prišel v kako zamero in nepriliko. Pa Tom ji je zagotovil, da bo svoje delo že opravil. Toda to bi se bilo težko zgodilo, če bi mu Kasija, katera je vse videla, kar je delal, ne bila dala svoje pavole. «Vi še ne veste, kako se tukaj s sužnji ravna», je pristavila, «sicer bi gotovo ne bili tega storili. Le en mesec bodite tukaj, in gotovo ne bodete nikomur več pomagali, ampak veseli bodete, če bodete sami ohranili zdravo kožo».

To vse je videl in slišal nadzornik Sambo. Kakor zdivjan pritekel je k Tomu ter ga s vso silo vdaril po obrazu, ker je ubogi Luciji pomagal, starko pa je sunil, ker ni dovolj urno delala. Nesrečna, že prej tako slabotna starka, da je komaj stala, je zdaj pòpolnoma omedlela. A Sambo jo je kmalo zbrihtal. Vzel je veliko iglo ter ji jo do glavice zabodel v meso. Glasno je zavpila ter zoper svojo voljo vstala. «Vidiš stara vešča, to bolj pomaga, kakor olje!» zarohnel je Sambo ter je hotel tudi kazniti Kasijo. Že je zavihtel grozen bič, da bi jo vdaril, pa v tem tre-

nutku je stopila ponosno prédenj, pogledala ga s svitlimi očmi, iz katerih je odseval strašen srd ter mu rekla: «Pes, le dotakni se me! Imam dovolj moči, da te dam psom raztrgati, živega sežgati ali pa na drobne kosce razsekati: ene same besede mi je treba!» Pri teh besedah je strahopetni suženj skoro omahnil, zajecjljal je nekoliko besed, da bi se izgovoril, potem pa se je s strahom vmaknil.

Da bi se kolikor toliko odškodoval za to ponižanje, ni mogel opustiti, da ne bi svojemu gospodu naznanil, kako počasno je delala Lucija in da ji je Tom pomagal. Legrè se je veselil, da se mu je tako ponudila priložnost, da bi bržej začel Toma obdelavati. Ko so tedaj zvečer vpričo njega tehtali koše, opazil je res v svojo nevoljo, da je bil Lucijin koš dosti težek, toda rekel je naravnost, da je nabrala premalo; vказal ji je ostati, da bi prejela zasluženno kazen. Potem se je obrnil k Tomu ter mu velél: «Veš Tom, da te nisem kupil za navadno delo, odločil sem te namreč za nadzornika sužnjev. Zategadelj kar precej nastopi službo svojo in pretepi babo do živega!»

«Oh ljubi gospod, ponižno prosim, opustite to», prosil je Tom milo, «še nikoli

nisem takega posla opravljaj in s vso voljo ne morem tega storiti!» »

«Čakaj mrha zamorska, kmalo bom te naučil vbogati, kar ti ukazujem, in če ravno nikoli poprej takega opravila nisi imel!» razjezil se je Legrè, pograbil volovsko žilo, ter s tako močjo Toma vdaril po glavi, da se mu je kar kri pocedila.

«Tu imaš svoj delež!» pristavil je togotno. «Boš še tudi zdaj trdil, da moje zapovedi ne moreš spolniti?»

««Da, gospod, res ne morem»», odvrnil je Tom in si obrisal kri z obraza. ««Z veseljem bom delal noč in dan, dokler bo iskrica življenja v meni, toda to je krivično, kar zdaj zahtevate od mene, Vašega povelja ne morem spolniti, tega ne bom nikoli storil!» »

Pričujoči sužnji so se vsled tega govora kar prestrašili, ker so predobro poznali svojega okrutnega gospoda. Legrè je bil tako srdit in osupel, da dolgo ni mogel besedice izpregovoriti, da bi se maščeval.

«Kaj, ti črni pes se upaš mojo zapoved imenovati krivično?! Kako more kdo iz med vas živinčet tudi le oddalječ na pravico misliti! To bom odpravil enkrat za vselej. Kaj pa misliš, kdo da si, ti zgaga zamorska?»

Mar misliš, da si meni enak, ker si v predrznosti svoji upaš svojemu lastnemu gospodu dokazovati, kaj je prav ali ne prav? Ti tedaj misliš, da ni prav, če dam to babo pretepesti?»

««Da, gospod!»» ponovil je Tom s krepkim glasom, pa vendar krotko, ««uboga starka je bolna in slaba in res bi bilo nevsmiljeno, da bi jo zategadelj pretepesti posebno, ker je popolnoma opravila svoje delo. Če me pa hočete vmoriti, vmorite me, toda tovaršev svojih, sotrpinov svojih ne morem in ne bom nikoli pretepal, rajši kar precej umrjem!»»

S tem pa je Legrètova jeza dosegla najvišjo stopinjo; glasno krohotajé je zapovedal svojima rabeljnoma, Toma tako dolgo pretepati, da bi več tednov kazen čutil. S peklenskim veseljem sta zvršila nečloveka ukáz brezsrčnega trinoga.

Bilo je pozno po noči. Tom je ležal v groznih mukah in krvi na slabi svoji postelji; trpel je grozne bolečine, katere je še množilo pikanje velikih komarjev in neizrečena žeja. Nikogar ni bilo, ki bi mu pomagal, sam pa tudi le za eno stopinjo ni mogel prestopiti, da bi si vsaj skelečo žejo pogasil.

«Oh, usmiljeni gospod Bog! Ozri se milostljivo na me uboščeka, pomagaj mi, da

poslano nadlogo voljno pretrpim!» zdihoval je revež v trpljenji svojem.

V tem trenutku odprla so se na tihem vrata in v sobo je stopila ženska, noseča gorečo svetilnico.

«Kdo si pa?» vprašal jo je trpinčeni siromak s slabim glason. «Za božjo voljo te prosim, daj mi vode, da vgasim strašno svojo žejo!»

Bila je Kasija. Postavila je svojo svetilnico na tla, nalila kozarec vode, privzdignila nesrečnežu glavo ter mu dala piti.

«Pijte, kolikor se Vam poljubi», je rekla. «Saj sem vedela, kaj se bo zgodilo. Zdaj ni prvokrat, da sem po noči vstala in ljudem pijače prinesla, ki so bili v istem stanu, v katêrem ste Vi».

««Prav toplo se Vam zahvaljujem, ljuba gospodičina»», šepnil je Tom, ko se je okrepčal.

«Ne imenujte me gospodičine; nisem nič družega, kakor revna sužinja, in stojim nižje, kakor Vi kedar stati morete», odvrnila je bridko; šla je potem k vratam, prinesla z mokro rjuho pogrmeno žimnico ter je Tomu pomagala, da se je vlegel.

Ko je siromak ležal na žimnici, čutil je kmalo po hladni mokroti veliko hladilo v skelečih ranah svojih; še bolj pa mu je od-

legla bol, ko mu je v tacih rečeh skušena Kasija še drugih reči ponudila. Položila mu je potem namesto blazine pavole pod glavo in je poleg njega vsedla. Nekaj časa ga je sočutljivo pogledovala, potem pa je izpregovorila:

«Saj nič ne pomaga, ubogi mož, prav nič ne, če delate, kakor ste danes storili. Obnašali ste se kot dober mož in prav ste govorili; toda vse je zastonj, s tem ne bode nikoli nič opravili. V vražjih krempljih ste in Vaš strahovalec je močnejši in Vi boste opešali».

Opešati! ali mu ni v najhujših bolečinah in v trenutkih slabosti glas skušnjavca govoril enako? Tom se je silno vstrašil; kajti videlo se mu je, kakor če bi Kasijo bil taisti skušnjavec poslal k njemu.

«O Gospod, Gospod!» zdihoval je mučenik v srci svojem, «ne vpelji me v skušnjava! In če me skušaš, ne odtegni mi svoje pomoči, ker moja moč gine».

««Nič ne koristi, če kličete Gospoda — ne vsliši nobene molitve»», dejala je Kasija hladno. ««Vse je zoper nas, nebo in zemlja. Vse nas žene v peklenško žrelo. In kaj naj bi nas tudi pred tem rešilo?»»

Tom je zamižal in se stresel pri teh brezbožnih besedah.

««Vidim»», nadaljevala je potem, «da še celo nič ne veste, kaj se tukaj godi. Jaz pa vem. Pet let sem že tukaj in vso me je imel ta mož v svoji oblasti. Črtim ga kakor zlodeja»».

Tu ste na samotni plantaži, med puščobnimi močvirji več milj dalječ od vsake druge naselbine. Razven njega ni nobenega belega človeka tukaj, torej bi tudi nihče ne mogel pričati, če bi vas dal živega raztrgati, obesiti, ali pa do mrtvega pretepesti.

Tukaj ni nobene postave, katera bi komu izmed nas le količkaj mogla pomagati. In ta hudobnež! o! nič se na zemlji ne more misliti, česar bi on ne mogel storiti. Če bi hotéla vse povedati, kar sem tukaj videla in pretrpela, bi se Vam lasjé ježili in zobje bi vam groze klepetali. Pri njem ugovor nič ne pomaga. Moji stariši so me skrbno izredili, — toda on? Kaj je bil in kaj je zdaj? In vendar sem téh pét let pri njem preživela in vsako uro svojega življenja klela po dnevi in po noči! — —» To izgovorivši se je tako zasmejala, da se je po revni bajti razlegalo.

Tom je sklenil svoje roke; tema se mu je delala pred očmi, ona pa je povzela: ««In so-li vredni zanikrni sužnji, da zavoljo njih toliko trpite? Pograbil bi Vas vsaki o

prvi priložnosti, ko bi Legrè le namignol; vsi so tako izprideni in neusmiljeni, kakor jim je le mogoče; zato niso vredni, da se zavoljo njih žrtvujete in jih tako varujete škode»».

«Uboge stvari!» zaječal je Tom boleстно, «kaj jih je tako poživinilo, kaj jih naredilo tako neusmiljene? In jaz naj bi odjenjal, ter se sčasoma tako popačil, kakor so se oni! Ne, ne, gospodičina! Vse sem izgubil — ženo, otroke, domovino in dobrega gospoda, kateri bi mi bil dal svobodo, če bi bil še le en dan živel. Na tem svetu sem vse izgubil; ostajejo mi še spomini in pa — nebesa in teh nečem izgubiti, nečem z grehi Boga žaliti».

««Bog nam tega ne more v greh šteti, če smo grešiti prisiljeni»», zatrdila je Kasija; ««samo od tega more odgovor terjati, ki nas v greh napeljuje in nam grešiti veléva»».

«Mogoče», dejal je Tom, «toda naš dolg bi ne bil zategadelj nič manjši. Pod tukajšnjimi okolščinami bi pač ne bilo nemogoče, da bi bil tako trdosrčen in brezbožen, kakor je nadzornik Sambo; toda tega me varuj Bog in sveti angelj varuh! Ž njegovo pomočjo bom vse pretrpel, skoz groba vrata pripeljal bo me v nebeske dvorane svoje.

Zdaj še le prav za prav razumem stvarnika svojega, kaj z menoj namerava».

Kasija je strmo gledala, globoko vzdihnila in potem izpregovorila: ««Da, da, resnico govorite! Da, Vi imate prav! O moj Bog, kako dolgo bo še to trajalo!»» zdihovaje valjala se je po tleh, tako se ji je omečilo srce.

Dolgo sta oba molčala; nazadnje se je oglasil Tom, rekoč: «Oh, prosim gospodična, pogledajte tam v suknji, v žepu nekje imam sveto pismo, rad bi ga imel». Šla je po knjigo in mu jo izročila. Tom je v nji iskal toliko časa, da je prišel v evangeliju svetega Luke do trpljenja Tistega, kateri nas je s svojimi ranami odrešil.

«Gospodična, prosim lepo, če bi hoteli biti toliko prijazna, da bi to tukaj brali, — to je boljše kakor najboljše olje».

Kasija je vzela knjigo s ponosnim obličjem ter je urno prebrala zaznamnana poglavje. Potem pa je glasno brala Odrešenikovo trpljenje, katero ji je, kakor je bilo videti, globoko segalo v srce. Ko je prišla do besed; «Oče odpusti jim, saj ne vedó, kaj delajo», samega ginjenja ni mogla berila nadaljevati. Položila je mično knjigo na stran, pokrila z ruto obraz ter se milo razjokala.

Tom je ž njo jokal in jo čez nekaj časa ogovoril: «Vidim, gospodična, da ste v vseh rečéh bolje olikani, kakor jaz revež; eno pa je vendar, česar bi se mogli tudi učiti od ubogega Toma. Pravite, da je Gospod Bog zoper nas, ker nas pusti trpinčiti in z nogami teptati; kako so pa ravnali ž njegovim sinom, gospodom vsega veličanstva? Ni li bil vedno ubog, ko je živel na zemlji, ali je bil kdo izmed nas kedaj tako ponižan, tako zasramovan in trpinčen, kakor on? Gospod nas ni pozabil, to je gotovo! Trpimo torej in ž njim bomo kraljevali; če ga pa zatajimo, tudi on nas ne bo hotel poznati, tako govori sveto pismo. Niso li vsi trpeli, Kristus in učenci njegovi? Bodli so nje, kamnjali in žagali; oblačili so se z ovčjimi in kozjimi kožami ter trpeli veliko pomanjkanje, žalost in revščino. Če trpimo, še ne smemo misliti, da se je Gospod od nas odvrnil; ravno nasprotno je, če se njega držimo in se grehu ne vdamo».

««Pa zakaj nas pušča v okolščinah, v katerih se ne moremo grehu vbrantiti?»»

«Navzlic temu vendar greh lahko opuščamo», zavrnil jo je Tom.

««Kaj pa hočete storiti, če Vam jutri zopet začne žugati in Vas pretepati? Poznam vse njegove muhe in zvijače in groza me

je, če pomislim, kaj bo z Vami počenjal, samo da bi Vas spravil na svojo stran. In nazadnje bodete vendar morali ubogati, ter mu biti pokoren!» »

«Gospod Kristus», vzdihnil je Tom, «Ti se usmili moje vboge duše in varuj me slabosti!»

«Oj, blagi mož», izpregovorila je Kasija, «enako zdihovanje in prošnje slišala sem že večkrat, toda vse ni nič pomagalo. Odjenjati bodete morali tudi Vi, ali pa bodo Vas na kosce razsekali» ».

«Če je taka, rajši umrjem!» odgovoril je Tom. «Naj me mučijo, dokler hočejo; s tem le povspešijo mojo smrt, potem mi pa nič več ne morejo. Pripravljen sem na vse! Prepričan sem, da mi bo Gospod pomagal, da bom vse lahko prebil».

Kasija je molčé in zamišljena pred se zrla.

«Mogoče, da je to prava pot», oglasila se je naposled; «toda za tiste, kateri so prijenjali, ni nobenega upanja več — nobenega! V nesnagi in zaničevanji živimo toliko časa, da nazadnje sami sebe zaničujemo! Brez nade smo, brez vse nade! Glejte Emelino. V srce se mi smili revica. Zdaj vidite», rekla je se naglo k Tomu obrnivši, «zdaj vidite, kaj sem. Pa vedite, da sem v bogastvi izrejena. Prav dobro še se spo-

minjam, kako sem se kot otrok igrala v leske-
čih poslopjih; krasno sem bila opravljena in
vsi imenitni gostje in znanci naše hiše so me
hvalili in ljubili. Zabavala sem se na vrtu z
brati svojimi in sestrami v senci žlahtnih dre-
ves, toda to prijetno življenje je kmalo nehalo.
Dali so me v samostan v šole; ondu sem se
učila godbe, francoskega jezika, šivanja in več
drugih potrebnih reči in ko sem dopolnila
petnajsto leto, prišla sem domu — k oče-
tovemu pogrebu. Umrli so nagle smrti in kedar
so cenili njihovo imetje, se je našlo, da je
bilo več dolgov, kakor kar so gléštali. In
ko so očetovi upniki popisovali imetje, po-
stavili so tudi mene v cenilni zapisnik. Moja
mati so bili namreč sužinja in oče so vedno
nameravali, da bi nas oprostili, pa prehitela
jih je smrt. Tako je prišlo, da so cenilci
tudi mene vpisali kot premično blago. Vedela
sem, kaj da sem, a to me nikoli ni skrbelo. —
Kdor je trdnega zdravja, ne pomisli, da lahko
naglo umrje. Tako so bili tudi moj oče
zdravi in čez štiri ure potem mrlič. Kolera
jih je vzela takoj v začetku, ko se je po-
javila v Novem Orlinu. Dan po njihovem
pokopu se je moja mati z deco svojo pre-
selila na posestvo svojega očeta. Videlo se
mi je, da je z mano ravnala kakor s ptujko;
druzega pa pri tem nisem nič mislila. V

Novem Orlinu si je najela mladega doktorja pravice za svojega pooblaščenca, kateri je vsak dan prihajal v našo hišo ter se z mano prav prijazno pogovarjal. Enega dne je pripeljal družega mladega moža sabo, ki mi je med vsemi najbolj ugajal, kar sem jih kedaj videla. Šel je z mano na vrt; bila sem zeló žalostna, ker sem se čutila tako osamelo in zapuščeno. Prav lepo me je tolažil. Trdil mi je, da me je videl, predno sem otišla v kloster in da sem se mu takoj v začetku jako prikupila. Zavoljo tega hoče v prihodnje biti moj prijatelj in varuh. Da je pa za mene položil dve tisoč dolarjev in da sem zdaj njegova lastnina, tega mi mož ni omenil. To bi pa tudi mojih misli o njem ne bilo motilo, ker sem ga preveč spoštovala. Da res, spoštovala sem ga! Tako je bil ljubeznjiv, tako blagosrčen! Odvêdel me je v lepo stanovanje, kjer je bilo vsega dovolj, kar si srce poželeti more. Pa to mi je bilo brez vrednosti, ker mi je bil on črez vse. Čislala sem ga bolj, kakor svoje življenje.

Samo eno sem želela, samo to sem ga prosila, da bi me osvobodil. Mislila sem, da me res tako čisla, kakor mi je vedno za-trjeval; mislila sem, da še ne bo branil me vzeti za ženo svojo in me tako osvoboditi. Toda naznanil mi je, da je to nemogoče.

Služila sem mu sedem let. Nalezel je rumeno mrzlico, in dvajset dni in noči sem čula pri njegovi postelji, — jaz čisto sama. Dajala sem mu zdravila in mu urejevala vse domače reči. To pa je tudi uvidel in me zaradi tega imenoval svojega varuha ter rekel, da sem mu le jaz otéla življenje.

Imela sem dva preljuba otročička. Starejši je bil deček in se je imenoval, kakor oče njegov, Henrik, kateremu je bil ves podoben.

Imel je jednako lepe oči, jednako visoko čelo in lepo kodrasto glavico; ves je bil očetove narave. Drugo dete, mala Eliza, je bila mêni podobna, kakor je trdil oče. In reči mi je sméti, da sem se s svojima otrokoma kaj ponašala. Posebno mu je ugajalo, da se je z nami vozil v odprti kočiji ter poslušal, kako so nas memohodeči hvalili. To so bili rés lepi dnevi! Mislila sem se tako srečno, kakor le kdo srečen biti more».

«Pa čakali so me hudi dnevi. Henrika je obiskal njegov strijc Butler, kateri mu je bil vélik prijatelj in katerega je sploh veliko čislal. Meni ta mož ni ugajal, in nekaj mi je v srci govorilo, da bo nama prinesel nesrečo. Zapeljal je Henrika k vsakeršni veselici in pripetilo se je večkrat, da ju pred dvema ali tremi nočmi ni domu ni bilo. Temu nisem upala ugovarjati, ker sem le

predobro vedela, da bi me ne ubogal. Strijc ga je tudi kmalo seznanil z igralci in od tistihdob ga ni bilo moči več brzdati. Nazadnje mu je strijc izbral še novo prijateljico in opazila sem, kako me je od dne do dne bolj mrzil.

Skoraj me je žalost umorila, toda reči mu nisem mogla ni besedice. Oni zanikernež mu je potem zelo nasvetoval, da bi mene in otroka prodal njemu, da mu odpusti svoto, katero je pri njem zaigral in res — Henrik nas je prodal!

Malo dni potem mi je naznanil, da mora po opravkih iti na kmete in da ga več tednov ne bo nazaj. Tokrat je bil tako prijazen, kakor že dolgo časa ne. Pa ni me premotil ne s tem, ne z obetom, da bo se kmalo vrnil.

Vedela sem, da je moj čas prišel. Otrpnila sem, kakor kamen in ni mi bilo moči ne govoriti ne jokati. Poslovil se je od mene in otrok dvakrat, trikrat in šel je. Videla sem, kako je zasedel konja ter sem gledala za njim, dokler mi ni zginil izpred oči. Zdaj mi je pa minila zavednost in omedlela sem».

Kmalo je prišel hudobnež po me in po ljuba otročička moja. Naznanil mi je z mlačnimi besedami, da je kupil mene in otroka moja ter mi tudi pokazal kupno pismo. V dno

peklá sem ga klela in mu zagotovila, da rajše umrjem takoj, kakor da bi se njemu pokorila. Zavrnil me je, da to lahko storim, če se mi poljubi, toda če nečem rabiti pameti, bo mi prodal oba otroka, da ne bom zvedela, kam in komu. Povedal mi je kar naravnost, kako je navlašč Henrika zakopal v dolgove, da bi ga omehčal in pripravil k prodaji, ker je na vsak način hotel mene dobiti v svojo last, da si je Henrik izbral drugo nevesto in tako meni podrl vsako upanje.

«Kaj mi je tedaj bilo storiti, nego se vdati božji volji. Nisem se smela ustavljati, ker mi je nečlovek ostro zažugal, da otroke takoj proda, če bi se le količkaj branila. Oh, kakšno je bilo to življenje! Živela sem s strtim srcem, morala sem spoštovanje hliniti človeku, katerega sem nad vse črtila. In vendar sem morala ubogati, ker sem se silno bala za svoja otroke. Z uboščekoma je ravnal silno osorno in trdo. Posebno je na Henričku vedno kaj grajal. Dan na dan sem živela v strahu ter sem si po mogočnosti prizadevala odvrniti, česar sem se bala, da bi se mojima otrokoma zgodilo. Toda moje prizadevanje je bilo brezuspešno, vse je bilo zastonj. Neusmiljenec je prodal oba otroke. Nekega dne me je povabil, da sva se peljala na

sprehod, in ko sva se vrnila, otrok ni bilo nikjer več. V obraz mi je povedal, da ju je prodal in bil je tako drzen, da mi je pokazal krvave denarje, katere je spečal za otroka. Divjala sem in obupno klela človeka, ki me je tako pahnil v nesrečo in mislim, da se me je nekaj časa bal. Pa rekel mi je, da je le na mojem obnašanju ležeče, prodana otroka še kedar ali nikoli več videti in če ne bom mirna, se bodeta morala otroka za to pokoriti. Z materjo, katere otroke ima kdo v oblasti, lahko počne, kar se mu ljubi. Pomiril me je ter mi trdil, da bo otroka še kupil nazaj. Šla sem potem nekega dne po svojih opravkih mimo robske ječe; pred vrati sem videla množico ljudi in slišala sem vpiti otroka. Kar ugledam svojega Henrička, ki se je mnogim možem iztrgal in kričeč tekkel k meni ter se mene oklenil. Možje so z grdim kletjem hiteli za njim, in eden, čegar podobe ne pozabim nikoli, mu je rekel, da bo ga že v ječi spokoril in poplačal takó, da bo ga dolgo pomnil. Prosila sem jih lepo in ponižno, toda moja prošnja je bila bob v steno. Možje so se mi posmehovali, ubogi otrok pa je jokal ter me milo pogledoval. Odtrgali so mi ga in ga potem vlekli nazaj v ječo, otrok pa je vékal in klical mater svojo. Pri meni je postal nek mož, ki me je

pomiluje pogledoval. Ponujala sem mu vse denarje, kolikor sem jih imela pri sebi, da bi pri ónih za me govoril. Toda odmajal je z glavo ter mi rekel, da je slišal, da je bil deček, odkar je bil kupljen, vedno trmast in neubogljiv in zavoljo tega so ga ravnokar kaznovali. Hitela sem domu, kakor bi me kdo podil in vpitje mojega otroka mi je neprenehoma šumelo v ušesih. Brezi sape sem prišla v sobo k Butlerju, povedala mu, kaj se je zgodilo ter ga prosila pomoči. Toda smejal se mi je v obraz ter mi zaničevalno odgovoril: „deček dobiva zdaj mazilo!“

«Kar je še govoril, ne vem, samo toliko še se spominjam, da sem bila kakor iz uma; zgrabila sem na mizi velik in oster nož ter sem se zapodila na hudobneža. Kaj se je pa dalje godilo, ne vem; zavednost me je minila in več dni sem bila nesvestna.»

«Ko sem se zopet zavedla, bila sem v lepi sobici — pa ne v svoji. Stregla mi je stara zamorka. Tudi zdravnik me je obiskal vsak dan in so sploh veliko skrbeli za me. Pa kmalo sem vedela zakaj. Butler me je namreč privêdel semkaj na semenj.»

«Nisem verjela, da bi še kedaj ozdravela, in si tudi želela nisem. Pa v moje gorjé se je zgodilo drugače. Mrzlica me je pustila in ozdravela sem. Potem sem se

morala vsak dan lišpati, in prihajali so gospodje in odhajali, me ogledovali, izpraševali ter se za me pogajali. Jaz pa sem bila silno žalostna in molčeča in tako je vsakemu prešlo veselje, da bi me kupil. Naposled se mi je žugalo s tepenjem, ako se ne bi kazala brihtne in vesele. Konečno je prišel enega dne neki gospod z imenom Stuart. Opazila sem, da sem se mu vsmilila; videl je, da me je težila velika žalost, zavoljo tega me je prijazno nagovarjal in tolažil in morala sem mu razodeti, kaj se je z mano zgodilo. Kupil me je potem in mi obečal, da bo povpraševal po mojima otrokoma in če ju najde, da bo ju kupil. Odpravil se je res v hišo, v kateri je bil poslednjič moj Henriček, toda zvedel je, da so ga prodali že nekemu posestniku ob gorenji Biserski reki. Mojo malo hčerko Elizabeto pa je zasledil pri neki stari ženi, pri kateri je bila hranjena. Ponujal je za njo veliko svoto denarjev, toda zastonj. Butler je namreč o tem pogajanji zvedel ter mi je dal na znanje, da se nikari naj ne trudim, da je za nobene denarje ne dobim.

Gospod Stuart mi je bil prav dobrotljiv; imel je blizo Novega Orlina svoje posestvo, kamor me je vzel s sabo. Pa moja sreča

ni dolgo trpela. Prišla je kolera in Stuart je umrl, samo jaz, ki sem iz vsega srca želela umreti, sem ostala živa. Bila sem zopet prodana; šla sem iz roke v roko, dokler sem se postarala in me je ta živinjski Legrè kupil ter pripeljal tu sem.»

S tem je Kasija prenehala. Srce ji je burno kipelo, ko je k Tomu obrnena popisovala življenje svoje. Govorila je tako živo, da je Tom pri tem nekaj časa pozabil bolečine svojih ran in v duhu vse ž njo pretrpel, kar je prebila sama.

«Verujem», pričela je čez nekaj časa, «da pravični Bog živi, kateri vse vidi, kar delajo ljudje. Tudi v kloštru sem se učila, da bo prišel dan sodbe, dan plačila!»

«Svobodniki pa našega in naših otrok trpljenja nič ne obrajtajo, ker jim nismo več vredni kakor nema žival. Le nekaj naj tukaj omenim, kar je samo ob sebi pač majhna reč. Hodila sem po cestah z žalostnim srcem ter sem želela, da bi se hiše podirale náme, ali se kamenje pod mano pogreznilo v brezdno. Taki so bili čutiljeji moji in s temi bom velikega dne stopila pred Stvarnika svojega ter pričala zoper tiste, kateri so meni in otrokom mojim morili dušo in telo!»

«Ko sem še bila mlado dekle, bila sem pobožna in vedela sem, da sem ljubila Boga

in sem molila. Zdaj pa sem zgubljena ovčica in v oblasti hudobe, ki me po dnevi in po noči napeljuje k dejanji, katero bom te dni tudi gotovo izvršila!»

Ko je končala, vzdignila je roko kakor k prisegi in divji ogenj je švigal iz njenih oči.

«Da, v pekel ga pošljem, kamor je namenjen — in če bi me zaradi tega tudi živo sežigali!» Strašnose je zasmijala, potem pa zastokala in se zgrudila na tla.

Toda to je trpelo le malo časa. Kasija je počasi vstala in se zopet zavedela.

«Morem še kaj več za vas storiti, ubogi mož?» povprašala je ter stopila k Tomove-mu ležišču; «hočete li piti vode?»

Mili in krotki glas, s katerim je to govorila, bil je čudno nasprotje divji strasti, s katero se je borila malo trenutkov poprej.

Tom se je napil ter ji milo pogledal v obličje.

«Oh, da bi se gospodičina hotela napotiti k Tistemu, kateri žejne napaja s studencem žive vode!» »

«K njemu se napotiti? H komu? Kdo in kje je?» vprašala je brzo Kasija.

«On je, o katerem ste gospodičina poprej brali — on je Gospod» ».

«Ko sem bila še otrok, sem mnogo-krat njegovo podobo gledala nad oltarjem», odvrnila je Kasija z milim glasom in rosnimi očmi, kakor če bi si bila srečna leta mladosti želela nazaj; «pa tukaj Gospoda ni», pristavila je naglo. «Tu prebiva le greh in strašen obup! Oj! oj!» Položila je roké na prsi in globoko vzdihnila, kakor če bi težko breme ležalo na njenem srci.

Tom je hotel govoriti, a pomignila mu je z roko, da mólči.

«Ne govorite, ubogi mož, spite rajši, če morete». Potem je postavila vrč z vodo poleg njega, popravila še njegovo posteljo ter otišla.

Med tem, ko se jo to godilo pri Tomovi postelji, bil je v Legrètovi sobi večji hrup.

Legrè je bil sam s seboj nevoljen, ker je dal Toma tako hudó pretêpsti, ali bolje rečeno nevoljen je bil o Sambovem izdajstvu, kateri ga je navedel, da je najmarljivejšega delavca do smrti stepel takrat, ko je bilo treba pavolo nabirati. Da bi si nevoljo pregnal, šel je v svojo sobo, vzel močne pijače ter vsedel k mizi.

Še ni dolgo pil, kar prisopiha Sambo z obličjem polnim skrivnosti v sobo, češ, da ima kaj zelò važnega javiti. Držal je v roki zganen list papirja.

«Kaj nosiš tu?» vprašal ga je Legrè ostro.

««Copernijo, gospod!»» stresel se je Sambo.

«Kakšno copernijo?!»

««Nekaj, kar zamorci dobivajo od copernic, da jih tepenje nič ne boli. Tom je imel to ob vratu privezano.»»

Legrè je bil kakor vsi, kateri Boga zaničujejo, silno praznoveren človek. Vzel je papir ter ga razvil z nekim strahom. V njem pa je dobil le srebrn dolar in nekaj lasí. Kakor smo že omenili, je dolar Tomu podaril mladi Želbijeve Jurij, lasé je pa Tom prejel v spomin od Klaretove Eveline, predno je umrla.

Dolar je padel na tla, lasje pa so se ovili kakor živi okrog Legrètovega prsta.

Ves preplašen je teptal Legrè z nogami, vpil in se védel kakor brez pameti, nazadnje je vendar zagrabil lase ter jih vrgel v ogenj.

«Kje si je dobil, zakaj mi je prinašaš?» zarjul je nad zamorcem, ki je ves osupel zijajoč stal pred gospodarjem svojim in ni mogel razumeti, kaj ga je tako naglo vznemirilo. «Varuj se, da bi mi še kedaj prinašal take peklenske stvari!» To izgovorivši, brcnil je Samba tako, da je odletel ven na dvorišče, kjer je proti volji svoji poljubil

tlak. Naglo je pobral kosti svojega rojstva in se veselil, da se mu ni pripetilo kaj hujšega.

Se vé, zamorec se ni mogel spametovati, kaj je njegovega gospoda tako naglo in tako silno razjarilo. Bralec bo se pa že spomnil, če se domisli, da je Legrè lase umrle matere svoje z grešnim zaničevanjem vrgel v razbeljeno peč. Lasjé, ki so se mu kakor začarani ovili okolo prsta, spomnili so ga nehote tistega hudobnega dejanja in v prvem svojem strahu je res mislil, da so taisti. Da je pa tudi te zagnal v ogenj, ni bila ravno njegova volja, zazdelo se mu je namreč pri pogledu lasij, kakor bi ga bila vpičila kača.

Nalival je in izpikal kozarec za kozarcem, da bi omamil hudo svojo vest ter vtišil notranji glas, kateri mu je neprenehoma klical, da je onečastil spomin matere svoje, da je v drugič njene lasé vrgel v ogenj in da ga tem gotovejše zadene kletev materina, ki ga bo pahnila v ogenj peklenški.

Pa bolj ko je popival, bolj so ga plasišile pošasti njegove domišljije, katere so bile še strašnejše zavoljo tihote, ki je kraljevala krog njega.

Naposled ni mogel več strpeti. Moral je imeti družbo polno hrupa in sestavljeno

iz ljudi, ki so njemu najbolj ugajali. Bila sta to Sambo in Kvimbo, katera je v sredi noči k sèbi poklical z rogom, čegar zvok sta ona dva že prav dobro poznala. Prišla sta kmalo in ko njima je fini njen gospodar obilo natočil žganja, morala sta zdaj peti, zdaj plesati, zdaj se na videz ruvati in v obče vse storiti, kar se je gospodu količkaj videlo pripravno, da bi mu muhe izbilo iz glave in izmišljene strahove in grozo odpodilo od njega.

To je bilo ob času, ko se je Kasija vračala od Toma. Prišla je pri zadnjih vratih v hišo in v svojo sobico, v kateri ji je bilo odkazano stanovati, odkar je prišla Emelina. Sicer bi jo bilo to jako jezilo, toda preveč je črtila Legrèta, kakor da bi se mogla spodtikati ob taki malenkosti. Razven tega se ji je iz srca smilila Emelina. Premišljevala je, kako bi siroto rešila pogube ter naposled sklenila, ali takoj umoriti Legrèta, ali pa pobegniti. Za bég je pa potrebovala zveste družice, na katero bi se smela zanesti, zato se ji je Emelina videla najbolj pripravna. Iz previdnosti ji namena svojega ni hotela prej razodeti, kakor še le tedaj, ko bi se dovolj prepričala, da je dekle res molčljivo in zvesto. Zdaj pa še ni vedela, kako se v tem oziru ravnati proti Emelini.

Emelino je izbudil hrup in ker ni vedela, kaj se godi, vstala je preplašena. Sedela je na pol oblečena na stolu in ko je vstopila Kasija, vstrašila se je misleča, da prihaja Legrè. Toda kmalo je spoznala svojo zmoto, in bila je vesela, da je Kasija že prišla, ker jo je samo bilo groza čeméti v ozki celici.

«Kaj pa pomeni ta strašni hrup tu doli?» vprašala je ravno prišlo Kasijo.

«To bi tudi jaz rada védela, čeravno sem že večkrat slišala kaj enacega», odvrnila je Kasija malomarno.

«Oj Kasija, povej mi vendar, ali nikakor ni mogoče uiti od tod? Kam, to mi je vse eno; ali v močvirje h kačam ali kam drugam, to mi je enako. Bi li ne mogla kam pobegniti?»

«Nikamor, kakor v grob», odgovorila je Kasija trpko.

«Si li že kedaj poskusila?»

«Doživela sem že več poskušenj pa tudi njihov izid», bil je kratek odgovor.

«Rada bi prebivala v močvirji in glo-dala drevesno skorjo. Kač se ne bojim. Ljubše so mi kače, kakor ta trinog!» hitéla je Emelina živo.

«Mnogo jih je bilo že tukaj, ki so isto mislili, kakor ti», opomnila je Kasija na

to. ««Toda v močvirji bi se ne mogla dobro skriti; psi bi te izvohali, izdali in potem —»»

«I no, kaj potem?» povprašala je Emelina poluglasno. «Kaj bi mi pa storil in kaj bi mi mogel storiti?»

««Prašaj rajše, kaj bi ti ne storil ali bi ti ne mogel storiti»», zavrne jo Kasija. «Ni bil zastonj v zahodnji Indiji v šoli in ni ga posla, katerega bi se on vstrašil. Malo bi spala, če bi ti hotela vse razodeti, kar sem doživela, če bi ti razlagala reči, o katerih sam dostikrat pripoveduje, posebno kadar je dobre volje. — Strašno vpitje, ali boljše rečeno rujovenje vbogih stvari, katero sem časih slišala, mi je mnogokrat po cele tedne šumelo v ušesih. — Tu naravnost čez dvorišče je mesto, kjer vidiš ožgano, na pol posušeno drevo in krog tega kupe pepela; le vprašaj koga, kaj pomeni in videla bodeš, če se bo kdo upal ti povedati»».

«To bi pač rada zvedela».

««Ne, jaz ne maram o tem govoriti, še misliti ne. Bog vé, kaj bove že jutri doživele, če ubogi Tom ne odjenja, temveč ostane trmast»».

«To je strašno!» dejala je Emelina in groza jo je spreletela. «Oj Kasija, svetuj mi vendar, kaj mi je storiti?»

«Ubogaj, kakor moreš; sfori, kar ti je storiti in odškoduj se s sovraštvom in zaničevanjem»».

«Zahteva, da naj pijem njegovo ostudno žganje», povzela je Emelina, «to se mi pa tako silno gnjusi».

«Pa vendar ga pij!»» pristavila je Kasija. «Meni se je gnjusilo istotako, zdaj mi je pa prava potreba. Ložje boš prenašala križ svojega stanu, če boš ubogala, kar ti svetujem jaz»».

«Mati so me vedno svarili, da žganja naj ne pijem».

«Mati so te svarili!»» vzdihnila je Kasija náto bridko. «Kaj pomaga tukaj materino svarjenje? Kupljena si in lastnina si tistega, kateri je za te naštel gotove denarje! Pij žganje, ti pravim; pij ga kolikor ga moreš, in vse boš ložje prebila»».

«Kasija, bodi vendar usmiljena!»

«Tebi usmiljena? Kaj nisem? Nimam tudi jaz sama hčere? Bog vé, kje je in kako se ji godí! Gotovo je tudi robinja, kakor njena mati in kakor bodo tudi njeni otroci! Tu ga ni konca ne kraja!»»

«Oh, da se nikoli nisem rodila!» zdihovala je Emelina milo.

«Take želje mi niso neznane in nove»», opomnila je Kasija hladnokrvno. «Tudi jaz

sem zdihovala enako ter smrt klicala na pomoč»».

«To pa je grešno», zavrnila jo je pobožna Emelina.

««Grešno ravno ni, vsaj ne tako grešno, kakor so reči, katere se tukaj dan na dan godé. — V kloštru sem se učila reči, katere so mi delale pred smrtjo strah. Da, če bi bilo s smrtjo vse opravljeno, potem bi se že —»»

Kasija je obmolknila ter se težko zamislila, Emelina pa je svoje obličje pokrila z rokami in jokala.

V spodnji sobi je med tem vse vtihnilo in Legrè je naposled ves pijan obležal. Sicer ni bil pijanec, in če je časih žganje rad srkal, bil je vendar še toliko zmeren, da je vedel, kaj dela. Se vé, pri tem mu je njegova trdna narava tudi dosti pripomogla.

Ta večer so ga pekoča vest in pošasti njegove domišljije hudo mučile in da bi jih pregnal, prekoračil je svojo navadno mero ter s tem dosegel, da se jih ni več spominjal, ko se je prebudil. Toda kmalo potem so nastopile težke in strašne sanje; videl je belo podobo, ki je pristopila k njemu ter ga potipala z ledeno, koščeno roko. Tudi lasje so mu bili zopet pred očmi, in so se mu navzlic branitvi ovijali krog prsta, krog roké.

Kar na krat so se raztegnili ter se mu naglo ovili krog vratu; bolj in bolj so se zadrgovali in ga tako davili, da je še komaj dihal. Potem je slišal neštete glasove, ki so mu šli skozi možgane in kosti. In zopet se mu je dozdevalo, da leži na kraju groznega prepada; strahoma se je lovil in za njim je stala Kasija, ki se je vesela na moč trudila, da bi ga pahnila v prepad. Tudi bela podoba se mu je zopet prikazala; razgrnila je svoj plašč in pred njim je stala njegova — mati! Pogledovala ga je z ognjenimi očmi, potem se obrnila od njega in konečno izginila. In zavalil se je v prepad, pošasti pa so na to ploskale, se smejale in zaničevaje v njega zijale. Zbudil se je ves preplašen in utrujen.

Jutranje solnce je že sijalo v njegovo spalnico in bil je lep dan. V njegovi duši pa je bilo oblačno; groze minole noči imele so ga še vedno v svoji oblasti. — Imel je še tudi težko glavo zavolj vžitih pijač. Toda mislil si je: klin s klinom ter je polno kupico žganja vlil váse.

«Ha, prebil sem peklensko noč!» zavpil je Kasiji nasproti, ki se je odpravila v njegovo sobo, ko je slišala, da je vstal. Razložil ji je vse dogodke prejšnjega dne in grozne sanje, ki so ga nadlegovale preteklo noč.

To priložnost je takoj porabila v svojo prid, da bi ložje izvedla namen, s katerim je prišla k njemu; hotela ga je namreč pregovoriti, da bi s Tomom ne ravnal več tako neusmiljeno. Njega omečiti, to ji še na misel hodilo ni, ker predobro je vedela, da bi bil njen trud zastonj. Poznala je boljši pomoček, s katerim ga je zadela tam, kjer je bil najbolj občutljiv. Bilo ji je znano, da je s svojimi sosedi stavil veliko svoto, da bo to leto on prvi v Novem Orlinu s svojo pavolo na semnji. Severni Amerikanci ravno tako radi stavijo, kakor Angleži, in kdor dobi stavo, ta je v veliki časti. Legrè je bil prvič častilakomen in drugič dobička lačen.

Kasija mu je tedaj polagala na srce, kako lahko izgubi stavo, če ravno v sredi pobiranja pavole svojega najboljšega delavca pokvari in kako bi ga naposled zasmehovali oni, kateri bi stavo dobili. To je pomagalo, posebno pa, ker mu je glava še puhtela groznih sanj; sklenil je, da bo s Tomom vsaj zdaj ravnal bolje in da ga bo še le kaznoval po končanem poljskem delu záto, ker se je drznil, da je njemu ugovarjal in trdil, da so njegova povelja nepravilna. Tega mu nikakor ni mogel pozabiti.

Tom je potem, ko mu je Kasija postljala, sladko zaspal in imel je prijetniše sanje,

nego njegov gospod. Sanjalo se mu je, da je bil med svetimi trumami zveličanih nebeščanov, izmed katerih mu je Evelina v nebeški lepoti stopila nasproti ga srčno tolažeča s sladkim govorom svojim tako okrepčala, da se ni nič preplašil, ko ga je Legrè s svojim osornim glasom vzbudil.

Potem ko je revnega Toma s suvanjem spravil na noge, je osorno zahteval, naj bi kar pokleknil pred njega ter ga zavoljo večerašnje nepokorščine prosil odpuščenja.

Tom se ni premaknil ni.

«Peklenski pes, rečem ti še enkrat!» zarujovel je Legrè nad njim ter ga vdaril s trstiko svojo.

«Tega ne morem, gospod Legrè», odgovoril je Tom pohlevno. «Storil sem, kākor se mi je videlo prav in tako bom delal vselej. Neusmiljeno ne bom nikoli ravnal, zgōdi se mi, kar koli».

«Dobro, gospod Tom! pa ne veš, kaj se more še vse zgoditi. Misliš, da je to dovolj, kar si že prejel? Motiš se! Bom te že naučil, da boš mi v vsem pokoren. Dal bom te privezati k drevesu, okolo tebe zakuriti ogenj, da boš se lepo počasi pekel. Kaj ne Tom, to bo prijetno?»

«Vem gospod», odvrnil je Tom, «da me lahko trpinčite, dà, celo vmorite. Toda po vsem tem pa pride večnost!»

Beseda večnost okrepčala je dušo in telo ubogega zamorca ter šinila skoz dušo brezsrčnika, kakor oster meč. Zaškripal je z zobmi, a zloba mu ni dala izpregovoriti. Tom je nadaljeval z milim in krotkim glasom:

«Gospod Legrè, obečal sem Vam takrat, ko ste me kupili, da bom Vam pošten in zvest delavec in tak tudi hočem biti. Svoje roké, svoj čas, svojo moč in — vse darujem Vam, duše svoje pa ne izročam nobenemu umrjočemu. Ta je last nebeskega Stvarnika mojega, Njegove zapovedi bom zvesto spolnoval, Njemu živim in hočem umreti; tega si bodite svesti. Umreti se kar nič ne bojim in če biti mora, umrjem rajše danes, kakor jutri. Lahko me do smrti pretepete, sestradate ali zapovejte sežgati, — toliko hitreje bom prišel tje, kamor moje hrepeni srce!»

«In vendar bom te spokoril, predno se ti srčna tvoja želja izpolni!» zatrdil je Legrè srdito.

«Telega gospod nikoli ne dosežete, kajti imel bom pomoč», dejal je Tom.

«Kdo bi ti le pomagal?» zagodrnjal je Legrè zaničljivo.

«Bog, Vsemogočni je moja pomoč!» odgovoril je revež.

«Ti pes peklenški!» zagromel je Legrè nanj ter ga vdaril s pestjo po obrazu, da se je kar na tla zvalil.

V tem hipu čuti Legrè, da ga je prijela mrzla roka. Ozrè se — bila je Kasija. Mrzla roka ga je spomnila sanj in s tem so stopile vse strašne podobe pretekle noči pred njegovo črno dušo in obšla ga je groza.

«Norite li?» vprašala ga je Kasija francoski. «Pustite ga vendar, jaz bom skrbela, da bo zopet dela zmožen. Vam nisem povedala, da ne odjenja?»

Legrè jo je res ubogal. ««No, zastran meñe!»» ji je prikimal in potem k Tomu obrnen pristavil: «Zdaj te puščam, naj ti bo, ker je delo silno in pri delu nikogar ne morem pogrešati. Povem ti pa: pozabil in odpustil ti ne bom nikedar! Ostanem torej tvoj dolžnik in pozneje bom ti poplačal vse na črno tvojo kožo. Me razumeš?»»

To izgovorivši mu je obrnil hrbet in otišel.

«Le idi!» šepnila je Kasija, jezno za njim pogledujé; «prišel bo tudi tvoj čas! Ubožec, kako je z Vami?»

««Gospod Bog je poslal svojega angelja in me rešil iz levovega žrela»», zahvalil se je Tom.

«Da, tokrat», vzdihne Kasija; «toda vso njegovo jezo ste nakopali náse, ž njo bo Vas vedno zasledoval in ne bo poprej miroval, dokler si je popolnoma nad Vami ne ohladi. Poznam tega človeka!»

Govorila je golo resnico. Predno so se Tomove rane zacelile, moral je po Legrètovem povelji opravljati vsa težka dela, in trdosrčnež ga je mučil, kar se je dalo. To je bilo Tomu hujše, kakor najostrejše tepenje. Ko je prenašal tepenje pričakujoč še hujših muk, krepilo ga je upanje, da bo kmalo umrl. Urne, britke smrti se ni bal, ker je takoj po nji videl veselo večnost in družega si nič želel ni. Ni se nadejal počasnega trpinčenja in to vsakdanje hujskanje, preganjanje in neprenehano pikanje je bilo zanj najterša skušnja. Vse se mu je videlo temotno, nobeden žarek tolažbe ni posvetil v revno njegovo srcé. Če je hotel moliti, ni mogel; če je bral sveto pismo, ni ga oživilo; bil je duševno ves zapuščen.

Enega večera je sedel neizrečeno žalosten in potr t v svoji samotni koči. Po dolgem premišljevanji in po tolažbi hrepeneč je vzel sveto pismo ter poiskal najlepše branje, ki mu je sicer dajalo toliko moči in kreposti. Toda naj ga je še prebral tolikrat, vendar ni našel željene tolažbe in žalosten je po-

ložil bukve na stran. Zdramilo ga je hudo krohotanje — pred njim je stal Legrè.

«No, stari fant», dejal je zaničljivo, «vidi se mi, da te tvoje krščanstvo zapušča! Dobro sem vedel, da se bo tako zgodilo in da bom jaz vendar le dosegel svoj namen!»

To neusmiljeno zasramovanje je Toma bolje bolelo, kakor glad in žeja, kakor mraz in tepenje. Obmolčal je.

«Bil si bedák», povzel je Legrè, «hotel sem ti le dobro, ko sem te kupil. Bilo bi ti lahko dosti bolje, nego je Sambu in Kvimbu. Namesto, da bi bil trpel in trpel, hodil bi lahko svobodno okrog in bi zapovedoval ostalim zamorcem. Spametuj se torej, zdaj še je čas. Vzemi te neumne bukve in vrzi je v ogenj pa pristopi k moji veri, ki bo ti dajala več dobička, kakor tvoja hinavščina.»

Tom je imel v svojem sedanjem stanu silno veliko in težko skušnjavo. Pa vendar je ostal stanoviten rekoč, da vere svoje z nobeno drugo ne zameni.

«Saj vidiš, da ti Bog ne pomaga, sicer bi ne bil pripustil, da sem te kupil», rekel je skušnjavec. «Tvoja vera je zgolj laž in goljufija. To dobro vem. Storil bi bolje, kakor sem ti že velél, če bi se poprijel mene; ker jaz sem mož, ki kaj velja in premore!»

«Gospod, tega ne smem in ne morem; jaz ostanem zvest sveti veri svoji», odgovoril je Tom. «Naj mi Bog pomaga ali ne, vendar se mu ne izneverim; v njega bom veroval čez svojo moč».

«Tem večji bedák si!» razhudil se je Legrè. «Za mojo voljo ostani v neumnosti svoji; pa videl bodeš, da bom vendar vklonil tvojo trmo!» To izgovorivši je Legrè otišel.

Ko je tako skušnjavo premagal, čutil je zopet novo življenje: njegova duša je bila okrepcana in ves strah je izginil iz njegovega srca. Vera mu je povrnila vso krepost in dušno moč. Trdno in nepremakljivo je bilo njegovo zaupanje v Boga, in sladek nebeski mir se je vselil v siromakovo srce. Tudi berila iz svetega pisma so zopet pokazala krepilno svojo moč. Obljuba: «Bodi zvest do smrti in prejel bodeš krono življenja», ga je posebno navduševala in ker mu je proti volji ostala pred očmi, oklenil se je tega izreka s vso močjo. Ves oveseljen in Bogu vdan je pel z ginenim srcem pesmico, s katero je v vsaki sili svoje srce povzdignil k Stvarniku svojemu.

Pripravljen je bil na vsako trpljenje.

Od tega časa je bil Tom ves izpremenjen in vedno vesel. Vsakdanje križe in

težave je zdaj lahko prenašal. Njegov gospod ni mogel umeti, kako se je tako naglo izpremenil in vprašal je enkrat Samba, kaj on o tem misli. Sambo je ménil, da namerava Tom skrivaj pobegniti, in Legrè se je tega že veselil, ker se mu je dozdevalo, da Tomu res kaj tacega roji po glavi. Bil je namreč prepričan, da bo vbežnika zopet vjel in da bo potem imel najlepšo priložnost mučiti ga po svoji dobri volji. Med tem pa se je večkrat trudil, da bi Toma odvrnil od njegove vere. Česar besede niso premogle, bodo pa šibe in palice storile. Tako je surovež mislil in tako je tudi delal.

Pozno enega večera, ko je že vse spalo, sedel je Tom v tihem premišljevanji v sobici svoji, kar je v luninem svitu v gledal žensko, ki se je previdno približavala. Stopil je iz koč in spoznal Kasijo, ki ga je čudno pogledala in mu veléla, da jo sprémi.

«Pojdite, oče Tom», rekla je, «hodite z mano; moram Vam povedati nekaj prav važnega».

«Kaj tacega, Kasija?» začudil se je Tom.

«Ne hrepenite li po svobodi svoji, Tom?»

«Dosegel jo bom, kadar bo volja Božja».

«Se vé da, pa še to noč jo lahko dosežete; za to me spremite», veléla mu je Kasija zopet.

Tom se je obotavljal.

«Idite vendar!» rekla mu je tiho. «Gospodar trdno spi. Dovolj opija sem mu nalila v žganje, in če bi ga imela več, bi Vas ne potrebovala. Zdaj se pa ne obotavljajte več; zadnja vrata niso zaklenena, ondi leži pripravljena sekira. Vrata njegove spalnice so odprta; pot bom Vam pa pokazala jaz. Opravila bi vse to sama, ko bi le bila dovolj močna. Pomagajte mi torej!»

««Nikakor, za nobeno ceno ne!»» branil se je Tom ter jo z vso silo držal, ko ga je hotela seboj vleči.

«Premislite vsaj položaj ubogih zamorcev», opominjala je Kasija. «Vse lahko osvobodiva, da potem gredó kam v puščavo in ondi živé svobodno záse. Povsod je boljše življenje, nego tukaj».

««Ne!»» zavrnil jo je Tom ostro. ««Kdor pozabi na Boga, ne more nikoli storiti kaj dobrega. Rajše bi si odsekal desnico, kakor izpolnil Vaš nasvèt!»»

«Bom pa sama zvršila svoj namen», dejala je Kasija in je hotela ótiti.

««Gospodičina Kasija!»» zaprosil jo je Tom, ««prosim Vas za voljo našega Zve-

ličarja, ne prodajajte drage duše svoje na tak način! Iz tega bi se rodila gola nesreča. Gospod Bog nam prepoveduje, da bi se mi maščevali. Čakajmo potrpežljivo, on bo sam plačeval»».

«Še čakati!» vskliknila je Kasija nestrpno. «Nisem li čakala? Nisem trpela in trpela, da se mi je konečno zmešala pamet? In koliko sto in sto ubogih, nedolžnih stvari je že trpinčil? Vas li ne muči do krvi? Druzega tako ne bom storila, kakor zvršila že davno zaslužen kaznen! Njegova ura je prišla in s svojo krvjo naj poplača storjeno krivico!»

«Ne, tako ne gre!» dejal je Tom njene pesti držeč. «Ljubi naš Zveličar je pretil dragoceno svojo kri za nas vse, ki smo bili njegovi sovražniki. Gospod nam pomagaj, da hodimo po njegovih stopinjah in ljubimo sovražnike svoje!»»

«Ljubimo sovražnike svoje?» zavpila je Kasija togotno, «take sovražnike in ljubiti? To je nemogoče!»

«Vse je mogoče», zavrne jo Tom, «saj imamo mogočnega pomočnika, kateri nam daje moč in pogum, da premagujemo tudi najhujše skušnjave»».

Tomov krotki in prepričevalni govor in njegove solze so bile hladilna rosa na zbe-

gano srce pomilovanja vredne žene. Potihnil je dušni njeni vihar in v globočini njenega srca so se začeli gibati občutki, ki so bili dozdej s silo potlačeni. Pričela je čez nekaj časa bolj z mirnim glasom: «Vam nisem pravila, da so me preganjali zli duhovi? Oj, oče Tom, jaz ne morem moliti! In kako rada bi molila, kako rada bi olajšala srce svoje! Odkar so mi poprodali otroke, nisem več molila. Kar Vi trdite, mora gotovo biti resnično!»

««Uboga revica!»» tolažil jo je Tom. ««Oj Kasija, molil bom za Vas, samo povrnite se k Odrešeniku našemu; on je vendar prišel, da potolaži vse žalostne!»»

Kasija je stala molčé in svitle solze so padale iz njenih oči.

««Gospodična Kasija»», povzel je čez nekaj časa Tom, ««svetoval bi Vam in Eme-
lini, da bi pobegnili na kak način, toda brez da bi se pregrešile, kakor ste ravnokar nameravali»».

«Nama hočete li pomagati, hočete li z nama, oče Tom?»

««To ravno ne»», odgovoril je Tom mirno, ««imel sem že nekđaj priložnost, toda uvidel sem, da me je Gospod poklical tu sem, da še kaj storim za dušo ene ali druge ubogih rev, ki so tukaj. Zato pa ostanem tu in bom

ž njimi vred voljno nosil svoj križ in nadloge. Z Vami pa je drugače, Vam je prebivanje tukaj huda ječa; za to je bolje, da greste od tod, kakor hitro Vam je mogoče»».

«Dokler živí ta trinog, ne vem za nobeno drugo gotovo zavetje, kakor za grob», odvrnila je Kasija trpko. «Ni je zverine, ni ga ptiča, ki bi ne imel, kam bi se skríl, še kače in gadje imajo svoja zavetišča, le mi nimamo nobenega tacega mesta. V daljnem in samotnem močvirji nas izsledé in najdejo psi. Kam tedaj naj se zatečemo?»

Tom je molčé obstal ter je čez nekaj časa izpregovoril: ««On, ki je Danijela varoval med levi in tri može ohranil v razbeljeni peči, — Gospod, ki je hodil po morji in zapovedoval vetrovom, da so mu bili pokorni — isti še živi in jaz trdno verujem, da bo Vas otel iz sovražnikov rok. Poskusite in jaz bom iz vse duše molil za Vas»».

Kako čudno je vendar in od kod neki to prihaja, da se časih zbudi misel, katere dostikrat nì ne porajtamo, ki je med jezero drugimi edino prava? Kasija je časih tuhtala po cele ure, kako bi ložje ušla; napravila je nešteti ukrepov, katere pa je zopet zavrgla, ker se ji niso dali izvêsti; zdaj pa ji je na enkrat nekaj šinilo v glavo, kar je

bilo lahko zvršiti in o čegar izidu ni dvomila ni.

«Poskusila bom, oče Tom!» dejala je urno, brez da bi bila povedala kaj in kakó.

««Pomagaj Vam Gospod Bog!»» bil je njegov odgovor.

Legrètova hiša je bilo staro, trdno poslopje, kakoršna imajo sploh v Ameriki. Bila še je iz časov, ko so se Francozi priselili v Lujzijano. Legrè jo je kupil od bogatega francoskega naselnika, kateri mu je vse skupaj prepustil za prav nizko ceno.

Surov in divji človek Legrè cenil je lepo pohištvo le malo in je vse jako zanemaril. Mnogo reči so pri pojedinah pijanci razbili in naposled je večji del pohištva in orodja spravil pod streho; v stanovanji je obdržal le toliko, kolikor mu je bilo za neobhodno potrebno.

Nahišje je bilo dolgo, kakor cela hiša, toda temno in polno kotov. Sploh je bilo jako neprijetno. Posebno slabo pa je slovelo, odkar je bila ondi zaprta zamorka, ki se je nekoč zamerila Legrètu, in ki je tam prišla ob življenje, da nihče ni vedel, kako. Samo toliko se je zvedelo, da so enega večera prinesli truplo umrle raz nahišja in da so je skrivaj zagrebli. Govorili so pa, da nesrečna zamorka ni v grobu ni imela po-

koja, temveč da na nahišji straši in ondi zaradi svojih pregreh strašno joče. Kakor smo že povedali, bil je Legrè silno praznovéren; vest mu je očitala, da je umoril nedolžno zamorko in zastonj si je prizadeval, da bi vtolažil notranji glas, ki ga je vedno mučil. Ni mu skrivna ostala govorica, da zamorka hodi strašit in prizadejala mu je neizrečen strah.

Bal se je zavoljo tega ljudi in ker hude svoje vesti ni mogel vtišiti, je prisegel, da bo prvega zaprl na nahišje, ki bi o tem le črhnil besedico. — To je pač bilo vzrok, da o tem niso več očitno govorili, toda med zamorci se je ta govorica vendar ohranila in vsak, ki je imel v hiši kako opravilo, se je bal celo stopnic, katere so vodile na nahišje. Tudi Legrè se jih je káj skrbno ogibal in za nobeno ceno bi ga nikdo ne pripravil, da bi obiskal nahišje. — V to je Kasija stavila svojo rešitev. Njena spalnica je bila ravno pod nahišjem. To se ji je pa tudi izvrstno posrečilo. Nekega dne je dala svojo sobico kar izprazniti in pohištvo prenesti v dolenje stanovanje. To je pa storila ravno ob času, ko je vedela, da Legrè prijezdi domu.

Ko je Legrè selitev opazil, je takoj začujen vprašal, zakaj se to godi. Kasija je na

to kratko odgovorila, da si vsaj po noči želi pokoja.

«Kdo vraga te po noči nadleguje?» vprašal jo je naglo.

««To Vam pač prav lahko povem, če Vas mika zvedeti»», obregnila se je Kasija.

«No, kaj pa je? Jaz hočem vedeti».

««E, kaj družega, kakor stokanje in zdi-hovanje pod streho ravno nad mano, in nekdo v copatah počasi hodi; časih se celó sliši, kakor če bi kdo koga pretepal in to vse trpi od pol noči pa do zore»».

Legrè je stal ves osupel z odprtimi usti. Prizadeval si je na vso moč, da bi se pokazal srčnega in je trdil, da vsega tega ne veruje. Rekel je, da ropočejo podgane in da veter vzrokuje take čudne glasove; toda sam pri sebi je mislil vse drugače, in če tudi poprej ni bil prepričan, da straši, je zdaj gotovo verjel.

Kasija je zdaj svojo stvar že na pol opravila, a s tem še se ni zadovoljila. Poslužila se je vsake priložnosti, da bi spravila Legrèta še v večji strah. Pripovedovala mu je strašne povesti in se delala, kakor če bi jo bilo groza, in kadar je ura odbila polnoči, ropotalo je vselej na podstrešji. — Ropot je napravljala s tem, da je na nahišji na

kup nanosila stolov in drugega orodja, vse povezala z vrstico, katero je skozi zvrtno luknjico napeljala v izpraznjeno spalnico, kjer je potem o dogovorjenem času Emelina le potegnila, da je takoj zaropotalo. Kasija je še tudi v eno strešnih lin tako pripravno privezala ozek vrat ubite steklenke ali flaše, da je kar piskalo in zvižgalo, kadar je veter močno vlekel skozi njo. Ker se je to zgodilo tudi mnogokrat po dnevi, je razven Legrèta še marsikdo slišal zvižg in ropot, in kmalo se je na celem posestvu strah močnejše vrinil v glavé vseh, kakor kedaj poprej. — Od tega časa si je Kasija bila popolnoma svesta, da si ne bo nihče upal približati se nahišju, naj se zgodi kar koli. Ukrenila je torej brez odloga vse, kar se ji je v izpeljavo namena svojega videlo potrebno.

Najprvo je nanosila ponoči, ko je že vse spalo, suhega mesa, kruha in drugega živeža in sveč v kot pod streho, tudi večji del svoje in Emelinine obleke. Potem se je pa Legrètu jako dobrikala in se mu s tem prikupila tako, da jo je nekega dné vzal s sabo v mesto na Rudeči reki. S potoma si je natanjko zapomnila vsa znamenja, po katerih bi ne mogla pota zgrešiti in ravno tako je prerajtala čas, koliko bi ga pešec potreboval do mesta.

Ko je bilo vse pripravljeno, razodela je vse Emelini in je pričakovala samó še pripravnega časa, da bi zvršila svoj namen.

Mračilo se je že in Legrè je otišiel obiskat nekega soseda. Kasija in Emelina sta v svoji sobici skladale svoja oblačila, katera sta zvezali v dva zvežnja.

«Tako», je dejala Kasija, «dovolj velika bosta. Zdaj deni klobuk na glavo in pojdive; najbolj pripravní čas je».

««Moj Bog, nikaar še ne idive; saj naju še lahko opazijo!»» ugovarjala je Emelina.

«To ravno hočem», odvrnila je Kasija. «Ne umeš li, da morajo vedeti, da sve na vsak način zunaj hiše in da naju morajo iti iskat? Stvar je namreč taka: Me dve se splazive pri zadnjih vratih ven in hitive memo dvorišča. Sambo in Kvimbo bodeta naju gotovo videla in tekla za nama; toda takrat bodeve že v jelševji na močvirji in tje ne moreta za nama, brez da bi poprej ne poklicala drugih in ne izpustila psov. Predno pa naju res začnejo zasledovati, bo že temno; potem storive majhen ovinek, stopive v širok, z bičjem in grmovjem obrasten potok, ki teče memo hiše, gazive po njem tako dolgo, da zopet prideve do zadnjih vrat. Tako pridejo psi na krivo sled, ker naju v vodi ne morejo izvohati. V hiši ne

bo žive duše najti, ker bo vse drlo za náma, kar koli se bo moglo gibati. Skrivaj smuknevi tedaj skozi zadnja vrata in na nahišje, kjer sem že pripravila dobro posteljo. Se razume, da bova morale tako več časa čakati na nahišji, kajti Legrè bo vse spravil na nogé, da bi naju vjel. Iz soseske bo poklical izurjene lovce in napravil bo vélik lov, in tedaj gotovo ne bo ni pedenj zemlje v močvirji ostalo nepreiskane. Hvalil se je že dostikrat, da mu še nikoli ni ušel nobeden suženj. Naju pa naj loví, kakor se mu poljubi. Zdaj pa le pojdive!» dejala je Emelini ter jo prijela za roko. Stopile ste tiho skozi zadnja vrata ter hitele memo poslopja proti močvirji. Ko ste bile že skoraj v goščavi, zaslišite nekogá, ki jima je velél stati. Pa ni bil ne Sambo ne Kvimbo, temveč Legrè sam, kateri je z groznim kletjem tekel za njima. V tej silni nevarnosti je Emelina skoraj omedlela. Toda Kasija ji je zažugala z bodalcem, da jo na mestu umori, ako ne gré ž njo. To je pomagalo, in bežale ste hitro naprej. Kmalo ste se skrile v goščavi, Legré pa se je srdit vrnil in šel iskat pomoči.

«Prokleta!» zatulil je ves zdivjan. «Le počakajta, babi, bom vaju že dobil! V pasti

mi ste in ne uidete mi za nobeno ceno! Ha, zato se mi bodete presneto pokorile!»

«Hej, Sambo! Kvimbo! Vsi ven!» vpil je na vse kriplje, ko je dospel na dvorišče. «Dva beguna v močvirji; kdor mi ju privéde nazaj, dobi pet dolarjev plačila! Pse mi odvežite! Odvežite Tigra, Sultana in druge!»

Vsi so hiteli, kar jim je bilo zapovedano; večidel vsi zavoljo plačila ali pa iz slepe pokorščine, drugi pa, da bi se s tem prikupili Legrètu. Odvezali so pse, prižgali bakle in razdelili puške. «Smem li na nji streljati, če nji drugače ne bi mogel dobiti?» vprašal je Sambo. ««Na mlado dekle ne»», odgovoril je Legrè, ««na Kasijo pa le, da se prekucne v pekel, za katerega je že davno zrela. Naprej!»»

Kmaló so otišli vsi in v hiši in na dvorišči ni bilo žive duše več videti.

Kasija in Emelina, ki sta ves čas čakale v potoku, videle in slišale sta vse; smuknile sta urno skozi zadnja vrata in Kasija je šla naravnost v Legrètovo sobo. Emelina se je zaradi tega silno bala ter jo prosila, da bi se čim hitreje skrile.

«Saj se tako hudo ne mudi», odvrnila je Kasija mirno, «vsi so na lovu in si s tem kratijo čas. Bove se še že skrile o pravem času. Med tem moram skrbeti za pot».

To izgovorivši je hitro potegnila iz Legrètove suknje, katero je bil naglo slekel, denarnični ključek, odprla blagajnico, pobrala vse bankovce in je vtaknila v žep.

«Oh, tega ne storive!» prosila jo je Emelina.

«I zakaj neki ne?» odrezala se je Kasija možato. «Mar rajše v gozdu umrješ lakote, kakor da bi imela pomoč, s katero lahko prideve v Kanado? Z denarji se vse lahko opravi!»

«Se li ne pravi to krasti?» pristavila je Emelina plašno.

«Kaj krasti!» odrekla je Kasija pikro. «Vsak teh bankovcev je vkraden! Vkradel jih je tistim izstradanim, koprnečim stvarem, katerim kvari dušo in telo in jih tako počasi mori. Če mu to izderem iz njegovih krempljev kot pomoč za pot, se to pač ne more imenovati greh! Zdaj pa le pojdive v najino skrivališče, ondi imave živeža dovolj in tako bove že prebile nekaj časa jih opazovaje, kaj bodo počeli».

Emelina je res našla vse pripravno urejeno. V prostornem kotu je stala miza z dvema stoloma; gorela je lahko luč, brez da bi se bliščala skozi line ali se sicer videla pod streho. Blizo mize je stala proti

strehi obrnena postelja, ki je bila za obe dovolj prostorna.

Ko je Legrè s svojimi tovariši več ur zastonj lovil, vrnil se je domu ter grozno razsajal. Emelina se je silno bala, da bo zdaj tudi pod streho ukazal vse preiskati, toda Kasija jo je kmalo pomirila.

Še isti večer je jahal k sosedom svojim in jih prosil, da bi mu drugi dan pri lovu pomagali. Res so storili vse, da bi ubežniki našli in so preiskali močvirje tako skrbno, da bi bilo čisto nemogoče, da bi se bile ondi skrile.

Videti, da tudi zdaj zastonj išče, bil je tako razkačen, da ni vedel kaj početi.

Vso svojo zlobo je obrnil na ubogega Toma. Nekoga je moral imeti, nad kom bi se znosil, in kaj je bilo bolj naravno, kakor da si je izvolil Toma, katerega je smrtno črtil.

K temu mu je še prišlo na um, da je včeraj na Tomovem obrazi zapazil neko veselje, neko škodoželjnost, ko je zvedel, da ste Kasija in Emelina ušle. Tom res ni šel na lov; ostal je z Lucijo in nekaterimi drugimi sužnji doma, s kojimi je že nekaj časa opravljal večerne molitve in se ž njimi pobožno pogovarjal. Legrè mu pa tudi ni ukazal iti loviti, ker je v tem oziru poznal nje-

gove misli in preveč hitel, kakor da bi se ž njim ménil. Da bi se svojevoljno lovцем pridružil, bilo je Tomu samo na sebi nemogoče. Saj je pa bilo tudi dovolj zasledovalcev na nogah, in Legrè bi bil s svojimi psi tudi lahko dosegel svoj namen. Kake zvijače sta se ubežnici poslužile na svojem begu, da se niste skrile v močvirji, ampak da ste tičale doma pod streho, o tem Tom ni sanjal ni. Mislil je, da je Kasija navzlic vsem nevarnostim zbežala čez močvirje. Zato se je tudi jako bal, da bi ji zopet vjeli. Ko pa je zvedel, da lovci niso nič opravili, se je na tihem srčno veselil.

Legrè je bil trdno uvérjen, da Tom vé, kje sta ženski in sklenil je trdno, če bi bilo treba, prisiliti ga z najhujšimi bolečinami, da bi mu naznanil njijino zavétje. Ko se je torej družega dne proti poludnevu prazen vrnil z lova, ukazal je svojima nadzornikom, da mu pripeljeta Toma. «Stari goljuf», rekel je, «je gotovo tudi zapléten v to reč, hočem mu pa gotovo skrivnost izbiti iz črne njegove kože in če se tudi pred mano stegne!» Sambo in Kvimbo sta brzih nog storila, kar jima je velel. Četudi sta se črtila, sta vendar Toma sovražila še bolj, odkar sta slišala, da je bil mesti njiju namenjen za nadzornika.

«Črtim ga!» dejal je Legrè sam pri sebi, ko sta otišla, «črtim ga čez vse, ker je tako potuhnen, kakor bi bil jaz ubogi grešnik v primeri ž njim! In kaj mi brani, da bi svoje jeze ne ohladil na njem? Ni li moja last, ne morem li ž njim storiti, kar hočem?!» In Legrè je v jezi svoji skrčil pestí, ter mahal okolo sebe, kakor bi bil iz uma.

Potem pa je zopet pomislil, kako zvesto in pošteno ga je služil in kako dober in nevtrudljiv delavec je. In skoraj bi bil opustil svoj namen, če bi se ne bil spomnil praznih poskušenj, kako ga je hotel prirediti po svoji volji. In ravno to ga je potrdilo v njegovem ukrepu.

Ko je Tom šel pred Legrèta, je predobro vedel, kaj ga čaka, — da gré v smrt. Pa veselil se je smrti in že davno je hrepenel v Kristu umreti. Daroval je vse želje svoje Gospodu, katere je mogel gojiti na tej zemlji in katerih največja je bila, da bi še vsaj enkrat videl preljube svoje. Tako ga ni nič več vezalo na revno življenje in vesel je stopil pred gospodarja svojega.

«Veš, Tom», ogovoril ga je tlačitelj, «da sem ukrenil te umoriti?»

«To je vse mogoče, gospod», odgovoril je Tom pokojno.

«Da, prav res in gotovo sem sklenil to», rekel je Legrè z glasom, ki je razodéval resnico njegovih besedî, «in tega si bodi svest, ako mi mahoma ne poveš, kaj ti je znano o Kasijinem in Emelininem begu!»

««Jaz o tem nič ne vem!»» odrekel je Tom mirno.

«Kaj! ti prokleti črni kristjan, ti si upaš trditi, da o njima nič ne veš?» zagrmel je Legrè nad ubožcem.

««Nič ne vem, prav res ne, in če mi je tudi takoj umreti!»» trdil je Tom odločno.

«Poslušaj me, Tom», dejal je Legrè, prijel ga za roko in mu ostro pogledal v obraz, «morda celo misliš, da ti bom kakor zadnjič prizanesel; tokrat mi ne uideš, moj sklep je trden! Ti si mi vedno ugovarjal, — zdaj pa te hočem vkloniti ali pa vgonobiti! Vsako kapljico grešne tvoje krvi bode~~m~~ štel in odcejal, dokler se ne spokoriš!»»

Tom je srčno gledal svojemu surovemu gospodarju v oči ter odgovoril: ««Gospod! Če bi bili bolni ali v sili, ali če bi umirali, in jaz bi Vas mogel rešiti, bi z veseljem dal kri svojega srca; in če bi moja kri kapljala za rešitev Vaše duše, enako rad bi jo dal, kakor je Odrešenik daroval svojo za mene. Ljubi gospod, ne obtežujte duše svoje s tem velikim grehom! Vam bo škodovalo

več, kakor meni. Če tudi najhujše ukrenete z mano, bo vendar moje trpljenje kmalo minilo, Vašega pa ne bo nikoli konec, ako se ne spreobrnete in ne vrnete k Bogu!»»

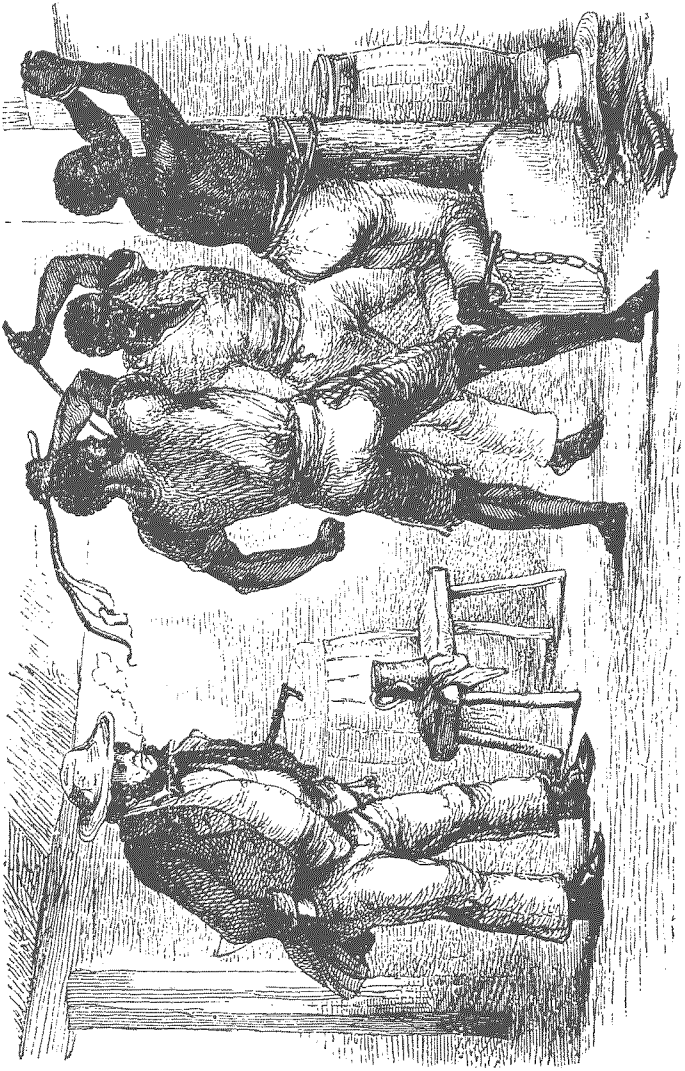
Te besede so se lik goreče pušice vsadile v Legrètovo okamnelo srce, in omolknil je nekaj časa. Toda samo nekaj časa; hudoba ga je kmalo premagala, — in Tom je bil darovan!

Potegnimo zagrinjalo čez njegovo nečloveško pretepanje, pristaviti nam je le, da so poslednje besede in Tomova potrpežljivost celo omečile srci surovih rabljev ter njihino sovraštvo izpremenile v pomilovanje. Odnesla sta ga v njegovo kočo, izprala mu rane, mu po mogočnosti dobro postljala in ko sta opazila, da še živi a zaradi slabosti govoriti ne more, tekkel je eden njiju k Legrètu in ga prosil kupice žganja, rekoč, da je potreben sam, katero pa je potem ranjencu vлил v usta.

«O Tom!» tožil je Kvimbo s žalostnim glasom, «grdo in strašno sva ravnala s tabo!»

««Iz srca Vama odpuščam!»» zaječal je Tom.

«Oj — Tom, povej nama kaj o Kristu, o katerem sva te tolikrat slišala govoriti, kdo je on?» prosil je Sambo.

Te besede so navdahnile umirajočemu novo moč. Tom je s kratkimi, pa krepkimi besedami nevernikoma oznanoval Njega, kateri je pot, resnica in življenje, kateri je prišel na zemljo grešnike zveličat, in kateri pri nas ostane do konca sveta.

Jokala sta oba — oba doslej tako surova in neusmiljena človeka.

«Oj, zakaj nisem tega že slišal poprej», tožil je Sambo, «pa vendar mislim, — da mi je gospod Kristus milostljiv!»

««Uboga človeka!»» tolažil nju je Tom. ««Rad bi dal svoje življenje, če bi vaju le h Kristusu mogel pripeljati! O Gospod, usmili se tudi še teh duš, da bodete deležni milosti Tvoje!»»

Njegova molitev je bila uslišana. Tom je ležal od tega časa skoraj vedno v nezavednosti; in to je bilo vsaj zanj toliko dobro, da strašnih svojih bolečin ni občutil tako, kakor bi jih bil tedaj, če bi se zavedel. —

Drugi dan se je pripeljal lahek, pa lep voz na dvorišče; iz njega je stopil mlad mož, kateri je takoj vprašal po hišnem gospodarji. Bil je Želbijevev Jurij. Pismo, katero je Ofelija zavoljo Tomove odkupitve pisala Želbijevevi gospé (o katerem smo omenili že spredaj), obležalo je po nesreči na neki postaji in še le čez dva meseca prišlo v roke,

v katere je bilo namenjeno. Malo poprej pa je gospod Želbij naglo umrl in vsled njegove smrti se je nakopičilo toliko opravil, da je zopet preteklo mnogo časa, predno je bilo mogoče misliti na Tomovo rešitev. Manjkalo je za to tudi denarjev, še le modra in varčna Želbijeva gospa je popolnoma uredila vse stvari in poplačala dolgove. Še le zdaj so lahko pogrešali denarjev za odkupitev, in Jurij je nemudoma hitel v Novi Orlin, da bi se poménil s Klaretovim pooblašcencem — o katerem je pisala Ofelija — komu je bil Tom prodan. Ta sicer tega ni vedel, pa vendar sta z mladim Želbijem seznela po dolgem prizadevanji, da Tomov gospodar prebiva na Rudeči reki in se Legrè imenuje. Zdaj je jasno, zakaj je Želbij prišel tako nenadoma.

Peljali so ga k Legrètu, kateri je bil vsled dogodkov zadnjih dni vedno nevoljen. Nič kaj prijazno ni tedaj vsprejel ptujega gospoda.

«Slišal sem, da ste v Novem Orlinu kupili zamorca z imenom Tom», ogovori ga mladi Želbij prijazno, «poprej je bil pri mojem očetu in jaz bi ga rad odkupil.»

««Da, res sem kupil tega lopova»», pritrdil je Legrè jezno, ««toda že davno iz srca obžalujem, da sem to storil. Ni ga

bolj trdovratnega in nevbogljivega človeka na sveti, kakor je on! Šuntal je moje zamorce k begu ter dvema sužinjama tudi pomagal, da ste ubežali; vsaka je bila osem sto do tisoč dolarjev vredna. Ko sem ga o njima izpraševal, bil je tako nesramen, da je kar naravnost vse tajil. Zategadelj sem ga dal pretepsti, da me nikoli ne bo pozabil. Mislim, da že umira»».

Mladenču je jeza porudečila lica, pa premagal se je, vprašujé, kje je Tom.

«Tam v onej koči», rekel je mali zamorček, ki je blizo stal. Legrè je v svoji jezi sunil dečka, ker bi bil grdo ravnanje s Tomom ptujcu rad prikriil. Pa Želbij se ni dal prevariti, nego je šel naravnost v imenovano kočo.

Želbij in Legrè sta se pogovarjala na dvorišči. Kasija je slišala vsako besedo, ker je takoj o prihodu voza pristopila k lini in še le zdaj je zvedela, da Tom umira zavoljo nje. To jo je silno zbôdlo v srce, in česar ni rodilo vse njeno trpljenje, Tomovo opominjanje, njegove prošnje in tolažbe, to je uzročila ta žrtva krščanske ljubezni. Otajalo se ji je ledéno srce, črni obup se je vmaknil milim čutom in prvikrat je točila grenke solze obžalovanja in spokornosti ter je srčno molila.

Mladi Želbij se je ves prestrašil, ko je opazil, kako je bil Tom razmesarjen.

«Je li mogoče?» vzdihnil je milo in pokleknil poleg Tomovega ležišča. «Strijc Tom, ubogi stari prijatelj moj!»

Umirajoči ga že skoro ni več slišal. Brez da bi odprl oči, pomajal je smehljaje z glavo in v mislih ponovil konec pesmice, katero je poprej tolikokrat peval:

Zveličar moj, predolgo se ne mudi!
Ti ključ, ti vrata, ti si srečna cesta,
Ki pelje nas iz bolečine mesta
Tje, kjer trohljivost vse verige zgrudi! — — —

«Oj, preljubi strijc Tom, zbudite se vendar in izpregovorite eno samo besedico z mano! Jaz sem Vaš Jurij! Me ne poznate več?»

««Jurij!»» dejal je Tom s slabim glasom in pogledal, ««Želbijev Jurij?»» Njegove oči so bile že zelo zmešane in kalne.

Počasi se je prebrihtal in ko je spoznal Jurija, razlilo se je neizrečeno veselje po njegovem obrazi, solze so se mu vtile po vélih licih in rekel je veselo:

««Gospod bodi zahvaljen za veliko dobroto in pomoč! Ljubi gospod, kako se morem tudi Vam zahvaliti za Vašo prijaznost! Zdaj pa rad umrjem, da sem Vas le še enkrat videl!»»

«Ne, Tom, ne smete še vmreti! Srce bi mi počilo žalosti! Prišel sem, da Vas odkupim, pa našel sem Vas v tem strašnem položaji!»

«Ljubi gospod, ne pomilujte me!» odgovoril mu je Tom. «Jaz sem že odkupljen in nadejam se, da bom šel v nebesa, kjer je bolje, kakor v Kentukiju. Smrt je z mano združena, dobil sem jo z božjo milostjo in usmiljenjem! Še nekaj Vas moram prositi; ne pripovedujte nič ubogi moji Kloi, povejte ji samo to, da sem šel v večno zveličanje, kjer se bodeva zopet videla. Potolažite njo in otročičke moje in izročite vsem doma srčne moje pozdrave. Da so me Vaš oče takrat prodali, oh, kako bi se mogel zategadelj še žalostiti! Zato sem jim hvaležen, ker bi sicer ne prišel v nebesko kraljestvo!»

V tem hipu se je pokazal Legrè pri vratih, pa šel je takoj naprej.

«Vtelesnjeni satan!» zagrozil je Želbij srdito za njim. «Tolaži me pa misel, da bo kmalo za pekel zrel!»

«Oh, ne govorite tako!» prosil je Tom prijemši mladega moža za rokó, «pomilovati ga je treba in misel na njegov stan je strašna. Če bi se le hotel spokoriti, da bi dobil milost božjo, pa bojim se, da se to ne bo zgodilo».

«In jaz to upam; ne bilo bi mi ljubo, da bi se ž njim srečaval v nebesih», rekel je Jurij nato.

««Ne tako! ljubi moj Jurij. Tudi najhujšega sovražnika svojega moramo ljubiti!»»

Govorjenje je vzelo Tomu poslednjo moč; vnovič je obležal nezaveden, še enkrat mu je zasvetila luč življenja, potem pa za vselej vgasnila.

Jurij je bil silno žalosten. Popolnoma pa ga je iz žalosti vzdramila misel, da bi Legrè še z mrličem grdo ravnal, in bila je njegova prva skrb, da je šel k njemu, naj mu proda truplo, da je bo pošteno pokopal.

«Mrtvih zamorcev jaz ne prodajam», obregnil se je Legrè osorno, «truplo smete zastran mene vzeti in ž njim storiti, kar se Vam ljubi».

Želbij je zahteval, da mu dajo sekiro in lopato, potem so truplo previdno prenesli na njegov voz, kjer ga je skrbno zavil v svoj plašč. Peljal se je ž njim zamorec, ki mu je pomagal pri pokápanji in je potem odnesel orodje nazaj. Predno je sam vsedel na voz, obrnil se je k Legrètu, rekoč:

«Bodite uverjeni, da se bo maščevala nedolžna kri, katero ste prelili Vi. Takoj v prvem mestu bom to ubojstvo ovadil sodniji».

««Prosto Vam!»» zavrnil ga je Legrè zabavljivo, ««samo nekoliko težko bo Vas stalo trditev svojo dokazati, kajti tukaj ga ni nobenega svobodnega, ki bi mogel pričati zoper mene»».

Željij je uvidel na veliko svojo žalost, da res proti temu ničemniku ne more nič opraviti in da bo tako ušel zasluženi kazni. Odpeljal se je tedaj, brez da bi se bil poslovil.

Unstran mej Legrètovega posestva stoji zelen, z visokim drevjem obrasten holmec, Tam počiva Tom v miru.

IX.

Stari znanci in vesel sklep.

Legrè od tega časa sam s seboj ni bil zadovoljen; rojile so mu po glavi čudne misli, ki mu nikjer niso dajale mirú. Po dnevi ga je zdaj to spominjalo na Toma, zdaj to na Kasijo in Emelino in po noči so ga nadlegovale težke sanje. K temu je na podstrešji huje strašilo, kakor kedaj; vsem sužnjem se je na obrazi bral očiten strah, in tudi Legrè je moral vedeti o tem. Delal se je sicer, kakor če bi tega ne verjel, toda nikoli ni pozabil, predno je šel spat, da ne bi zaklenil vrat spalnice svoje in pod zglavje položil par nabitih pištol. Še po dnevi ga je bilo v hiši strah in bolj in bolj je hodéval v soseski v družbe, da bi se razvedril ter je pozno po noči pijan prihajal domu.

Ko se je zjutraj po mučnih sanjah vzbudil s težko glavo, natočil si je takoj žganja, da bi pregnal otožne misli in bridke spomine,

in tako ni bilo čudo, da se mu je v kratkem zmešala pamet.

Kasija je k temu dosti pripomogla, pazila je po noči in po dnevi na Legrèta in tako težko pričakovala trenutka, da bi neugodnemu prebivanju pod streho napravila konec in pobegnila. Ker je vsako reč v hiši natanjko poznala in imela v rokah vse ključe, bilo ji je tudi mogoče, da se je večkrat splazila v Legrètovo spalnico, kjer ga je strašila z neznanimi glasovi. Storila je še, kar je imela storiti. Kakor mrlič oblečena in s črnim pregrinjalom čez obraz prišla je neke noči, ko je védela, da je Legrè v svoji pijanosti obležal, k njegovi postelji, ga potipala z mrzlo roko (katero je poprej pomočila v ledeno vodo), ga potresla, da se je zbudil, mu pomigala ter mu veléla z otlim glasom: «Pojdi z mano! Tvoj čas je potekel!» Potem pa je izginila, brez da je videl kako; v tistem trenutku je namreč vgasnila luč.

Od te dobe Legrè ni več vstal iz postelje. Napadla ga je vročinska bolezen in čez nekaj dni je bil med pokojnimi.

Med tem ste bile Kasija in Emelina že davno čez gore in doline. Kasija je bila oblečena, kakor španjska kreolnja in gosto, črno pregrinjalo ji je zakrivalo lice, Emelina pa je bila njena spremljevalka. Ker je Kasija

v otročjih letih občevala vedno le bolj z imenitnimi ljudmi, se je tudi zdaj védela obnašati tako, da nikdo ni najmenj sumil o njeni osebi. Razven tega je še hranila iz prejšnjih let razne lepotije, dragocena oblačila, in glavna stvar je bila, da je imela obilo denarjev.

Vozeča se po reki Misisipi, delala se je hudo bolno; njena spremljevalka ji je na videz stregla prav skrbno. Ko je v mestu Nathez stopila na ladijo, ki jo je imela peljati po Ohiju navzgor, se ji ni bilo nič več bati. Obedovala je s popotniki v eni sobi ter je pridno zahajala v družčine.

Med ostalimi popotniki bil je na ladiji tudi mladi Želbij, katerega je Kasija spoznala na prvi pogled.

Ker je v Luizijani imel več opravil, vračal se je še le zdaj v Kentukij. Kasija se mu je videla jako podobna Harisovi Elizi, za to jo je večkrat pazljivo ogledoval. To je ona opazila zelo dobro. O njem je mislila le dobro, ker je videla, kako lepo je ravnal s pokojnim Tomom. Sklenila je, da se mu dá spoznati, nekoliko zaradi tega, ker si je želela ž njim seznaniti, nekaj pa, ker je vedela, da bi v sili ne imela nobenega boljšega varuha. Ni se motila! Čestital ji je iz srca, da se je s svojo tovarišico odtegnila

Legrètovi oblasti jo zagotavlja, da ji bo po svoji moči pomagal na bégu v Kanado. Razložila mu je potem vse dogodke svoje.

Poleg Kasijine sobice je bila nastanjena francozinja, gospa de Toux (Tûs), ki je potovala s svojo dvanajstletno hčerko.

Ko je imenovana gospa zvedela, da je Želbij iz Kentukija, se je ž njim seznanila, ga izpraševala, kako in kaj je v domovini njegovi. Nevedočemu, zakaj ga izprašuje, bila je njena radovednost sitna, ker ni znal, da je bila kedaj v Kentukiju. Toda vendar ji je prijazno odgovarjal na vsa njena vprašanja.

Vprašala ga je nekega dne, ne pozna li v soheski posestnika Harisa?

«Ta mož res prebiva blizo nas, toda malokrat sem se pečal ž njim».

«Če se ne varam, ima mož mnogo sužnjev?» dostavila je vprašujé takó, da si je vsakdo lahko domislil, da ji je na tem precéj ležeče.

«Ima jih, ima», pritrdil ji je Želbij nekoliko začujen.

«Ste li morebiti kedaj slišali, ni li med njegovimi sužnji mlad mož, ki se imenuje Jurij?»

«Ej, kakó pa! Jurij Haris, poznam ga prav dobro; oženil se je z zamorkinjo moje matere, pa ušel je v Kánado».

««Je li mogoče?»» vskliknila je gospa vsa vesela. ««Bodi ga Bog zahvaljen!»»

Želbij jo je debelo pogledal, a to je ni motilo.

Veselja se je zjokala. ««Kako bi ne popraševala po njem, Jurij je rodni moj brat!»» opomnila je náto.

«Tako! kako je vendar to mogoče?»

««Da, gospod Želbij, Jurij je moj brat. Ko je bil še otrck, prodali so mene v južne kraje, in Bog je tako hotel, da me je kupil blagosrčen mož, kateri me je potem vzel v vzhodno Indijo, kjer me je osvobodil in potem vzel v zakon. Pred kratkem mi je umrl in zdaj potujem v Kentukij, da poiščem brata in ga odkupim».

«Večkrat sem ga slišal pripovedovati o sestri svoji Emiliji, ki je bila prodana v južne kraje», dejal je Želbij.

««Jaz sem Emilija»», odgovorila je gospa de Toux. ««Kakšen je neki moj brat?»»

«Korenjašk, mlad mož je», pripovedoval je Želbij, «in dasi ga je hudo žulil robski jarem, priboril si je toliko vednosti, da je še celo prekoséval svojega gospodarja. Vse dobro vem, ker je njegova žena stanovala pri nas in je mnogokrat prišel k nam».

««In ona?»» segla mu je gospa v besedo.

«Ona je prav poštena ženska», pohvalil je je Želbij, «ni samo čedna in skrajno marljiva, ima tudi ravno tako dobro in pobožno srce. Moja mati so jo zredili kakor lastno svojo hčer; zavoljo tega se Eliza ni naučila samo pisati, brati, računati in krščanskega nauka, temveč tudi vseh ženskih ročnih dél!»

«Je li v Vaši hiši rojena?»

«Ne. Moj oče so njo kupili enkrat medpotoma v Novi Orlin, pa so jo podarili materi. Takrat je bila še le osem ali devet let stara. Ranjki oče nikoli niso hoteli povedati, koliko so dali za njo; še le po njihovi smrti smo našli v gospodarskih knjigah vpisano kupnino, katero so odšteli in katera je bila res visoka.»

Mladi govornik ni opazil, kako véрно ga je poslušala nekoliko stranisedeča Kasija. Naglo ga je prijala za roko, poprosivši ga, ne vé li kedó je otroka prodal očetu?

«Če se ne motim, pisal se je Simon, tako nekako sem čital v prodajnem pismu», odgovoril je Jurij.

«Moj Bog, potem je moja hči!» kriknila je Kasija zavzeto ter brez zavednosti padla na tla. Vzdignili so jo takoj in kmalo se je zbrihtala.

Ker je Jurij v Lujzijani hotel poravnati vse reči svojega očeta, vzal je vsa pisma sabo, med katerimi je tudi bilo že omenjeno prodajno pismo; pokazal ga je torej Kasiji, katera je iz njega razvidela, da je Eliza res njena hči.

Gospa de Toux in Kasija sta se tukaj kot bližnji sorodnici odpravile čez Cincinat v Kánado. Želbij ji je spremil do Sanduskija, da bi tako Kasijo in Emelino obvaroval vsake nevarnosti; ni jih zapustil prej, kakor ko je odrinila ladija, katera jih je imela prepeljati v Kánado.

V Amkerstbergu ste kmalo dobile ljudi, kateri najbolj skrbé za ubežne sužnje, ki iz Združenih držav najprvo prihajajo tje. Seznanile ste se potem tudi z misijonarjem, kateri je vsprejel Jurija in Elizo in dalje za nje skrbel. Ko je zvedel o njenem sorodstvu, sklenil ji je sam spremiti v mesto Montreal, kjer je Jurij imel v neki tovarni prav dobro službo.

Jurij je že pet let živel s svojo družinico, ženo, dečkom in dekletcem Elizino v srečni svobodi.

Ravno so večerjali, ko je nekdo potrkal na vrata. Eliza je odprla in se močno veselila, ko ji je stari misijonar prišel nasproti. Pa kmalo je prikipelo veselje do

vrhunca. Vstopili ste tudi Kasija in Emilija ter se dali spoznati.

Ko so se duhovi nekoliko pomirili, zahvalili so se vsi Vsemogočemu, da jih je tako čudežno združil in začeli drug drugemu pripovedovati dogodke svoje.

Ranjki de Toux je Emiliji zapustil veliko imetje; ponudila je, da bi ga ž njimi delila. Toda pametni brat jo je zaprosil: «Ljuba sestra moja, daj me popolnoma podučiti v vednostih, po njih sem vedno hrepenel, ko si bom pridobil znanosti, bo spolnjena moja vroča želja; potem si bom vsak čas lahko pomagal sam».

Po dolgem posvetovanji so sklenili, da bi se nekaj let preselili na Francosko. — Kmalo potem je vsa družina v mestu Kvebeku stopila na ladijo, katera jo je prepeljala na Francosko. Emelina se je s svojim pametnim in krotkim obnašanjem tako prikupila ladjinemu kapitenu, da jo je snubil. Poroka je bila na Francoskem.

Jurij se je štiri leta učil v Parizu in si v tem času pridobil mnogo lepih vednosti. Da bi se še kedaj vrnil v Ameriko, ga za ves svet nihče ni mogel pregovoriti. Vleklo ga je vedno nekaj v afričansko državo Liberijo, kjer je bila rojena njegova mati. Trdno je tedaj sklenil, da se preseli tje. —

Istotako se je tudi njegovim sorodnikom pristudila Amerika; šli so rajše ž njim v Liberijo.

Malo dni pred odhodom zvedeli so na veliko svoje veselje, da je Kasijin sin Henrik, ki je bil prodan v Misisipijsko pokrajino, že pred večimi leti prišel k dobrim ljudem.

Tudi on je pozneje zapustil Ameriko, preselivši se za materjo v Liberijo.

